

Program Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016 - 2023

PROJEKT

Marzec, 2017 r.

Zadanie współfinansowane ze środków Unii Europejskiej,
w ramach Programu Pomoc Techniczna 2014 - 2020

Zamawiający:

Gmina Wolanów
Urząd Gminy Wolanów
ul. Radomska 20
26-625 Wolanów

Wykonawca:

Green Key
Joanna Masiota-Tomaszewska
ul. Nowy Świat 10a/15
60 - 583 Poznań
www.greenkey.pl

Program Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016 - 2023

Właściciel firmy:

mgr Joanna Masiota - Tomaszewska

Autorzy opracowania:

mgr Joanna Walkowiak – Kierownik Zespołu Projektowego
mgr inż. Łukasz Gińko
mgr Daniel Wiśniewski
mgr Andrzej Karkowski
mgr Wojciech Pająk
mgr Kamil Nabagło

Marzec, 2017 r.

WYKAZ SKRÓTÓW

CKE – Centralna Komisja Egzaminacyjna

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

FS – Fundusz Spójności

GCK – Gminne Centrum Kultury

GOK – Gminna Ośrodek Kultury

GOPS – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

GUS – Główny Urząd Statystyczny

WFOŚiGW – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

OKE – Okręgowa Komisja Egzaminacyjna

PR – Program Rewitalizacji

RPO WM – Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego

SPIS TREŚCI

I.	WSTĘP	7
1.1.	PODSTAWA PRAWNA	7
1.2.	METODA OPRACOWANIA PROGRAMU REWITALIZACJI.....	9
II.	OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY WOLANÓW	11
2.1.	POŁOŻENIE	11
2.2.	ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA	13
2.3.	SPOŁECZEŃSTWO I GOSPODARKA	17
III.	DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH – ANALIZA WSKAŹNIKOWA	21
3.1.	METODA OPRACOWYWANIA DIAGNOZY Z UWZGLĘDNIENIEM PRZYJĘTYCH WSKAŹNIKÓW DELIMITACJI.....	22
3.2.	WYZNACZENIE PORÓWNYWALNYCH JEDNOSTEK PRZESTRZENNYCH DO CELÓW ANALIZY WYSTĘPUJĄCYCH ZJAWISK.....	24
	SFERA SPOŁECZNA	26
3.3.	PROBLEMY RYNKU PRACY	26
3.3.1.	Wskaźnik - udział osób bezrobotnych w liczbie ludności na danym obszarze..	27
3.4.	SAMOWYSTARCZALNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI I GOSPODARSTW DOMOWYCH.....	29
3.4.1.	Wskaźnik - liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru	30
3.5.	PRZESTĘPCZOŚĆ – POZIOM BEZPIECZEŃSTWA.....	31
3.5.1.	Wskaźnik - ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru.	33
3.6.	JAKOŚĆ KSZTAŁCENIA DZIECI NA POZIOMIE PODSTAWOWYM ORAZ AKTYWNOŚĆ EDUKACYJNA MŁODZIEŻY W WIEKU 13-18 LAT	35
3.6.1.	Wskaźnik – średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów (w obrębach szkolnych na danym obszarze)	36
3.6.2.	Średni wynik egzaminu gimnazjalnego (w obrębach szkolnych na danym obszarze)	39
3.6.3.	Wskaźnik – liczba komputerów przypadająca na 100 uczniów w poszczególnych szkołach podstawowych (w obrębach szkolnych na danym obszarze)..	40
	SFERA TECHNICZNA.....	43
3.7.	BUDYNKI KOMUNALNE	43
3.7.1.	Wskaźnik – liczba lokali komunalnych przypadająca na 100 mieszkańców na danym obszarze	43
	STREFA PRZESTRZENNO - FUNKCJONALNA	46
3.8.	NIEWYSTARCZAJĄCE WYPOSAŻENIE W SIEĆ KANALIZACYJNĄ I GAZOWĄ	46

3.8.1.	Wskaźnik – dostępność sieci kanalizacyjnej (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie).....	46
3.8.2.	Wskaźnik – dostępność sieci gazowej (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie) 48	
3.9.	PODSUMOWANIE ANALIZY WSKAŹNIKOWEJ	50
3.10.	ZDEGRADOWANE PRZESTRZENIE – ANALIZA JAKOŚCIOWA.....	56
3.11.	POWIĄZANIA Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY WOLANÓW	58
3.11.1.	Strategia Rozwoju Gminy Wolanów na lata 2015-2022	58
3.11.2.	Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016-2025.....	59
3.11.3.	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wolanów	61
IV.	WYZNACZENIE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI	61
4.1.	WYZNACZENIE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO	61
4.2.	WYZNACZENIE OBSZARU REWITALIZACJI.....	63
4.2.	CHARAKTERYSTYKA OBSZARU REWITALIZACJI I.....	66
V.	WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZONEJ REWITALIZACJI	68
VI.	CELE REWITALIZACJI	69
VII.	PRZEDSIĘWZIĘCIA I PROJEKTY REWITALIZACYJNE.....	69
7.1.	GŁÓWNE PROJEKTY REWITALIZACYJNE	70
7.2.	CHARAKTERYSTYKA UZUPEŁNIAJĄCYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH.	79
VIII.	MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	82
8.1.	MECHANIZMY ZAPEWNIANIA KOMPLEMENTARNOŚCI.....	82
8.1.1.	Komplementarność przestrzenna	83
8.1.2.	Komplementarność problemowa	84
8.1.3.	Komplementarność proceduralno-instytucjonalna.....	85
8.1.4.	Komplementarność źródeł finansowania	85
8.1.5.	Komplementarność międzyokresowa	86
8.2.	MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW ORAZ INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI	87
IX.	FINANSOWANIE PROGRAMU REWITALIZACJI I HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ	88
X.	OPIS STRUKTURY ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ PROGRAMU REWITALIZACJI	90
XI.	SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY PROGRAMU REWITALIZACJI	92
	SPIS TABEL	95

SPIS RYCIN.....	96
WYKORZYSTANE MATERIAŁY I OPRACOWANIA.....	97
ZAŁĄCZNIKI	99

I. WSTĘP

1.1. PODSTAWA PRAWNA

Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2015 poz. 1777, ze zm.), określiła zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji. Samorządy otrzymały podstawę prawną do podjęcia kompleksowych działań służących rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie programu rewitalizacji.

Zgodnie z art. 52 ustawy o rewitalizacji do dnia 31 grudnia 2023 r. dopuszcza się realizację przedsięwzięć wynikających z programu zawierającego działania służące wyprowadzeniu obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego, przyjmowanego uchwałą rady gminy, bez uchwalania gminnego programu rewitalizacji. W takim przypadku wyznaczenie w drodze uchwały obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, specjalnej strefy rewitalizacji, a także uchwalenie miejscowego planu rewitalizacji nie jest dopuszczalne.

Prowadzenie rewitalizacji bez korzystania z rozwiązań ustawowych (bez uchwalania Gminnego Programu Rewitalizacji) nie jest za to przeszkodą do aplikowania o środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej. W przypadku, w którym gmina chce się ubiegać o otrzymanie środków unijnych na projekty rewitalizacyjne musi opracować program rewitalizacji zgodny z wymaganiami wynikającymi z Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 (co do zasady – w aspekcie merytorycznym są to wymogi tożsame do ustawowych, jednak uproszczone są kwestie proceduralne), oraz z wymaganiami i wytycznymi, które zostały przyjęte przez Instytucję Zarządzającą RPO. Wszelkie prace związane z przygotowaniem i wdrożeniem Programu Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023 są więc zgodne z „Instrukcją dotyczącą przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego”.

Przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie w zakresie właściwości gminy, stanowią jej zadania własne wobec czego Gmina Wolanów przystąpiła do opracowania Programu Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023. W celu opracowania diagnozy służącej wskazaniu obszarów najbardziej narażonych na oddziaływanie negatywnych zjawisk społecznych na terenie Gminy Wolanów Wójt Gminy zobowiązany jest przeprowadzić analizy, w których wykorzystuje obiektywne i weryfikowalne mierniki i metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań.

Obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar

zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

- gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw, lub
- środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz nefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych.

Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, wyznacza się jako obszar rewitalizacji.

Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20 % powierzchni gminy oraz zamieszkały przez nie więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy.

Program Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023 został opracowany zgodnie z zaleceniami zawartymi w „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 – 2020”. Ministerstwa Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r. (MR/H 2014-2020/20(2)08/2016). Zgodnie z zapisami niniejszego dokumentu PR jest wieloletnim programem działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków dla ich zrównoważonego rozwoju, który stanowi narzędzie planowania koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji. PR został opracowany na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446).

Program Rewitalizacji dla Gminy Wolanów został również sporządzony zgodnie z „Instrukcją dotyczącą przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego”. Dokument instrukcji przygotowania projektów rewitalizacyjnych określa zasady przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Instrukcja jest skierowana przede wszystkim do władz samorządów lokalnych w województwie mazowieckim, które są odpowiedzialne za opracowanie i wdrażanie programów rewitalizacji, ale także do innych podmiotów, które są zainteresowane kreowaniem zmian na zdegradowanych przestrzeniach wskazanych do rewitalizacji.

1.2. METODA OPRACOWANIA PROGRAMU REWITALIZACJI

Na podstawie przeprowadzonych analiz Wójt Gminy Wolanów sporządza diagnozę, która jest podstawą do wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk gospodarczych lub środowiskowych lub funkcjonalno-przestrzennych lub technicznych. Obszar zdegradowany może zostać podzielony na podobszary, w tym takie nieposiadające wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych. Obszar rewitalizacji natomiast stanowi całość lub część obszaru zdegradowanego cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na których gmina zamierza prowadzić rewitalizację. Szczegółowy opis cech i delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji został zamieszczony w podrozdziale 3. Delimitacja obszarów zdegradowanych – analiza wskaźnikowa.

Dla wyznaczonego obszaru rewitalizacji Wójt Gminy Wolanów sporządza Program Rewitalizacji (PR), który zawiera:

- opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy,
- diagnozę czynników i zjawisk kryzysowych oraz skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych,
- zasięgi przestrzenne obszaru/obszarów zdegradowanych,
- wizję wyprowadzenia obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego (planowany efekt rewitalizacji),
- identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych,
- wykaz dopełniających się wzajemnie najważniejszych przedsięwzięć i głównych projektów rewitalizacyjnych dotyczących obszaru zdegradowanego, które będą realizowane w ramach programu rewitalizacji tzn. takich, bez których realizacja celów programu rewitalizacji nie będzie możliwa i obszar rewitalizacji nie będzie w stanie wyjść z kryzysowej sytuacji,
- ogólny (zbiorczy) opis innych, uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych – tzn. takich, które ze względu na mniejszą skalę oddziaływania trudno zidentyfikować indywidualnie, a są oczekiwane ze względu na realizację celów programu rewitalizacji,
- mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji,
- indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych zawartych w programie z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł (także spoza funduszy polityki spójności na lata 2014-2020 – publiczne i prywatne środki krajowe w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE),
- mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji,
- system realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji,

- system monitoringu skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu.

Program został sporządzony zgodnie z założeniami Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 powinien odznaczać się następującym zestawem cech:

Ryc. 1. Cechy programów rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 – 2020”

Kompleksowość programu jest rozumiana jako ujęcie działań rewitalizacyjnych w oparciu o wszystkie aspekty rewitalizacji (społeczny i gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny, techniczny lub środowiskowy) powiązane z obszarem rewitalizacji i jego otoczeniem, a także z integracją działań pod względem finansowania z różnych źródeł. Na konstrukcję programu składa się wiele różnorodnych projektów, które powinny być wzajemnie powiązane i powinien zachodzić między nimi efekt synergii.

Koncentracja programu rewitalizacji oznacza, że działania zawarte w programie dotyczą terenów o istotnym znaczeniu dla rozwoju gminy, które obejmują całość lub część obszaru zdegradowanego, i na których zdiagnozowano szczególną koncentrację negatywnych zjawisk kryzysowych

Komplementarność przedsięwzięć/projektów dotyczy komplementarności pod względem:

- przestrzennym,
- problemowym,
- proceduralno-instytucjonalnym,
- międzyokresowym,
- źródeł finansowania.

Komplementarność została opisana szerzej w podrozdziale 8.1 Mechanizmy zapewniania komplementarności.

Realizacja zasady partnerstwa i partycypacji odnosi się do aktywnego udziału interesariuszy w procesie rewitalizacji w gminie na każdym z etapów (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, monitorowanie). Program, który realizuje zasadę partnerstwa i partycypacji zawiera opis procesu przygotowania dokumentu, w którym przedstawiono udział interesariuszy, a także wybraną formę zarządzania programem, która realizuje zasadę udziału interesariuszy.

II. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY WOLANÓW

W niniejszym rozdziale dokonano podstawowej charakterystyki Gminy Wolanów pod względem: położenia geograficznego i administracyjnego; aspektów społecznych wyrażonych podstawowymi danymi demograficznymi; aspektów gospodarczych a także przedstawiono charakterystykę środowiska i infrastruktury.

2.1. POŁOŻENIE

Gmina Wolanów położona jest w południowej części województwa mazowieckiego oraz zachodniej części powiatu radomskiego. Analizowana jednostka terytorialna mieści się na południe od Warszawy – siedziby województwa oraz na zachód od Radomia – siedziby powiatu. Z Wolanowa do Warszawy – odległość z centralnych części jednostek wynosi w linii prostej ok. 95 km, zaś do Radomia ok. 12 km. Gmina Wolanów jest jedną z 13 gmin powiatu i jedną z 10 gmin wiejskich. Sieć osadniczą charakteryzowanej przestrzeni tworzą miejscowości wiejskie, w tym Wolanów – siedziba gminy o współrzędnych geograficznych 51.3833°N, 20.9667°E. Położenie na tle kraju analizowanego obszaru przedstawiono na rycinie 1. Gmina zajmuje obszar o powierzchni 83 km² (5,4 % powierzchni powiatu), granicząc z 7 gminami (ryc. 3):

- na zachodzie – z gminą Wieniawa;
- na północnym – zachodzie – z gminą Przytyk;
- na północy – z gminą Zakrzew;
- na wschodzie – z gminą miastem Radom;
- na południowym - wschodzie – z gminą Kowala-Stępocina;
- na południu – z gminą Orońsko;
- na południowym - zachodzie – z gminą Szydłowiec.

Ryc. 2. Położenie Gminy Wolanów na tle Polski

Źródło: opracowanie własne na podstawie geoportal.gov.pl

Ryc. 3. Położenie Gminy Wolanów w układzie gmin sąsiednich

Źródło: opracowanie własne

Najbardziej skrajne odległości na terenie gminy oddalane są od siebie w odległości ok. 16 km w linii północny zachód – wschód.

W skład gminy Wolanów wchodzi 28 miejscowości wiejskich znajdujących się w 23 sołectwach. Przynależność poszczególnych miejscowości do sołectw przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Przynależność miejscowości wchodzących w skład sołectw w gminie Wolanów

Nazwa sołectwa	Nazwa miejscowości wchodzących w skład sołectwa
Bieniędzice	Bieniędzice, Michałów
Chruślice	Chruślice
Franciszków	Franciszków, Gawronie
Garno	Garno
Jarosławice	Jarosławice
Kacprowice	Kacprowice, Wola Waclawowska
Kowala-Duszocina	Kowala-Duszocina
Kowalanka	Kowalanka
Młodocin Większy	Młodocin Większy
Mniszek	Mniszek
Podlesie	Podlesie, Podkończyce
Rogowa	Rogowa
Sławno	Sławno
Strzałków	Strzałków, Sabat
Ślepowron	Ślepowron
Waclawów	Waclawów
Waliny	Waliny
Wawrzyszów	Wawrzyszów
Kolonia Wawrzyszów	Kolonia Wawrzyszów
Wolanów	Wolanów
Kolonia Wolanów	Kolonia Wolanów
Wymysłów	Wymysłów
Zabłocie	Zabłocie

Źródło: www.biuletyn.net

2.2. ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA

Pod względem fizycznogeograficznym teren Gminy Wolanów znajduje się w prowincji Niżu Środkowoeuropejskiego. Opisany obszar mieści się w podprowincji Nizin Środkowopolskich, w makroregionie Wzniesień Południowomazowieckich. W układzie mezoregionalnym wg Kondrackiego, gmina mieści się w zasięgu jednostki Równina Radomska.

Większość terenu charakteryzowanej jednostki jest płaska bądź lekko falista (wysokości wahają się od ok 150 do 205 m n.p.m.). Najwyższe wzniesienia występują w okolicach Karczonek Słowińskich.

Omawiany obszar leży w obszarze dorzecza Wisły, w jej środkowym regionie. Zachodnią granicę gminy wyznacza rzeka Radomka, a jej dopływy przepływają bezpośrednio przez teren gminy: Szabasówka, Jabłonica, Garlica i Dobrzyca. Na terenie gminy nie występują jeziora, a największy zespół zbiorników wodnych o powierzchni ok. 5 ha znajduje się we wsi Kolonia Strzałków.

W ustawie z dnia 16.04.2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2015 r. poz. 1651 ze zm.) wymieniono poszczególne formy ochrony przyrody. W granicach charakteryzowanego terenu nie występują obszary i obiekty chronione.

Dominującym sposobem zagospodarowania terenu na obszarze gminy jest działalność rolnicza – użytki rolne stanowiły 74,55% powierzchni gminy w 2014 roku, w tym grunty orne – 56,67% powierzchni gminy. Stwierdza się, iż ich udział z każdym rokiem maleje. Dynamiczny wzrost gruntów zabudowanych i zurbanizowanych świadczy

o intensywnym rozwoju budownictwa (z 3,58% w 2012 r. do 5,57% w 2014 r.). Wzrasta również powierzchnia gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych (z 7,00% w 2012 r. do 18,89% w 2014 r.).

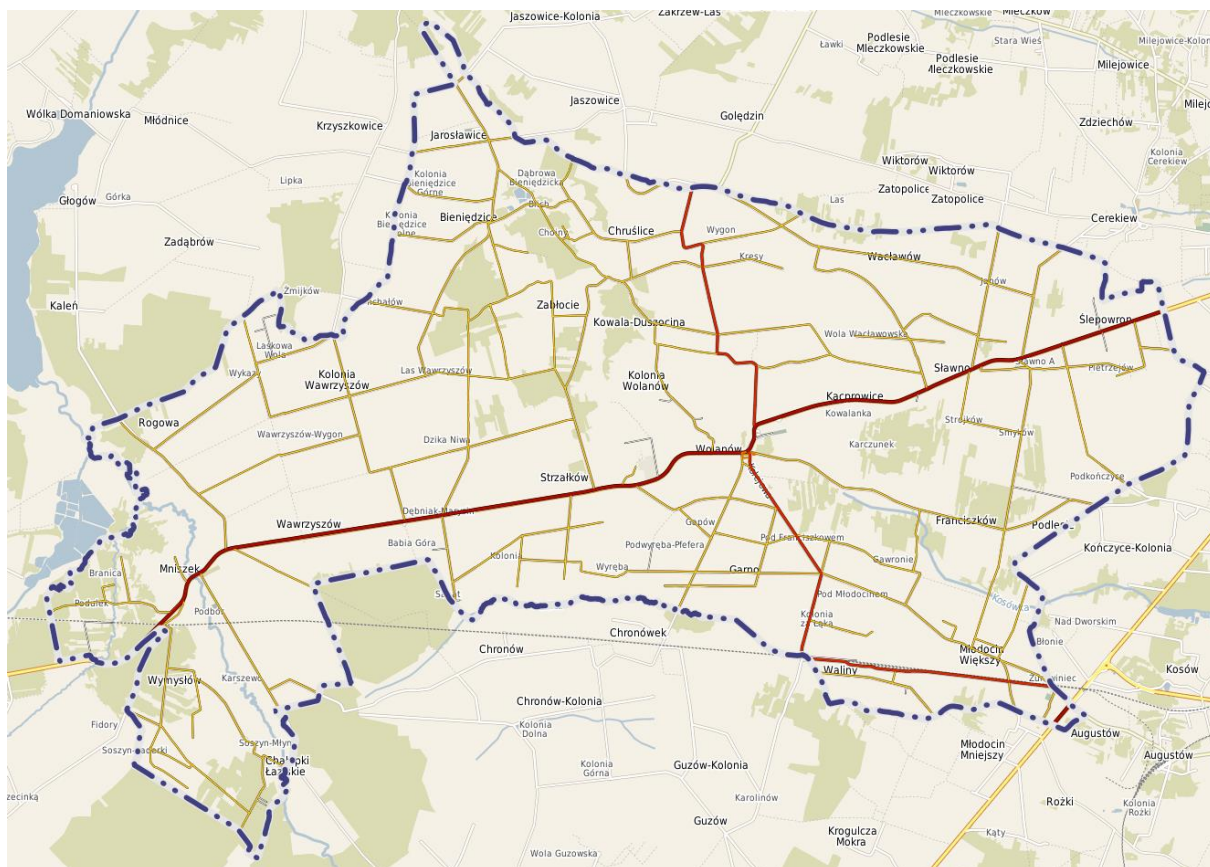
Szczegółową strukturę użytkowania gruntów na terenie Gminy Wolanów przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Struktura użytkowania gruntów Gminy Wolanów

Rodzaj gruntu	Powierzchnia [ha]			Udział % gruntów (2014 r.)
	2012	2013	2014	
powierzchnia ogółem	8290	8290	8290	100,00
powierzchnia lądowa	8265	8265	8228	99,25
użytki rolne razem	7350	7285	6180	74,55
użytki rolne - grunty orne	5732	5675	4690	56,57
użytki rolne - sady	270	266	239	2,88
użytki rolne - łąki trwałe	687	686	556	6,71
użytki rolne - pastwiska trwałe	319	315	294	3,55
użytki rolne - grunty rolne zabudowane	307	308	322	3,88
użytki rolne - grunty pod stawami	1	1	51	0,62
użytki rolne - grunty pod rowami	34	34	28	0,34
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione razem	580	582	1566	18,89
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione - lasy	477	477	1112	13,41
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione - grunty zadrzewione i zakrzewione	103	105	454	5,48
grunty pod wodami razem	25	25	62	0,75
grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi	24	24	62	0,75
grunty pod wodami powierzchniowymi stojącymi	1	1	0	0,00
grunty zabudowane i zurbanizowane razem	297	360	462	5,57
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny mieszkaniowe	16	19	84	1,01
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny przemysłowe	10	10	11	0,13
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny inne zabudowane	18	19	54	0,65
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny zurbanizowane niezabudowane	0	0	1	0,01
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny rekreacji i wypoczynku	4	4	2	0,02
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny komunikacyjne - drogi	218	278	279	3,37
grunty zabudowane i zurbanizowane - tereny komunikacyjne - inne	31	30	31	0,37
nieużytki	38	38	15	0,24

Źródło: Powierzchnia geodezyjna kraju według kierunków wykorzystania, GUS

Bezpośrednie sąsiedztwo Radomia wpływa na atrakcyjność inwestycyjną i mieszkaniową opisywanej jednostki. Silny impuls dla rozwoju działalności gospodarczej stanowi bardzo dobre połączenie komunikacyjne, związane z lokalizacją drogi krajowej nr 7 oraz drogi krajowej nr 12. Sieć drogową opisywanego terenu uzupełnia droga wojewódzka nr 733, 9 odcinków dróg powiatowych oraz drogi gminne.

Ryc. 4. Gmina Wolanów na tle sieci komunikacyjnej

Źródło: wolanow.e-mapa.net

Gmina Wolanów posiada 2 podstawowe ujęcia wody. Zaopatrywana jest w wodę z ujęcia wody podziemnej w Bieniędziejach – 1 studnia o wydajności 12 m³/h przy maksymalnym zapotrzebowaniu dobowym 72 m³/d oraz z ujęcia wody podziemnej w Wawrzyszowie – 1 studnia o wydajności 52 m³/h przy maksymalnym zapotrzebowaniu dobowym 558 m³/d. Z ujęcia w Bieniędziejach korzystają jedynie mieszkańcy Bieniędziej i Jarosławic, zaś ujęcie w Wawrzyszowie obsługuje: Kolonię Wawrzyszów, Wawrzyszów, Młodoć Wwiększy, Mniszek, Rogową, Strzałków, Waliny, Wymysłów, Garno, Michałów oraz część Wolanowa. Niektóre miejscowości z terenu gminy są zaopatrywane w wodę pochodzącą z ujęcia należącego do Spółki Wodociągi Miejskie w Radomiu Sp. z o.o. Do tych miejscowości należą: Chruślice, Franciszków, Kacprowice, Kolonia Wolanów, Kowala – Duszocina, Kowalanka, Podlesie, Sławno, Ślepowron, Waclawów, Wola Waclawowska, Wolanów i Zabłocie.

Długość czynnej sieci wodociągowej na terenie Gminy Wolanów wynosiła 140,1 km, a procent ludności korzystających z instalacji wodociągowej ukształtował się na poziomie 73,4% (GUS 2015). Według danych Urzędu Gminy wszystkie miejscowości gminne są zwodociągowane.

W miejscowości Kolonia Wawrzyszów znajduje się biologiczna oczyszczalnia ścieków o przepustowości 60 m³/d, która potencjalnie może pogorszyć stan środowiska w najbliższym jej otoczeniu.

Na terenie analizowanej jednostki wg GUS występują przydomowe oczyszczalnie ścieków – 53 w 2015 r. oraz bezodpływowe zbiorniki – 1383 w 2015 r. Nieskanalizowane

gospodarstwa indywidualne posiadają szamba jedno lub wielokomorowe. Odbiór i wywóz nieczystości ciekłych ze zbiorników bezodpływowych jest dokonywany przez uprawnione podmioty.

Na terenie gminy nie istnieje sieć ciepłownicza, która obsługiwałaby wszystkie gospodarstwa. W związku z tym mieszkańcy we własnym zakresie zapewniają sobie ogrzewanie najczęściej korzystając z opału węglowego spalanego w przydomowych kotłowniach, bądź też wykorzystując gaz skroplony (LPG) lub olej jako źródło ciepła.

Zbiórka odpadów gromadzonych w sposób selektywny, zmieszanych odpadów komunalnych oraz odpadów wielkogabarytowych i zużytego sprzętu elektrycznego wraz z elektronicznym na terenie Gminy Wolanów w latach 2011 - 2014 była realizowana przez Usługi Ekologiczne Eko-Jas Krzysztof Janas, Garno ul. Kasztanowa 21, 26-625 Wolanów. W okresie ostatnich 5 lat największą ilość łącznych rodzajów odpadów komunalnych zebrano w 2014 roku, natomiast najmniejszą w 2013 roku. Na terenie Gminy Wolanów utworzono punkt selektywnego gromadzenia odpadów (PSGO) na terenie firmy Usługi Ekologiczne Eko-Jas Krzysztof Janas, Garno ul. Kasztanowa 21, 26-625 Wolanów. Odbiór odpadów komunalnych z terenu obiektów infrastruktury w latach 2011 - 2014 był realizowany przez Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych ATK Recykling, ul. Chorzowska 3, 26-600 Radom, Usługi Ekologiczne Eko-Jas Krzysztof Janas, Garno ul. Kasztanowa 21, 26-625 Wolanów oraz Tonsmeier Wschód Sp. z o.o. ul. Wrocławska 3, 26-600 Radom. Odpady wytwarzane w obiektach infrastruktury gromadzono w kontenerach KP – 7, ustawionych w sąsiedztwie szkół i Urzędu Gminy.

Na terenie Gminy Wolanów występują udokumentowane złoża fosforytów:

- zasobność konkrecji fosforytowych (kg/m²) s. górna-170 s. dolna-447;
- zasobność w stosunku do wymogów parametrów definiujących złoża (w %);
- seria górna-9, seria dolna - 25;

oraz udokumentowane złoża piasków skaleniowo – kwarcowych w miejscowości Kowala Duszocina.

Mieszkańcy Gminy Wolanów mają możliwość korzystania z terenów i urządzeń użyteczności publicznej, którymi są:

- świetlice wiejskie w miejscowościach: Mniszek, Strzałków, Wawrzyszów, Jarosławice, Garno, Młodocin Większy (nieuregulowany stan świetlicy - własność OSP);
- place zabaw w miejscowościach: Wolanów, Strzałków (2), Wawrzyszów, Mniszek (2), Rogowa, Zabłocie, Jarosławice, Kowala-Duszocina, Kowalanka, Franciszków, Młodocin Większy, Kacprowice, Waclawów, Kolonia Wawrzyszów, Wymysłów. Ponadto place zabaw są przy szkole w: Wolanowie, Bieniędzicach i Sławnie;
- siłownie zewnętrzne w miejscowościach: Mniszek, Strzałków, Sławno, Franciszków (1 urządzenie), Kowalanka (2 urządzenia), Wolanów, Kacprowice (1 urządzenie stół do ping-ponga);
- Gminna Biblioteka Publiczna w Wolanowie, Filia Biblioteczna w Mniszku;
- Gminne Centrum Kultury w Wolanowie.

Należy jednak stwierdzić, że zakres istniejącej infrastruktury nie jest wystarczający dla obsługi wszystkich mieszkańców, dlatego należy rozwijać istniejącą infrastrukturę. Ponadto część z wymienionych obiektów wymaga gruntownej modernizacji.

2.3. SPOŁECZEŃSTWO I GOSPODARKA

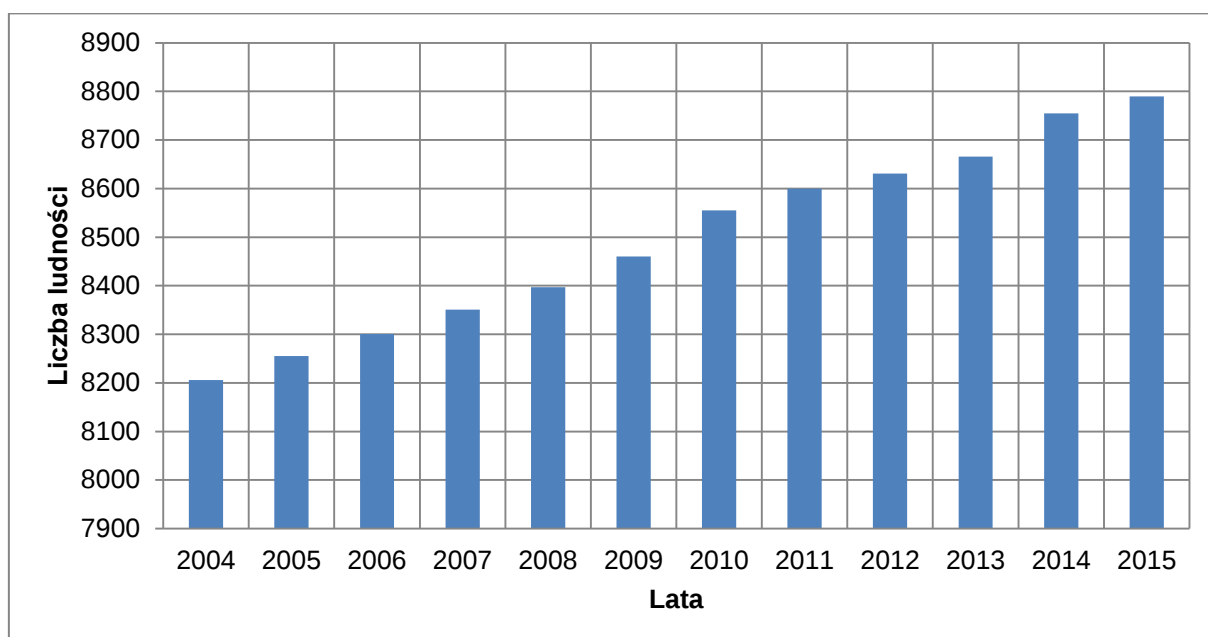
Z dniem 31.12.2015 r. wg danych wykazu ilościowego mieszkańców prowadzonego przez Urząd Gminy Wolanów, obszar gminy zamieszkiwało 8 786 osób.

Łączna liczba podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON na rok 2015 w analizowanej jednostce wyniosła 580, z czego 566 to podmioty prywatne. Odnotowano trend wzrostowy liczby podmiotów gospodarczych w ostatnich 5 latach (od 508 do 580). Na terenie gminy Wolanów najbardziej rozwiniętą działalnością gospodarczą jest „handel, naprawa pojazdów samochodowych” (sekcja G – 178 podmiotów) oraz przetwórstwo przemysłowe (sekcja C – 117 podmiotów). W sekcji A (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo) odnotowano 17 działalności, a w przemyśle i budownictwie - 222. Resztę stanowią pozostałe działalności. W zdecydowanej większości na terenie gminy w przedsiębiorstwach zatrudnianych jest do 9 osób (557 podmiotów). Na terenie gminy występują 4 firmy posiadające od 50 do 249 pracowników.

W Gminie Wolanów wg danych GUS w 2015 r. funkcjonował 1 turystyczny obiekt noclegowy (obiekt hotelowy) posiadający 28 miejsc noclegowych. W roku 2014 udzielono w nim 1 643 noclegów, w tym 470 turystom zagranicznym. Wskaźnik liczby udzielonych noclegów wykazuje trend rosnący od roku 2012.

Na koniec roku 2015 liczba ludności zamieszkująca opisywany teren wynosiła 8 786 osób (według ewidencji gminnej). Obserwuje się ciągłą, wzrostową tendencję w zmianach liczby ludności jednostki, co prawdopodobnie spowodowane jest napływem ludności między innymi z Radomia. W analizowanym okresie najmniejszą liczbę ludności odnotowano w 2004 r. – 8 206 osób, zaś największą w 2015 r. – 8 790 osób. Na rycinie 5 przedstawiono liczbę ludności Gminy Wolanów w latach 2004 - 2015 (faktyczne miejsce zamieszkania).

Stwierdza się, iż sytuacja demograficzna gminy na tle województwa i powiatu jest bardzo podobna, gdyż we wszystkich tych jednostkach odnotowuje się wzrostowy trend liczby ludności.

Ryc. 5. Liczba ludności Gminy Wolanów w latach 2004 - 2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

Liczbę mężczyzn oraz kobiet na terenie Gminy Wolanów w latach 2004 - 2015 przedstawiono w tabeli 3. W analizowanych latach liczba mężczyzn była większa, niż liczba kobiet, za wyjątkiem 2015 r., kiedy odnotowano o 6 kobiet więcej. Najwyższy wskaźnik maskulinizacji wystąpił w 2004 roku. Na terenie Gminy Wolanów w ostatnich 3 latach analizy widoczny jest gwałtowniejszy wzrost liczby kobiet, od wzrostu liczby mężczyzn.

Porównując Gminę Wolanów do województwa mazowieckiego oraz powiatu radomskiego pod względem zróżnicowania mieszkańców jednostek pod względem płci, stwierdza się, iż w latach 2004 – 2010 przewaga liczby mężczyzn nad liczbą kobiet wystąpiła tylko na terenie analizowanej gminy.

Tabela 3. Liczba ludności Gminy Wolanów wg płci oraz wskaźnik maskulinizacji w latach 2004 - 2015

Rok	Ludność ogółem	Mężczyźni (M)	Kobiety (K)	M/K
2004	8206	4141	4065	101,9
2005	8255	4158	4097	101,5
2006	8301	4180	4121	101,4
2007	8351	4203	4148	101,3
2008	8397	4220	4177	101,0
2009	8460	4248	4212	100,9
2010	8555	4297	4258	100,9
2011	8600	4316	4284	100,7
2012	8631	4333	4298	100,8
2013	8666	4339	4327	100,3
2014	8755	4382	4373	100,2
2015	8790	4392	4398	99,9

Źródło: GUS

Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku na terenie Gminy Wolanów została przedstawiona w tabeli 4 z podziałem na wiek przedprodukcyjny, produkcyjny oraz poprodukcyjny. Biorąc pod uwagę przedstawione dane można stwierdzić, iż największy odsetek ludności gminy w analizowanym przedziale czasowym stanowiły osoby w wieku produkcyjnym. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym z roku na rok ulegała zmniejszeniu, a liczba ludności w wieku poprodukcyjnym - zwiększeniu.

W Gminie Wolanów największe zmiany w analizowanym czasie zaszły w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym (z 28% w 2004 r. na 23% w 2015 r.). Odsetek ludności w wieku produkcyjnym najniższy był w 2004 r. – 59,1%, a najwyższy w 2014 r. – 63,4%. Ludność w wieku poprodukcyjnym stanowiła w 2004 r. - 12,9%, zaś w 2015 r. - 13,7 %. Obydwie grupy wykazywały tendencję wzrostową, co oznacza starzenie się społeczności wolanowskiej.

W porównaniu do województwa mazowieckiego oraz powiatu radomskiego, na rok 2015 sytuacja demograficzna Gminy Wolanów pod względem struktury ludności według ekonomicznych grup wieku jest korzystna. W województwie mazowieckim w roku 2015 ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 18,6%, w wieku produkcyjnym 61,4%, a w wieku poprodukcyjnym 20,0%. W przypadku powiatu radomskiego struktura ludności kształtowała się następująco: ludność w wieku przedprodukcyjnym – 20,6%, ludność w wieku produkcyjnym – 63,2%, ludność w wieku poprodukcyjnym – 16,2%.

Tabela 4. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w Gminie Wolanów w latach 2004 - 2015

Rok	Ludność ogółem	Ludność w wieku przedprodukcyjnym	%	Ludność w wieku produkcyjnym	%	Ludność w wieku poprodukcyjnym	%
2004	8206	2299	28,0	4848	59,1	1059	12,9
2005	8255	2237	27,1	4937	59,8	1081	13,1
2006	8301	2187	26,3	5045	60,8	1069	12,9
2007	8351	2157	25,8	5130	61,4	1064	12,7
2008	8397	2091	24,9	5254	62,6	1052	12,5
2009	8460	2085	24,6	5307	62,7	1068	12,6
2010	8555	2118	24,8	5368	62,7	1069	12,5
2011	8600	2093	24,3	5416	63,0	1091	12,7
2012	8631	2062	23,9	5444	63,1	1125	13,0
2013	8666	2042	23,6	5486	63,3	1138	13,1
2014	8755	2034	23,2	5548	63,4	1173	13,4
2015	8790	2026	23,0	5563	63,3	1201	13,7

Źródło: GUS

Na przyrost rzeczywisty ludności składają się w równym stopniu przyrost naturalny oraz saldo migracji. Wg GUS saldo migracji to różnica między liczbą zameldowań, a wymeldowań, natomiast przyrost naturalny jest różnicą między liczbą urodzeń, a zgonów w danej jednostce czasu. W tabeli 5 przedstawiono wskaźnik salda migracji oraz przyrostu naturalnego w analizowanej jednostce.

W Gminie Wolanów największą liczbę zameldowań i wymeldowań odnotowano w roku 2007. Największe dodatnie saldo migracji na 1000 os. zaobserwowano w roku 2004 i wyniosło ono 7,3, zaś największe ujemne saldo migracji zaobserwowano w 2012 r. (-1,9). Jeśli chodzi o same wartości bezwzględne, to najmniej wymeldowań było w roku 2004 - 58, a najmniej zameldowań w roku 2012 - 64. Największy przyrost naturalny w gminie zanotowano w roku 2004 - 6,3/1000 os., kiedy to miała miejsce największa liczba urodzeń oraz stosunkowo mała liczba zgonów.

Tabela 5. Saldo migracji oraz przyrost naturalny na 1000 os. w Gminie Wolanów w latach 2004 - 2015

Rok	Zameldowania ogółem	Wymeldowania ogółem	Saldo migracji	Saldo migracji na 1000 os.	Urodzenia żywe na 1000 os.	Zgony na 1000 os.	Przyrost naturalny na 1000 os.
2004	117	58	59	7,3	12,6	8,5	4,1
2005	77	69	8	1,0	12,4	6,8	5,6
2006	93	81	12	1,4	12,5	9,1	3,4
2007	135	107	28	3,4	14,4	8,3	6,1
2008	91	70	21	2,5	13,2	9,0	4,2
2009	95	92	3	0,4	14,5	8,3	6,3
2010	119	93	26	3,0	13,5	8,8	4,7
2011	86	63	23	2,7	10,9	8,3	2,6
2012	64	80	-16	-1,9	13,6	8,5	5,1
2013	97	82	15	1,7	11,9	10,0	2,0
2014	119	80	39	4,5	10,9	7,1	3,8
2015	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	10,2	9,8	0,4

Źródło: GUS

W analizowanych latach tylko w jednym roku odnotowano wartość ujemną dotyczącą salda migracji (2012 rok). Dla pozostałych lat uwidoczniły się wartości dodatnie

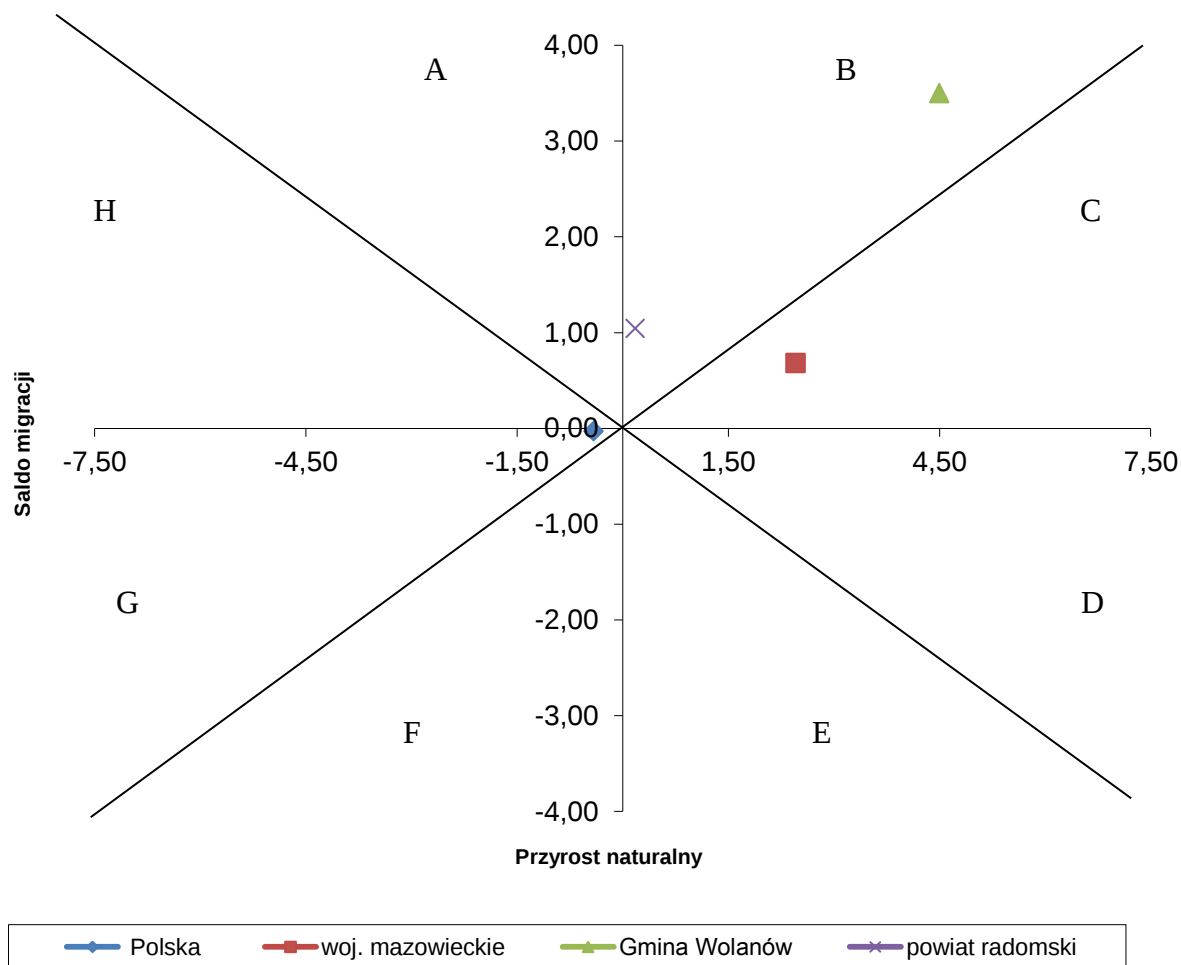
w każdym przedstawionym procesie. W Gminie Wolanów najwyższa wartość wskaźnika przyrostu rzeczywistego przypadła na rok 2004, kiedy to wartość wskaźnika przyrostu naturalnego wyniosła 4,1, a salda migracji 7,3. Najniższy przyrost rzeczywisty w gminie wystąpił w 2012 r. spowodowany był głównie przez ujemne saldo migracji (-1,9).

Tabela 6. Przyrost rzeczywisty na 1000 os. w Gminie Wolanów w latach 2004 - 2015

Rok	Saldo migracji na 1000 os.	Przyrost naturalny na 1000 os.	Przyrost rzeczywisty na 1000 os.
2004	7,3	4,1	11,4
2005	1,0	5,6	6,6
2006	1,4	3,4	4,8
2007	3,4	6,1	9,5
2008	2,5	4,2	6,7
2009	0,4	6,3	6,7
2010	3,0	4,7	7,7
2011	2,7	2,6	5,3
2012	-1,9	5,1	3,2
2013	1,7	2,0	3,7
2014	4,5	3,8	8,3
2015	brak danych	0,4	brak danych

Źródło: GUS

Przedstawiony na rycinie 6 wykres Webba obrazuje sytuację demograficzną poszczególnych jednostek pod względem demograficznym w 2014 r. Oś rzędnych ilustruje wartości przyrostu naturalnego, a oś odciętych saldo migracji. Gmina Wolanów w 2014 roku znalazła się w obszarze typu B, gdzie przyrost naturalny osiągnął wartość dodatnią podobnie jak i saldo migracji. Również powiat radomski znalazł się w tym samym obszarze wykresu, jednak wartości salda migracji i przyrostu naturalnego były mniejsze. Województwo mazowieckie przypisano do obszaru C, który charakteryzuje się dodatnim przyrostem naturalnym oraz dodatnim saldem migracji, a Polskę do typu G – ujemny przyrost naturalny i ujemne saldo migracji.

Ryc. 6. Wykres Webba dla Gminy Wolanów, powiatu radomskiego, województwa mazowieckiego oraz Polski w roku 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

III. DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH – ANALIZA WSKAŹNIKOWA

Obszar zdegradowany to obszar, w którym zidentyfikowano stan kryzysowy, tj. stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, współwystępujący z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej. Na etapie sporządzania diagnozy, powoduje to konieczność określenia, które sołectwa wchodzące w skład Gminy Wolanów, charakteryzują się kumulacją problemów.

Na terenie Gminy Wolanów wyznaczono 23 jednostki przestrzenne (sołectwa) dla których zebrano dane i dokonano analizy.

3.1. METODA OPRACOWYWANIA DIAGNOZY Z UWZGLĘDNIENIEM PRZYJĘTYCH WSKAŹNIKÓW DELIMITACJI

W celu delimitacji obszaru zdegradowanego na terenie gminy zastosowano metodę analizy wskaźnikowej. Dzięki niej możliwe jest przedstawienie przestrzennego zróżnicowania negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno – funkcjonalnych i technicznych na terenie Gminy Wolanów.

Podstawą stwierdzenia na danym obszarze stanu kryzysowego jest występowanie problemów o charakterze społecznym. W przypadku, gdy negatywne procesy społeczne współwystępują z problemami o charakterze gospodarczym, przestrzenno – funkcjonalnym lub środowiskowym możliwe jest podjęcie działań naprawczych o charakterze rewitalizacyjnym.

Skalę negatywnych zjawisk powinny odzwierciedlać wskaźniki, za pomocą których można poddać analizie dany obszar i problemy tam występujące.

W „Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego” wyznaczono rekomendowane wskaźniki podstawowe do wyznaczenia obszarów kryzysowych dla każdej ze sfer:

1. w sferze społecznej:
 - wysoka stopa bezrobocia,
 - wysoki poziom ubóstwa,
 - wysoka przestępczość,
 - wysoki wskaźnik przemocy w rodzinie,
 - niski poziom edukacji,
 - niewielka liczba organizacji społecznych / liczba członków (fundacje, stowarzyszenia),
 - niska frekwencja w wyborach.
2. w sferze przestrzenno – funkcjonalnej:
 - degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym,
 - brak funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska,
 - niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną,
 - brak dostępu do podstawowych usług lub ich niska jakość,
 - niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru,
 - niski poziom obsługi komunikacyjnej,
 - deficyt lub niskiej jakości tereny publiczne.
3. w sferze gospodarczej:
 - niski stopień przedsiębiorczości,
 - słaba kondycja przedsiębiorstw.
4. w sferze środowiskowej:
 - przekroczenie standardów jakości środowiska,

- obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska.

W niniejszym dokumencie określono listę poniższych wskaźników, które możliwie dobrze oddają zróżnicowanie poszczególnych obszarów Gminy Wolanów w 2015 r.:

1. w sferze społecznej:
 - udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności na danym obszarze,
 - udział (%) gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw na danym obszarze,
 - ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócenia miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 tys. mieszkańców na danym obszarze,
 - średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów – w obrębach szkolnych na terenie Gminy Wolanów (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie),
 - liczba komputerów przypadająca na 100 uczniów - w obrębach szkolnych na terenie Gminy Wolanów (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie).
2. w sferze przestrzenno – funkcjonalnej:
 - dostępność sieci kanalizacyjnej na danym obszarze (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie),
 - dostępność sieci gazowej na danym obszarze (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie).
3. w sferze technicznej:
 - liczba lokali komunalnych przypadająca na 100 mieszkańców na danym obszarze.

Dane niezbędne do opracowania powyższych wskaźników pozyskano w okresie 05.10.2016 r. - 07.12.2016 r. od następujących jednostek:

1. Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu.
2. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wolanowie.
3. Komisariat Policji w Zakrzewie.
4. Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie.
5. Publiczna Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Bieniędziejach.
6. Publiczna Szkoła Podstawowa im. Żołnierzy Krajowej 72 Pułku Piechoty w Mniszku.
7. Publiczna Szkoła Podstawowa im. Królowej Jadwigi w Sławnie.
8. Zespół Szkół Ogólnokształcących w Wolanowie.
9. Urząd Gminy Wolanów.

Po otrzymaniu bezwzględnych danych liczbowych w odniesieniu do poszczególnych jednostek przestrzennych odpowiednio je zagregowano w taki sposób, aby uzyskać dane względne odnoszące się do liczby mieszkańców, bądź liczby gospodarstw domowych. W przypadku średniego wyniku szóstoklasistów, liczby komputerów przypadających na 100 uczniów oraz dostępności sieci kanalizacyjnej i gazowej posłużono się określeniem, czy dane negatywne zjawisko występuje. Dla wyszczególnionych obszarów obliczono średnią arytmetyczną danego zjawiska, w tym również dla terenu całej gminy. Następnie kolorem pomarańczowym zaznaczono obliczone wartości wskaźnika, które są mniej korzystne od średniej wartości dla Gminy. Wyliczone wartości są destymulantami (wyższe wartości traktowane są jako zjawisko negatywne w porównaniu do średniej gminy)

w przypadku pierwszych 3. wskaźników w sferze społecznej oraz wskaźnika w sferze technicznej. Pozostałe należy traktować jako stymulanty (niższe wartości traktowane są jako zjawisko negatywne w porównaniu do średniej gminy). W końcowym etapie zsumowano liczbę negatywnych wskaźników oraz zinterpretowano w pogłębionej części diagnozy obszary charakteryzujące się kumulacją negatywnych zjawisk.

3.2. WYZNACZENIE PORÓWNYWALNYCH JEDNOSTEK PRZESTRZENNYCH DO CELÓW ANALIZY WYSTĘPUJĄCYCH ZJAWISK

Porównywalność wyników diagnozy wymaga przetwarzania danych w ramach poziomu niższego niż poziom gminy. Jednostki analityczne powinny być możliwie podobne, a ponadto powinny:

- stanowić pewne całości pod względem funkcjonalnym,
- charakteryzować się pewną spójnością społeczną i przestrzenną.

W tym celu wykorzystano podział administracyjny gminy Wolanów na sołectwa. Pierwotnym założeniem autorów niniejszego dokumentu był podział pod względem miejscowości. Jednakże otrzymane dane od większości instytucji zostały rozpisane na sołectwa. W związku z powyższym do każdego z sołectw: Bieniędzice, Franciszków, Kacprowice, Podlesie i Strzałków przynależą po dwie miejscowości. Odnotowuje się, iż nie zaszła konieczność wydzielenia któregoś z sołectw, gdyż największe sołectwo pod względem liczby mieszkańców stanowi 11,1% gminy, zaś największe pod względem powierzchni zajmuje 10,7% gminy.

Autorzy niniejszego opracowania dołożyli starań, aby przeprowadzona analiza w sposób możliwie trafny odzwierciedlała znane i powszechnie dostrzegane zróżnicowanie w przestrzeni społecznej i infrastrukturalnej Gminy Wolanów.

Gmina Wolanów jest gminą wiejską. Cechuje się zróżnicowaniem jakościowym i ilościowym występujących problemów w poszczególnych jej obszarach. Jednocześnie ustawa o rewitalizacji, wyraźnie wskazuje, że wydzielony obszar rewitalizacji nie może zajmować ponad 20% powierzchni całkowitej gminy oraz nie może koncentrować ponad 30% mieszkańców. W związku z tym zaszła konieczność stwierdzenia, które obszary wymagają najpilniejszej interwencji.

Zdecydowano, że najodpowiedniejszą formą jest analiza wskaźnikowa czynników występujących na terenie sołectw, których na terenie analizowanej jednostki jest 23 (ryc. 7).

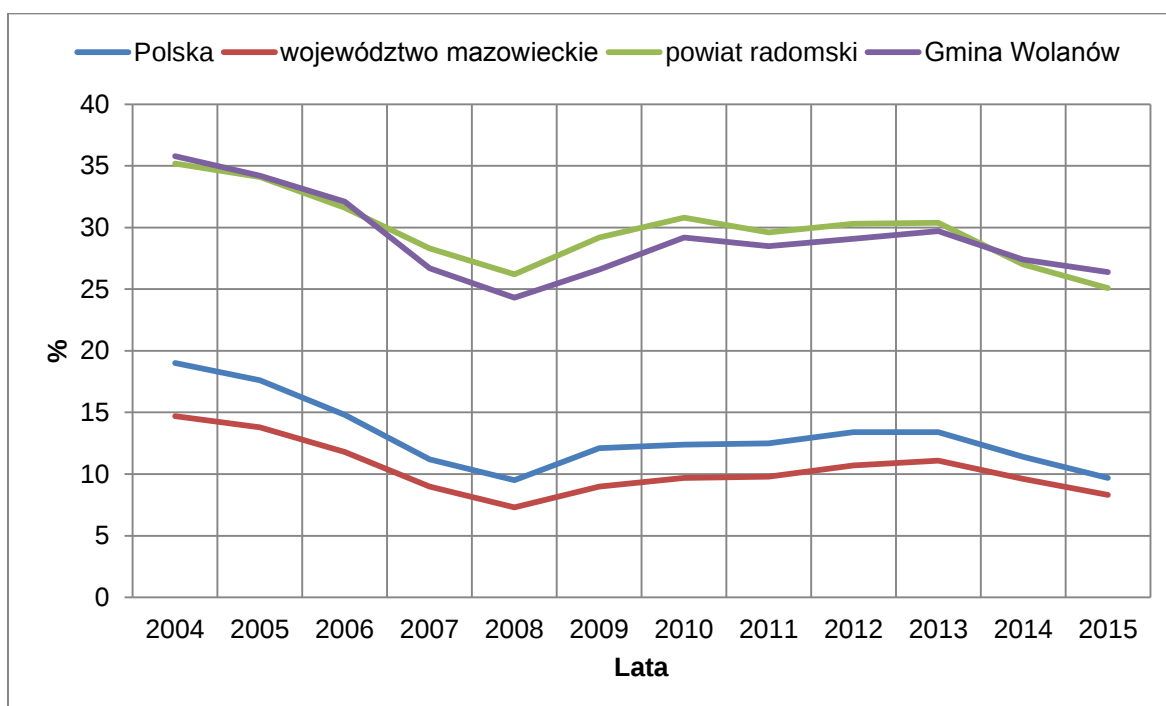
Ryc. 7. Podział Gminy Wolanów na jednostki przestrzenne
Źródło: opracowanie własne

SFERA SPOŁECZNA

W niniejszej diagnozie w ramach sfery społecznej przeanalizowano zjawiska: wysokiej stopy bezrobocia, wysokiego poziomu ubóstwa, wysokiej przestępczości, niskiego poziomu edukacji oraz niskiej komputeryzacji szkół.

3.3. PROBLEMY RYNKU PRACY

Zgodnie z danymi GUS stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce wyniosła na koniec 2015 roku 9,8% i była wyższa, niż wskaźnik dla województwa mazowieckiego, kształtujący się na poziomie 8,3%. Bezrobocie na terenie powiatu radomskiego wyniosło 25,1%, co oznacza, że było ponad trzykrotnie wyższe, niż w województwie mazowieckim. Analiza danych z lat 2004 - 2015 pozwala stwierdzić, że stopa bezrobocia na terenie Gminy Wolanów jest wyższa, niż we wszystkich wymienionych wyżej jednostkach i wynosi aż 26,4%. Zjawisko zostało przedstawione w formie wykresu. Tak duży poziom bezrobocia na terenie gminy powoduje sytuacje patologiczne oraz odpływ rodzimych mieszkańców z terenu gminy. W porównaniu do roku 2004 bezrobocie na obszarze charakteryzowanej jednostki spadło. Jednak jest to bardziej efektem napływu osób pracujących w Radomiu, którzy osiedlili się na terenie gminy. Najwyższa stopa bezrobocia miała miejsce w 2004 r. – 35,8%, zaś najniższa w 2008 r. - 24,3%.

Ryc. 8. Szacunkowa stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2004-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.polskawliczbach.pl

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Gminie Wolanów zgodnie z danymi GUS na 2015 r. wynosiło 3 130 zł na 1 osobę, czyli 74,1 % przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce (4 151 zł).

3.3.1. Wskaźnik - udział osób bezrobotnych w liczbie ludności na danym obszarze

Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu, według stanu na 31.12.2015 r. na terenie Gminy Wolanów zarejestrowanych było 820 bezrobotnych. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawiono poniżej. Analizując dane bezwzględne stwierdza się, iż najwięcej osób bezrobotnych odnotowano w Garnie - 98, zaś najmniej w Wymysłowie – 3. W kontekście okresu czasowego na terenie Gminy Wolanów zarejestrowanych było 405 bezrobotnych pozostających bez pracy co najmniej 12 miesięcy oraz 263 bezrobotnych, których czas pozostawania bez pracy przekroczył 24 miesiące.

Tabela 7. Statystyka dotycząca osób bezrobotnych na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.

Lp.	Miejscowość	Liczba osób bezrobotnych	Liczba bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej	Liczba bezrobotnych pozostających bez pracy co najmniej 24 miesiące
1	Bieniędzice + Michałów	34	18	11
2	Chruślice	17	7	6
3	Franciszków + Gawronie	24	13	7
4	Garno	98	49	27
5	Jarosławice	8	1	1
6	Kacprowice + Wola Wacławowska	31	18	11
7	Kolonia Wawrzyszów	22	14	8
8	Kolonia Wolanów	12	5	4
9	Kowala-Duszocina	23	14	9
10	Kowalanka	20	8	5
11	Młodocin Większy	40	13	9
12	Mniszek	58	24	18
13	Podkończyce + Podlesie	24	16	7
14	Rogowa	30	20	17
15	Sławno	40	20	12
16	Strzałków + Sabat	82	36	24
17	Ślepowron	72	40	31
18	Wacławów	15	7	4
19	Waliny	34	16	11
20	Wawrzyszów	44	28	17
21	Wolanów	67	25	18
22	Wymysłów	3	1	0
23	Zabłocie	22	12	6
suma		820	405	263

Źródło: dane pozyskane od Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu

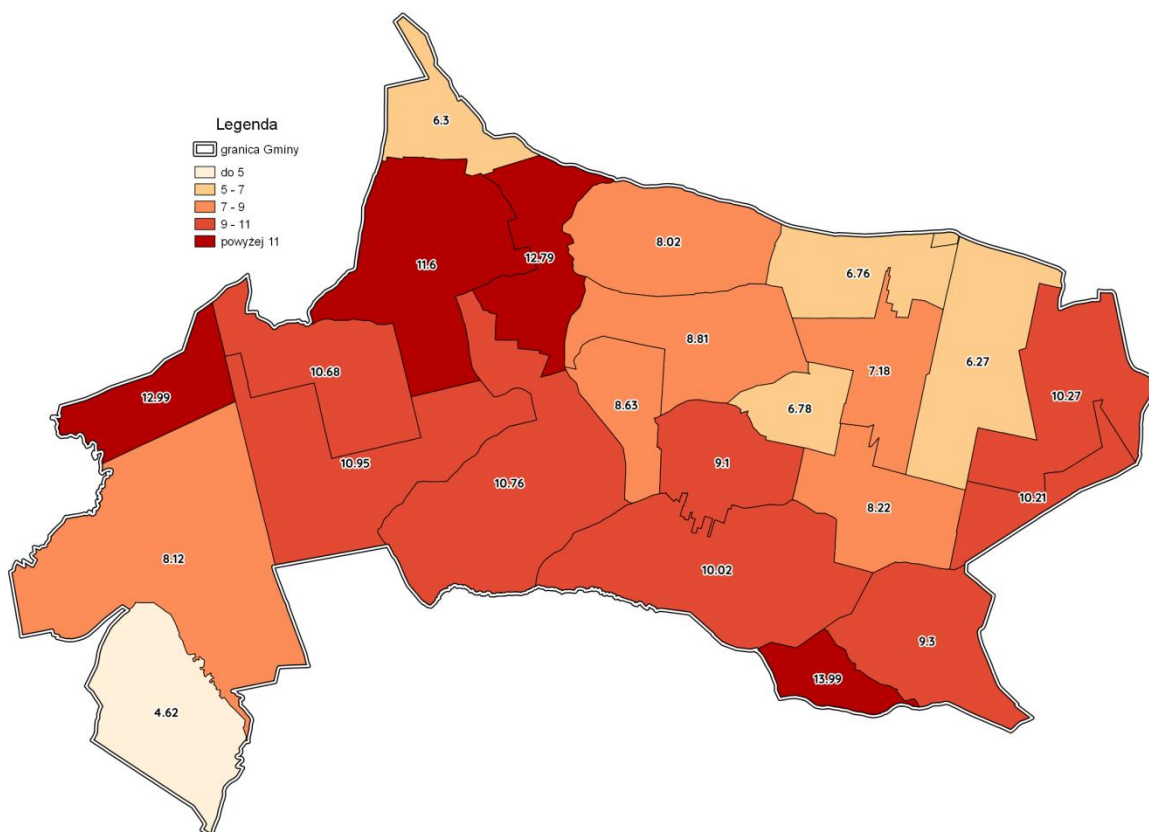
Posiadając dane dla poszczególnych jednostek jedynie z uwzględnieniem ogólnej liczby ludności (bez podziału na poszczególne ekonomiczne grupy wiekowe) liczbę osób bezrobotnych porównano do liczby ludności ogółem na danym obszarze. Zaznacza się, iż Urząd Gminy Wolanów nie posiada danych w zakresie podziału mieszkańców według ekonomicznych grup wiekowych w poszczególnych jednostkach analitycznych. W analizowanym obszarze udział bezrobotnych w liczbie ludności ogółem wyniósł średnio na terenie gminy 9,33%. Jednakże obliczone bezrobocie dodatkowo uwzględnia wszystkie osoby mieszkające w Gminie Wolanów. Dlatego należy stwierdzić, że faktyczna stopa bezrobocia jest znacznie wyższa. Nie zmienia to faktu, że stopa bezrobocia w Gminie Wolanów, podobnie jak w innych gminach leżących w bezpośrednim sąsiedztwie Radomia jest wysoka. Średnią gminną w zakresie bezrobocia przekroczyło 10 jednostek, przy czym Waliny, Rogowa i Zabłocie charakteryzują się największym procentowym udziałem osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności danej jednostki. Warto wspomnieć, że Wolanów oraz Młodocin Większy charakteryzują się również wysokim bezrobociem (powyżej 9%).

Wszystkie jednostki, które charakteryzują się dużą liczbą osób bezrobotnych w odniesieniu do ogólnej liczby osób zaznaczono w tabeli tłem pomarańczowym.

Tabela 8. Udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności na danym obszarze w 2015 r.

Lp.	Miejscowość	Liczba ludności	Liczba osób bezrobotnych	Udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności na danym obszarze
1	Bieniędzice + Michałów	293	34	11,60
2	Chruslice	212	17	8,02
3	Franciszków + Gawronie	292	24	8,22
4	Garno	978	98	10,02
5	Jarosławice	127	8	6,30
6	Kacprowice + Wola Wacławowska	432	31	7,18
7	Kolonia Wawrzyszów	206	22	10,68
8	Kolonia Wolanów	139	12	8,63
9	Kowala-Duszocina	261	23	8,81
10	Kowalanka	295	20	6,78
11	Młodocin Większy	430	40	9,30
12	Mniszek	714	58	8,12
13	Podkończyce + Podlesie	235	24	10,21
14	Rogowa	231	30	12,99
15	Sławno	638	40	6,27
16	Strzałków + Sabat	762	82	10,76
17	Ślepowron	701	72	10,27
18	Wacławów	222	15	6,76
19	Waliny	243	34	13,99
20	Wawrzyszów	402	44	10,95
21	Wolanów	736	67	9,10
22	Wymysłów	65	3	4,62
23	Zabłocie	172	22	12,79
suma		8 786	820	9,33

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od Urzędu Gminy Wolanów i Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu

Ryc. 9. Udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności na danym obszarze w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne

3.4. SAMOWYSTARCZALNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI I GOSPODARSTW DOMOWYCH

W celu oszacowania samowystarczalności ekonomicznej ludności i gospodarstw domowych, pozyskano dane z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wolanowie. GOPS realizuje zadania z zakresu polityki społecznej na rzecz osób i rodzin, które nie są w stanie pokonać trudnej sytuacji w jakiej się znalazły wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Głównym celem placówki jest zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka, poprzez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Według danych GOPS w Wolanowie w roku 2015 ilość gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Wolanów wyniosła 242. W szczegółowym rozbiściu – ilość osób ogółem pobierających zasiłki wynika, że aż 936 osób korzysta z tej pomocy.

Podstawowymi powodami występowania o pomoc była trudna sytuacja życiowa, występująca ze względu na bezrobocie, niepełnosprawność, ubóstwo oraz długotrwałą i ciężką chorobę. Działalność Ośrodka nastawiona była na usamodzielnienie życiowe oraz integrację ze środowiskiem.

3.4.1. Wskaźnik - liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru

Samowystarczalność ekonomiczną gospodarstw domowych odzwierciedla wskaźnik dotyczący liczby gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru. We wskaźniku znalazły się informacje dotyczące częstotliwości pobieranych świadczeń w poszczególnych jednostkach. Oznacza to, że pewna część mieszkańców gminy nie jest w stanie funkcjonować samodzielnie, bez pomocy GOPS.

Według danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wolanowie łączna liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wyniosła w 2015 r. 242, przy ogólnej ilości gospodarstw domowych w liczbie 2 308. W analizowanym obszarze udział gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw wyniósł średnio na terenie gminy 10,49%. Średnią gminną przekroczyło 11 jednostek, przy czym największy procentowy udział omawianego zjawiska wystąpił w Rogowej – 18,52%, Garnie – 16,74% i Młodocinie Większym – 15,18%.

Szczegółowe dane dotyczące przyznawania pomocy społecznej w 2015 r. opracowane na podstawie danych GOPS w Wolanowie zaprezentowano w tabeli 9.

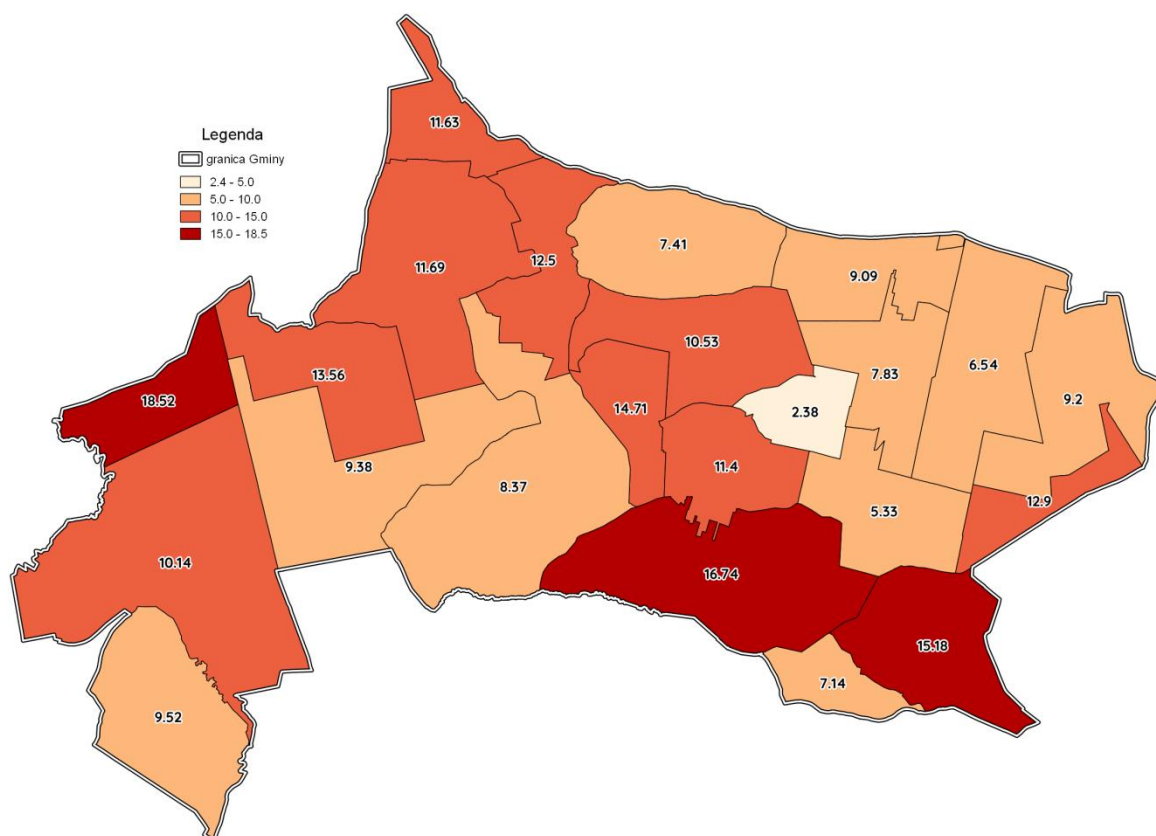
Wszystkie miejscowości, które charakteryzują się dużą liczbą gospodarstw domowych korzystających ze świadczeń środowiskowej pomocy społecznej w odniesieniu do ogólnej liczby gospodarstw danego obszaru zaznaczono w tabeli tłem pomarańczowym.

Tabela 9. Udział (%) gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru w 2015 r.

Lp.	Miejscowość	Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	Liczba gospodarstw domowych ogółem	Udział (%) gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru
1	Bieniędzice + Michałów	9	77	11,69
2	Chruślice	4	54	7,41
3	Franciszków + Gawronie	4	75	5,33
4	Garno	40	239	16,74
5	Jarosławice	5	43	11,63
6	Kacprowice + Wola Wacławowska	9	115	7,83
7	Kolonia Wawrzyszów	8	59	13,56
8	Kolonia Wolanów	5	34	14,71
9	Kowala-Duszocina	8	76	10,53
10	Kowalanka	2	84	2,38
11	Młodocin Większy	17	112	15,18
12	Mniszek	21	207	10,14
13	Podkończyce + Podlesie	8	62	12,90
14	Rogowa	10	54	18,52
15	Sławno	10	153	6,54
16	Strzałków + Sabat	18	215	8,37

Lp.	Miejscowość	Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	Liczba gospodarstw domowych ogółem	Udział (%) gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru
17	Ślepowron	16	174	9,20
18	Wacławów	5	55	9,09
19	Waliny	5	70	7,14
20	Wawrzyszów	9	96	9,38
21	Wolanów	22	193	11,40
22	Wymysłów	2	21	9,52
23	Zabłocie	5	40	12,50
suma		242	2 308	10,49

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od GOPS w Wolanowie

Ryc. 10. Udział (%) gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne

3.5. PRZESTĘPCZOŚĆ – POZIOM BEZPIECZEŃSTWA

Jednym z istotnych zadań w zakresie poziomu życia ludności jest zapewnienie odpowiedniego stopnia bezpieczeństwa. W celu określenia narażenia lokalnej społeczności

na niebezpieczeństwa związane z przestępczością, przeanalizowano dostępne dane przekazane przez Komisariat Policji w Zakrzewie.

W świetle zebranych informacji za rok 2015 ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego wyniosła na terenie gminy 118. Ilość wykroczeń (także przestępstw) młodzieży 13-18 lat odnotowanych przez służby porządkowe wyniosła 3.

Tabela 10. Statystyka dotycząca bezpieczeństwa publicznego na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.

Lp.	Miejscowość	Ilość interwencji służb porządkowych (policji, straży) z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego	Ilość wykroczeń (także przestępstw) młodzieży 13-18 lat odnotowanych przez służby porządkowe
1	Bieniędzice + Michałów	4	0
2	Chruślice	0	0
3	Franciszków + Gawronie	3	0
4	Garno	15	1
5	Jarosławice	7	0
6	Kacprowice + Wola Wacławowska	8	0
7	Kolonia Wawrzyszów	2	0
8	Kolonia Wolanów	0	0
9	Kowała-Duszocina	2	0
10	Kowalanka	3	0
11	Młodocin Większy	12	0
12	Mniszek	7	0
13	Podkończyce + Podlesie	3	0
14	Rogowa	3	0
15	Sławno	4	0
16	Strzałków + Sabat	6	0
17	Ślepowron	11	0
18	Wacławów	3	0
19	Waliny	4	0
20	Wawrzyszów	3	0
21	Wolanów	18	2
22	Wymysłów	0	0
23	Zabłocie	0	0
suma		118	3

Źródło: dane pozyskane od Komisariatu Policji w Zakrzewie

Biorąc pod uwagę przedstawione informacje, analizę poziomu bezpieczeństwa w poszczególnych miejscowościach wykonano w odniesieniu do ilości interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego. Ilość wykroczeń (także przestępstw) młodzieży 13-18 lat odnotowanych przez służby porządkowe jest na tyle mała, że analiza byłaby mało reprezentatywna i cechowałaby się dużą przypadkowością, dlatego odstąpiono od przeprowadzenia szczegółowej analizy tego zjawiska.

3.5.1. Wskaźnik - ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru

Poziom bezpieczeństwa na terenie Gminy Wolanów odzwierciedla wskaźnik dotyczący ilości interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego porządku publicznego, który odniesiono do 1 000 mieszkańców danego obszaru.

Zgodnie z zebranymi informacjami, przeciętna ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców na obszarze gminy wyniosła 13,4.

Według pozyskanych danych łączna ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego wyniosła w 2015 r. 118, przy ogólnej liczbie ludności 8 786. Średnią gminną przekroczyło 9 jednostek, przy czym największy procentowy udział omawianego zjawiska wystąpił w Jarosławicach – 55,1%, na co wpływ miała mała liczba ludności tej miejscowości. Stosunkowo dużą przestępczością charakteryzował się Wolanów oraz Młodocin Większy. W 4 jednostkach nie odnotowano interwencji służb porządkowych w zakresie charakteryzowanego zdarzenia.

Szczegółowe dane dotyczące bezpieczeństwa w 2015 r. opracowane na podstawie danych Komisariatu Policji w Zakrzewie zaprezentowano w tabeli 11.

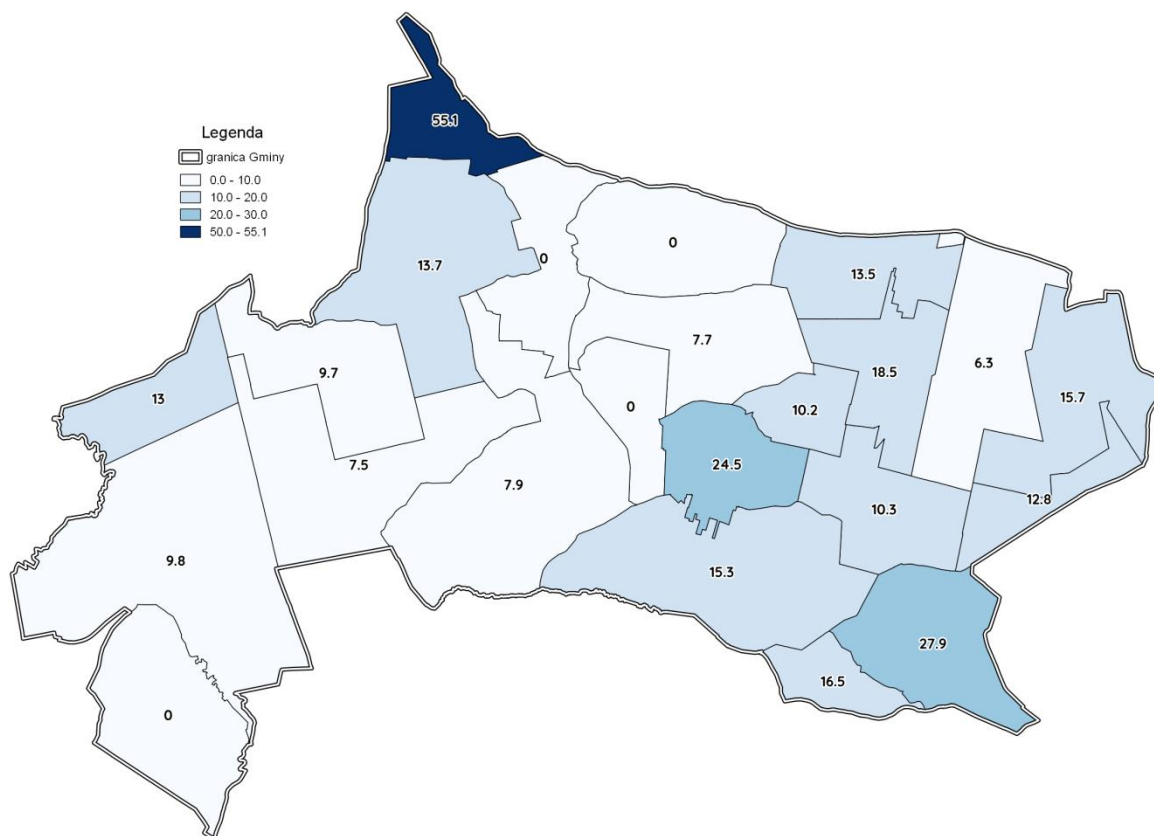
Wszystkie obszary, gdzie zdiagnozowano wartość mniej korzystną niż średnia dla Gminy Wolanów oznaczono pomarańczowym tłem.

Tabela 11. Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.

Lp.	Miejscowość	Liczba ludności ogółem	Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego	Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru
1	Bieniędzice + Michałów	293	4	13,7
2	Chruślice	212	0	0,0
3	Franciszków + Gawronie	292	3	10,3
4	Garno	978	15	15,3
5	Jarosławice	127	7	55,1
6	Kacprowice + Wola Wacławowska	432	8	18,5
7	Kolonia Wawrzyszów	206	2	9,7
8	Kolonia Wolanów	139	0	0,0
9	Kowala-Duszocina	261	2	7,7
10	Kowalanka	295	3	10,2
11	Młodocin Większy	430	12	27,9
12	Mniszek	714	7	9,8
13	Podkończyce + Podlesie	235	3	12,8
14	Rogowa	231	3	13,0
15	Sławno	638	4	6,3

Lp.	Miejscowość	Liczba ludności ogółem	Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego	Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru
16	Strzałków + Sabat	762	6	7,9
17	Ślepowron	701	11	15,7
18	Wacławów	222	3	13,5
19	Waliny	243	4	16,5
20	Wawrzyszów	402	3	7,5
21	Wolanów	736	18	24,5
22	Wymysłów	65	0	0,0
23	Zabłocie	172	0	0,0
suma		8 786	118	13,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od Komisariatu Policji w Zakrzewie

Ryc. 11. Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców na terenie Gminy Wolanów w 2015

Źródło: opracowanie własne

3.6. JAKOŚĆ KSZTAŁCENIA DZIECI NA POZIOMIE PODSTAWOWYM ORAZ AKTYWNOŚĆ EDUKACYJNA MŁODZIEŻY W WIEKU 13-18 LAT

Skuteczność kształcenia dzieci na poziomie podstawowym oraz aktywność edukacyjna młodzieży w wieku 13-18 lat oceniana jest poprzez jakość nauki pobieranej w szkołach, m.in. na podstawie wyników egzaminu szóstoklasistów oraz egzaminu na zakończenie gimnazjum.

Mając na uwadze funkcjonowanie 4 szkół podstawowych na terenie gminy oraz 1 gimnazjum, autorzy niniejszego opracowania podjęli się analizy jakości kształcenia w szkołach podstawowych.

Rozmieszczenie przestrzenne zjawisk kryzysowych zależy od zasięgu oddziaływania danej Szkoły. Obwody szkół podstawowych przedstawiają się następująco:

Tabela 12. Granice obwodów szkół podstawowych na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.

Lp.	Nazwa i adres szkoły	Struktura organizacyjna (klasy)	Granice obwodu szkolnego
1	Zespół Szkół Ogólnokształcących Publiczna Szkoła Podstawowa w Wolanowie, 26-625 Wolanów ul. Kolejowa 17	I-VI	Chruślice, Franciszków, Garno, Gawronie, Kowala-Duszocina, Kowalanka, Kolonia Wolanów, Młodocin Większy od Nr 1 – 61, Podlesie, Podkończyce, Strzałków od Nr 1 – 127 i od Nr 153 – 180, Waliny, Wolanów
2	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Żołnierzy Armii Krajowej 72 Pułku Piechoty w Mniszku Mniszek 101 26-625 Wolanów	I-VI	Kolonia Wawrzyszów, Mniszek, Rogowa, Sabat, Strzałków od Nr 128 – 152 i od Nr 181 – 202, Wawrzyszów, Wymysłów
3	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Królowej Jadwigi w Sławnie Sławno 49 26-625 Wolanów	I-VI	Kacprowice, Sławno, Ślepowron, Wacławów, Wola Wacławowska
4	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Bieniędzicach Bieniędzice 21 26-625 Wolanów	I-VI	Bieniędzice, Jarosławice, Michałów, Zabłocie

Źródło: dane pozyskane od UG Wolanów

Tabela 13. Granice obwodów gimnazjów na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.

Lp.	Nazwa i adres szkoły	Struktura organizacyjna (klasy)	Granice obwodu szkolnego
1	Zespół Szkół Ogólnokształcących - Publiczne Gimnazjum w Wolanowie, 26-625 Wolanów ul. Kolejowa 17	I-III	Bieniędzice, Chruślice, Franciszków, Garno, Gawronie, Jarosławice, Kacprowice, Kowala-Duszocina, Kowalanka, Kolonia Wawrzyszów, Kolonia Wolanów, Michałów, Młodocin Większy, Mniszek, Rogowa, Podlesie, Podkończyce, Sabat, Sławno, Ślepowron, Strzałków, Waclawów, Waliny, Wawrzyszów, Wola Waclawowska, Wolanów, Wymysłów, Zabłocie

Źródło: dane pozyskane od UG Wolanów

3.6.1. Wskaźnik – średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów (w obrębach szkolnych na danym obszarze)

Zgodnie z danymi OKE w Warszawie i CKE przedstawiono średnie wyniki sprawdzianu szóstoklasistów w roku 2015. Dane przedstawiono w porównaniu ze średnimi wynikami dla powiatu radomskiego, województwa mazowieckiego i kraju.

Tabela 14. Średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów w roku szkolnym 2015/2016

Część egzaminu	Gmina Wolanów				powiat radomski	województwo mazowieckie	Polska
	Zespół Szkół Ogólnokształcących Publiczna Szkoła Podstawowa w Wolanowie	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Żołnierzy Armii Krajowej 72 Pułku Piechoty w Mniszku	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Królowej Jadwigi w Sławnie	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Bieniędziejach			
część I razem	61,9	48,2	72,4	64,5	64,2	69,8	67,0
język polski	71,3	57,1	75,9	73,8	70,6	75,6	73,0
matematyka	52,1	39,0	68,8	55,0	57,5	63,8	61,0
język angielski	62,9	60,1	72,6	83,2	73,9	80,4	78,0

Źródło: dane pozyskane od Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie

Z terenu Gminy Wolanów 18 uczniów Publicznej Szkoły Podstawowej im. Żołnierzy Armii Krajowej 72 Pułku Piechoty w Mniszku, 48 uczniów Publicznej Szkoły Podstawowej w Wolanowie, 11 uczniów Publicznej Szkoły Podstawowej im. Królowej Jadwigi w Sławnie oraz 11 uczniów Publicznej Szkoły Podstawowej im. Mikołaja Kopernika w Bieniędziejach przystąpiło w roku szkolnym 2015/2016 do sprawdzianu szóstoklasistów.

Na terenie kraju średni wynik egzaminu szóstoklasistów wyniósł w części pierwszej 67,0%, na terenie województwa był lepszy i wyniósł 69,8%, zaś w powiecie radomskim uczniowie szkół podstawowych uzyskali wynik na poziomie 64,2%. Stwierdza się zatem,

że jakość kształcenia w wymienionych powyżej jednostkach najgorzej wypadła na terenie powiatu. Podobna sytuacja wystąpiła również w części drugiej – języki obce (język angielski) – uczniowie szkół podstawowych na obszarze województwa mazowieckiego uzyskali najlepsze wyniki 80,4%, dalej na terenie kraju – 78%, a najgorzej w powiecie 73,9%.

Średnie wyniki uczniów szkół podstawowych z Wolanowa oraz Mniszka zarówno w części pierwszej oraz w części drugiej były gorsze od średnich wyników uzyskanych na terenie powiatu.

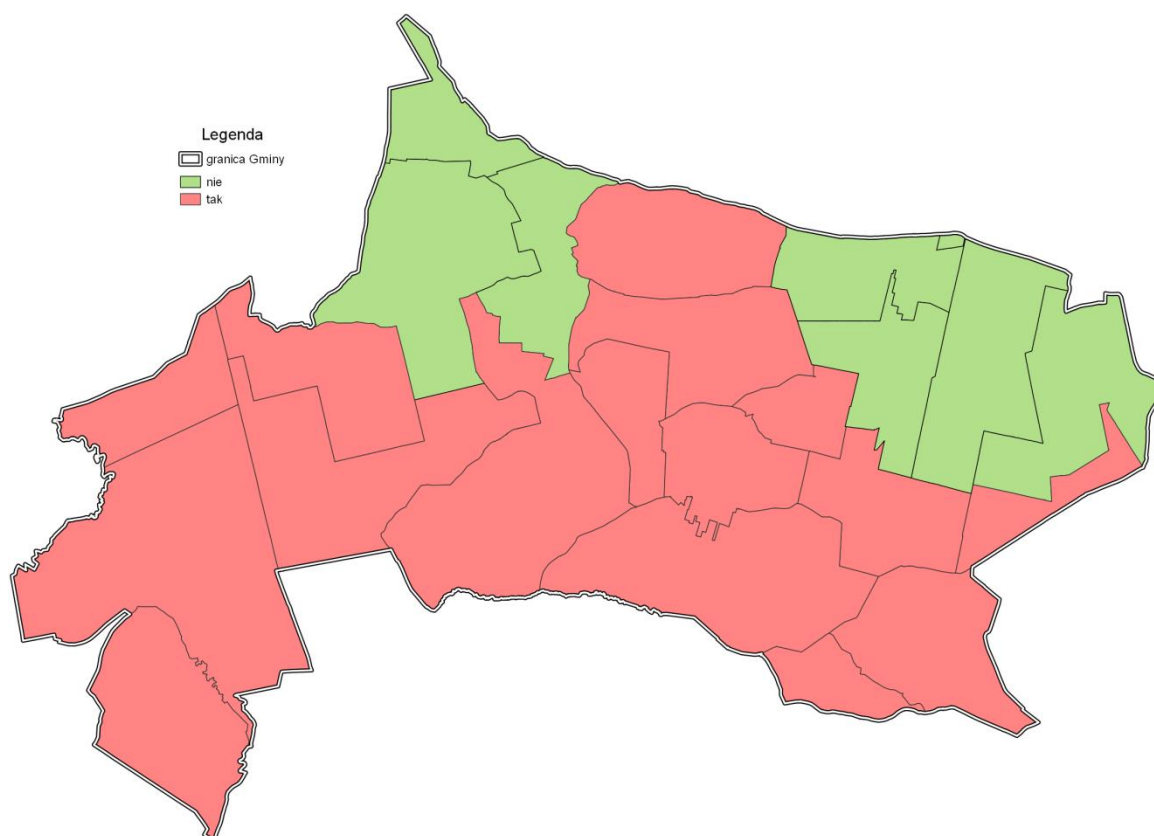
Jakość kształcenia szkoły podstawowej w Sławnie można określić jako dobrą. Co prawda, średni wynik uczniów uczęszczających do szkoły w Sławnie z języka angielskiego był gorszy od średniej dla powiatu, jednak z części pierwszej sprawdzian szóstoklasistów został napisany znacznie lepiej, niż średnio w województwie. W przypadku uczniów bieniędzickiej szkoły stwierdza się, że średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów został napisany bardzo dobrze w części drugiej (lepiej niż średnia dla województwa).

W wyniku powyższej analizy proponuje się objąć działaniami pomocowymi placówki edukacyjne w Wolanowie i Mniszku zgodnie z zasięgami obwodów szkolnych. Tłem pomarańczowym zaznaczono jednostki, w których zauważono występowanie negatywnego zjawiska.

Tabela 15. Średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów – w obrębach szkolnych na terenie Gminy Wolanów w 2015 r. (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)

Lp.	Miejscowość	Średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów – w obrębach szkolnych na danym obszarze (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)
1	Bieniędzice + Michałów	nie
2	Chruślice	tak
3	Franciszków + Gawronie	tak
4	Garno	tak
5	Jarosławice	nie
6	Kacprowice + Wola Wacławowska	nie
7	Kolonia Wawrzyszów	tak
8	Kolonia Wolanów	tak
9	Kowala-Duszocina	tak
10	Kowalanka	tak
11	Młodocin Większy	tak
12	Mniszek	tak
13	Podkończyce + Podlesie	tak
14	Rogowa	tak
15	Sławno	nie
16	Strzałków + Sabat	tak
17	Ślepowron	nie
18	Wacławów	nie
19	Waliny	tak
20	Wawrzyszów	tak
21	Wolanów	tak
22	Wymysłów	tak
23	Zabłocie	nie

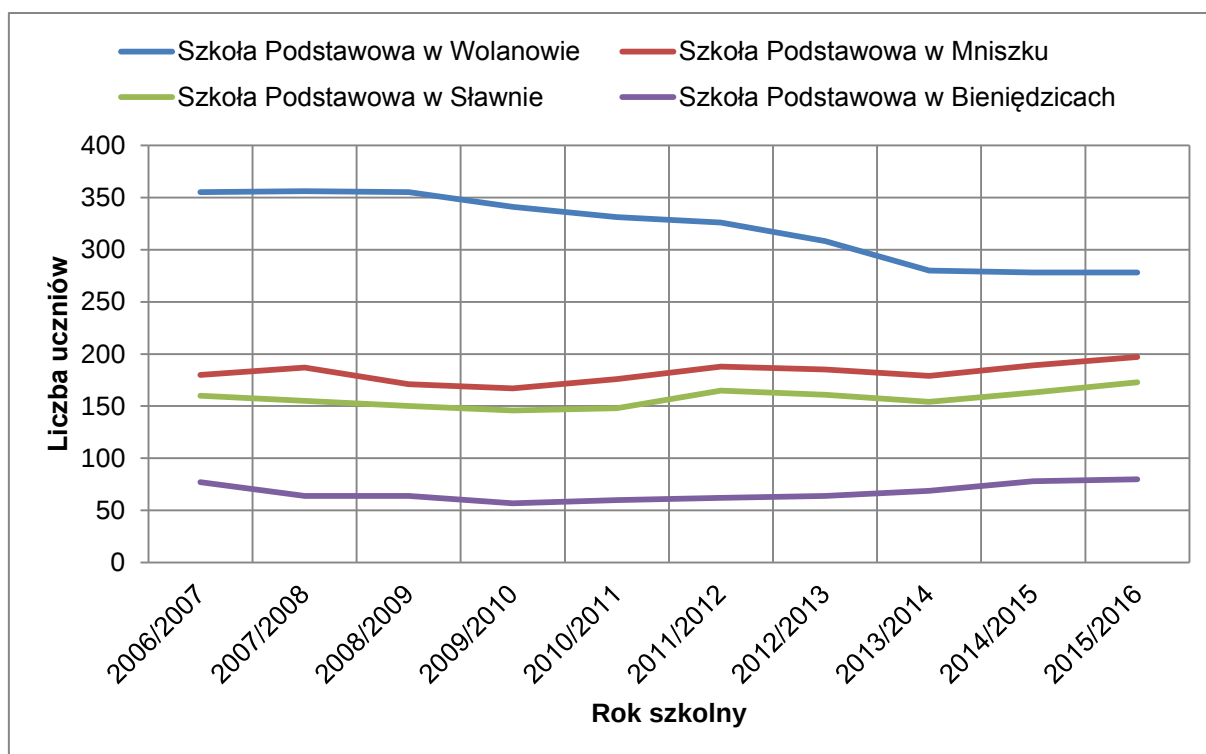
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie

Ryc. 12. Średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów – w obrębach szkolnych na terenie Gminy Wolanów w 2015 r. (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)

Źródło: opracowanie własne

Szczególnie w przypadku Publicznej Szkoły Podstawowej w Wolanowie zauważa się sukcesywnie malejący trend liczby uczniów. Tym bardziej na wolanowską placówkę należy zwrócić uwagę, gdyż w kolejnych latach spadek liczby dzieci tam uczęszczających może być coraz większy. W przypadku pozostałych szkół podstawowych zauważa się nieznaczny wzrost liczby uczniów w analizowanych latach.

Ryc. 13. Liczba uczniów szkół podstawowych z terenu Gminy Wolanów w latach 2006 – 2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od szkół podstawowych z terenu Gminy Wolanów

3.6.2. Średni wynik egzaminu gimnazjalnego (w obrębach szkolnych na danym obszarze)

Na terenie Gminy Wolanów znajduje się jedno gimnazjum, do którego uczęszcza młodzież z całego obszaru gminy. Nie jest zatem zasadne, aby analizować wewnętrznie obszar gminy pod kątem jakości kształcenia młodzieży gimnazjalnej. Nie mniej jednak warto zwrócić uwagę na uzyskane wyniki z egzaminu gimnazjalnego przez uczniów placówki edukacyjnej w Wolanowie. Zwraca się uwagę, iż gimnazjum w Wolanowie wraz ze szkołą podstawową w Wolanowie tworzą spójną całość w ramach Zespołu Szkół Ogólnokształcących.

Średnie wyniki egzaminu gimnazjalnego w roku szkolnym 2014/2015 przedstawiono w tabeli, w odniesieniu do poszczególnych części egzaminu. Był on podzielony na część humanistyczną, w ramach której uczniowie zdają egzamin z zakresu historii i wiedzy o społeczeństwie oraz języka polskiego, a także część matematyczno – przyrodniczą obejmującą matematykę i przedmioty przyrodnicze. Dodatkowo uczniowie podchodzili do egzaminu z języka obcego.

Tabela 16. Średni wynik egzaminu gimnazjalnego w roku szkolnym 2015/2016

Cześć egzaminu	Zespół Szkół Ogólnokształcących - Publiczne Gimnazjum w Wolanowie	powiat radomski	województwo mazowieckie	Polska
język polski	55,7	60,9	64,7	62,0
historia i wiedza o społeczeństwie	58,0	60,6	65,9	64,0
matematyka	41,2	45,7	51,2	48,0
przedmioty przyrodnicze	44,3	47,0	52,1	50,0
język angielski (podstawowy)	54,0	58,9	69,8	67,0
język angielski (rozszerzony)	35,4	36,1	51,2	57,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji egzaminacyjnej w Warszawie

Z terenu Gminy Wolanów 116 uczniów Publicznego Gimnazjum w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Wolanowie przystąpiło do egzaminu gimnazjalnego w roku szkolnym 2015/2016. Średnie wyniki z egzaminu gimnazjalnego w wolanowskim gimnazjum są dużo gorsze w stosunku do średnich wyników osiąganych w powiecie, województwie, czy kraju. Ze wszystkich części egzaminu gimnazjalnego, gimnazjum w Wolanowie wypada gorzej, niż średnie wyniki osiągane w innych jednostkach podziału terytorialnego. Szczególnie zła sytuacja wystąpiła w zakresie średniego wyniku z rozszerzonego egzaminu z języka angielskiego. Ze względu na analizę powyższego wskaźnika proponuję się objąć działaniami pomocowymi opisywaną placówkę.

3.6.3. Wskaźnik – liczba komputerów przypadająca na 100 uczniów w poszczególnych szkołach podstawowych (w obrębach szkolnych na danym obszarze)

Zgodnie z danymi otrzymanymi od szkół podstawowych z terenu Gminy Wolanów przedstawiono poziom skomputeryzowania placówek w 2015 roku. Wyposażenie szkół w komputery oraz dostęp do Internetu nabiera coraz większego znaczenia w procesie nauczania dzieci i młodzieży. Postępująca cyfryzacja przypuszczalnie z każdym rokiem rozwijać się będzie coraz bardziej. Ważnym jest, aby publiczne jednostki nauczania uczestniczyły w tym procesie, tak aby nie dopuścić do wykluczenia cyfrowego społeczeństwa. Podkreślić należy, iż komputeryzacja szkół powinna przełożyć się na poprawę wyników w nauce. Dane dotyczące liczby uczniów, liczby komputerów oraz liczby komputerów przypadających na 100 uczniów przedstawiono w tabeli 17.

Tabela 17. Liczba komputerów przypadająca na 100 uczniów w poszczególnych szkołach podstawowych z terenu Gminy Wolanów w 2015 roku

Lp.	Nazwa szkoły	Liczba uczniów	Liczba komputerów	Liczba komputerów przypadająca na 100 uczniów
1	Zespół Szkół Ogólnokształcących Publiczna Szkoła Podstawowa w Wolanowie	278	28	10,1
2	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Żołnierzy Armii Krajowej 72 Pułku Piechoty w Mniszku	197	20	10,2
3	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Królowej Jadwigi w Sławnie	173	18	10,4
4	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Bieniędziejach	78	12	15,4
suma		726	78	10,7

Źródło: dane pozyskane od szkół podstawowych z terenu Gminy Wolanów

Analizując powyższą tabelę stwierdza się sumę 78 komputerów w czterech placówkach oświatowych nauczania podstawowego, do których uczęszczało w roku szkolnym 2015/2016 726 uczniów. Otrzymano zatem średnią 10,7 komputerów przypadających na 100 uczniów szkół podstawowych z terenu Gminy Wolanów. We wszystkich szkołach podstawowych, prócz Publicznej Szkoły Podstawowej im. Mikołaja Kopernika w Bieniędziejach średnia liczba komputerów na 100 uczniów była niższa.

Istotnym jest nie tylko ilość i dostęp do komputerów, ale również ich jakość i stan techniczny, który niejednokrotnie nie jest wystarczający. Wskazano zatem byłby monitoring pracowni komputerowych oraz w razie awarii sprzętu komputerowego - naprawa, bądź wymiana sprzętu. W związku z planowanym rozszerzeniem klas o VII i VIII istnieje potrzeba zwiększenia liczby stanowisk w pracowniach komputerowych.

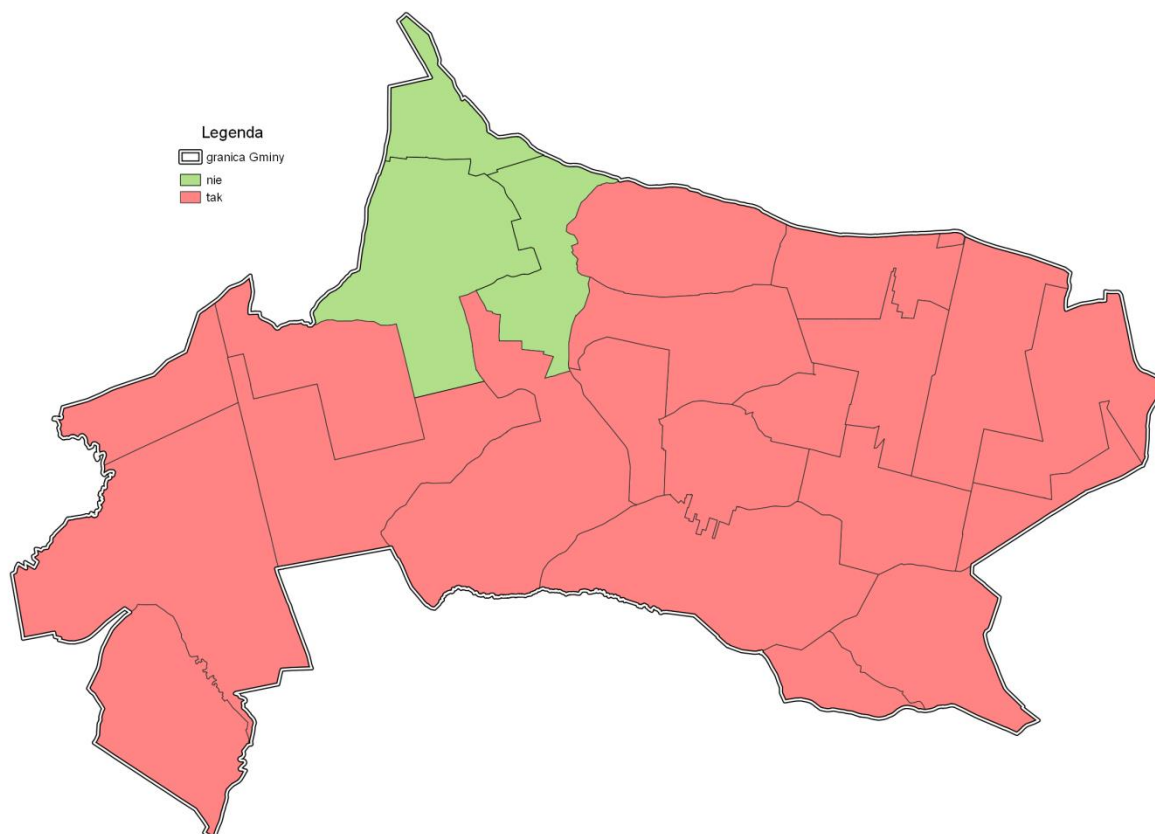
Rekomenduje się zatem objąć działaniami pomocowymi w zakresie komputeryzacji szkołę podstawową w Wolanowie, Mniszku i Sławnie zgodnie z zasięgami obwodów szkolnych. Tłem pomarańczowym zaznaczono jednostki, w których zauważono występowanie negatywnego zjawiska.

Tabela 18. Liczba komputerów przypadająca na 100 uczniów w poszczególnych szkołach podstawowych – w obrębach szkolnych na terenie Gminy Wolanów w 2015 r. (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)

Lp.	Miejscowość	Średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów – w obrębach szkolnych na danym obszarze (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)
1	Bieniędzice + Michałów	nie
2	Chruślice	tak
3	Franciszków + Gawronie	tak
4	Garno	tak
5	Jarosławice	nie

Lp.	Miejscowość	Średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów – w obrębach szkolnych na danym obszarze (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)
6	Kacprowice + Woła Wacławowska	tak
7	Kolonia Wawrzyszów	tak
8	Kolonia Wolanów	tak
9	Kowala-Duszcina	tak
10	Kowalanka	tak
11	Młodocin Większy	tak
12	Mniszek	tak
13	Podkończyce + Podlesie	tak
14	Rogowa	tak
15	Sławno	tak
16	Strzałków + Sabat	tak
17	Ślepowron	tak
18	Wacławów	tak
19	Waliny	tak
20	Wawrzyszów	tak
21	Wolanów	tak
22	Wymysłów	tak
23	Zabłocie	nie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od szkół podstawowych z terenu Gminy Wolanów

Ryc. 14. Liczba komputerów przypadająca na 100 uczniów w poszczególnych szkołach podstawowych – w obrębach szkolnych na terenie Gminy Wolanów w 2015 r. (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)

Źródło: opracowanie własne

SFERA TECHNICZNA

W niniejszej diagnozie w ramach sfery technicznej przeanalizowano ilość oraz wielkość lokali komunalnych zlokalizowanych na terenie Gminy Wolanów. Jest to wskaźnik mogący świadczyć o niskim stopniu wyposażenia (np. liczne piece kaflowe), czy też niekorzystnej estetyce miejsca, która negatywnie oddziałuje na lokalną społeczność.

3.7. BUDYNKI KOMUNALNE

Jednym z elementów oceny jakości przestrzeni publicznych jest stan techniczny budynków mieszkalnych, w tym obiektów komunalnych będących własnością Gminy Wolanów. Ich charakterystykę przedstawiono w formie analizy wskaźnikowej.

3.7.1. Wskaźnik – liczba lokali komunalnych przypadająca na 100 mieszkańców na danym obszarze

W strefie technicznej elementem wskazanym do oceny jest wskaźnik liczby lokali komunalnych przypadających na 100 mieszkańców na danym obszarze.

83,3% budynków komunalnych stanowiących własność Gminy, zlokalizowanych na terenie gminy wybudowano w latach 1945 – 1970, a 16,7% po roku 1970.

Stan techniczny tych obiektów jest niezadowolający i wynika w dużej części z ich wieku. Budynki w dużej części są zdekapitalizowane i wymagają znacznych nakładów finansowych na remonty. Około 75 % wymienionych zasobów mieszkaniowych wymaga remontów. Budowle te w większości charakteryzują się stanem niezadowolającym. Ponadto obiekty te w większości nie są ocieplone, co wiąże się ze znaczną utratą ciepła. Warto dodać, że stan elewacji zewnętrznych charakteryzowanych obiektów jest niedostateczny. Fakt ten znacznie wpływa na estetykę miejsca.

W tabeli 17 przedstawiono liczbę budynków komunalnych oraz lokali komunalnych wraz z ich powierzchniami w odniesieniu do poszczególnych jednostek analitycznych.

Tabela 19. Liczba budynków i lokali komunalnych oraz ich powierzchnią na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.

Lp.	Miejscowość	Liczba budynków komunalnych	Liczba lokali komunalnych	Powierzchnia budynków komunalnych (m ²)
1	Bieniędzice + Michałów	1	2	77
2	Chruślice		0	0
3	Franciszków + Gawronie		0	0
4	Garno	2	3	160,26
5	Jarosławice		0	0
6	Kacprowice + Wola		0	0

Lp.	Miejscowość	Liczba budynków komunalnych	Liczba lokali komunalnych	Powierzchnia budynków komunalnych (m ²)
	Wacławowska			
7	Kolonia Wawrzyszów		0	0
8	Kolonia Wolanów		0	0
9	Kowala-Duszocina		0	0
10	Kowalanka		0	0
11	Młodocin Większy	1	1	70
12	Mniszek	2	5	188,12
13	Podkończyce + Podlesie		0	0
14	Rogowa		0	0
15	Sławno	1	1	46
16	Strzałków + Sabat		0	0
17	Ślepowron		0	0
18	Wacławów		0	0
19	Waliny		0	0
20	Wawrzyszów	1	2	71,95
21	Wolanów	4	13	509,95
22	Wymysłów		0	0
23	Zabłocie		0	0
suma		12	27	1123,28

Źródło: dane pozyskane od UG Wolanów

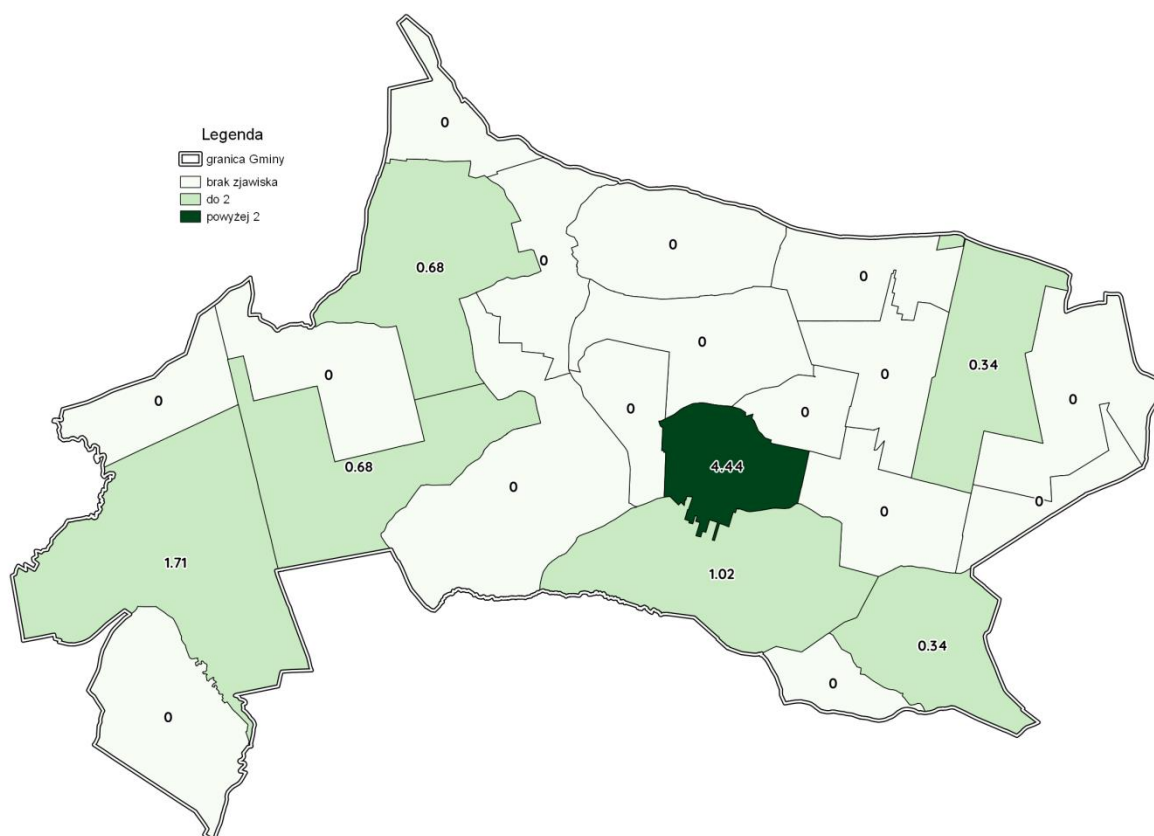
Na terenie Gminy Wolanów znajduje się 12 budynków komunalnych, w których znajduje się łącznie 27 lokali komunalnych, w tym najwięcej w siedzibie gminnej – Wolanowie 13. Ponadto w Mniszku odnotowano 5 charakteryzowanych lokali, 3 w Garnie, po 2 w Wawrzyszowie i jednostce Bieniędzice + Michałów oraz po 1 w Sławnie i Młodocinie Większym. Łączna powierzchnia analizowanych mieszkań wyniosła 1 123,28 m².

W poniższej tabeli 20 obliczono wskaźnik pn. liczba lokali komunalnych przypadająca na 100 mieszkańców. Wskazano, iż średnio w gminie na 1 lokal komunalny przypada ok. 300 osób. Nie należy jednak tej danej traktować dosłownie, gdyż większość mieszkańców gminy nie wykazuje potrzeby ubiegania się o takie mieszkanie. Dane obiekty są zamieszkane przez osoby, które borykają się z trudną sytuacją życiową i są beneficjentami pomocy społecznej. Wg obliczonego wskaźnika wynika, że każda miejscowość, która posiada lokal komunalny potrzebuje wsparcia w zakresie sfery technicznej. Poprawa warunków mieszkaniowych w połączeniu z działaniami ukierunkowanymi na włączenie społeczne osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych może prowadzić do eliminacji marginalizacji społecznej i powrotu danych osób do aktywnego życia społecznego i integracji lokalnej społeczności.

Tabela 20. Liczba lokali komunalnych przypadająca na 100 mieszkańców na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.

Lp.	Miejscowość	Liczba ludności ogółem	Liczba lokali komunalnych	Liczba lokali komunalnych przypadająca na 100 mieszkańców
1	Bieniędzice + Michałów	293	2	0,68
2	Chruślice	212	0	0,00
3	Franciszków + Gawronie	292	0	0,00
4	Garno	978	3	1,02
5	Jarosławice	127	0	0,00
6	Kacprowice + Wola Wacławowska	432	0	0,00
7	Kolonia Wawrzyszów	206	0	0,00
8	Kolonia Wolanów	139	0	0,00
9	Kowala-Duszocina	261	0	0,00
10	Kowalanka	295	0	0,00
11	Młodocin Większy	430	1	0,34
12	Mniszek	714	5	1,71
13	Podkończone + Podlesie	235	0	0,00
14	Rogowa	231	0	0,00
15	Sławno	638	1	0,34
16	Strzałków + Sabat	762	0	0,00
17	Ślepowron	701	0	0,00
18	Wacławów	222	0	0,00
19	Waliny	243	0	0,00
20	Wawrzyszów	402	2	0,68
21	Wolanów	736	13	4,44
22	Wymysłów	65	0	0,00
23	Zabłocie	172	0	0,00
suma		8 786	27	0,31

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od UG Wolanów

Ryc. 15. Liczba lokali komunalnych przypadająca na 100 mieszkańców na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.

Źródło: opracowanie własne

STREFA PRZESTRZENNO - FUNKCJONALNA

W ramach sfery przestrzenno - funkcjonalnej przeanalizowano dostępności sieci wodociągowej oraz sieci gazowej.

3.8. NIEWYSTARCZAJĄCE WYPOSAŻENIE W SIĘĆ KANALIZACYJNĄ I GAZOWĄ

Uzbrojenie techniczne danego obszaru, w tym występowanie sieci kanalizacyjnej i gazowej może wspomagać rozwój społeczno – gospodarczy. Zagospodarowanie obszarów w dane media wpływa korzystnie na społeczność lokalną poprzez poprawę warunków życia.

3.8.1. Wskaźnik – dostępność sieci kanalizacyjnej (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Wolanów wynosiła w 2015 r. 22,8 km, a procent ludności korzystających z instalacji kanalizacyjnej ukształtował się

na poziomie 15,7% (GUS 2015). Wśród jednostek, które podłączone są do sieci kanalizacyjnej zalicza się:

- Mniszek – 16,6 km;
- Rogową – 2 km;
- Wawrzyszów – 4,2 km.

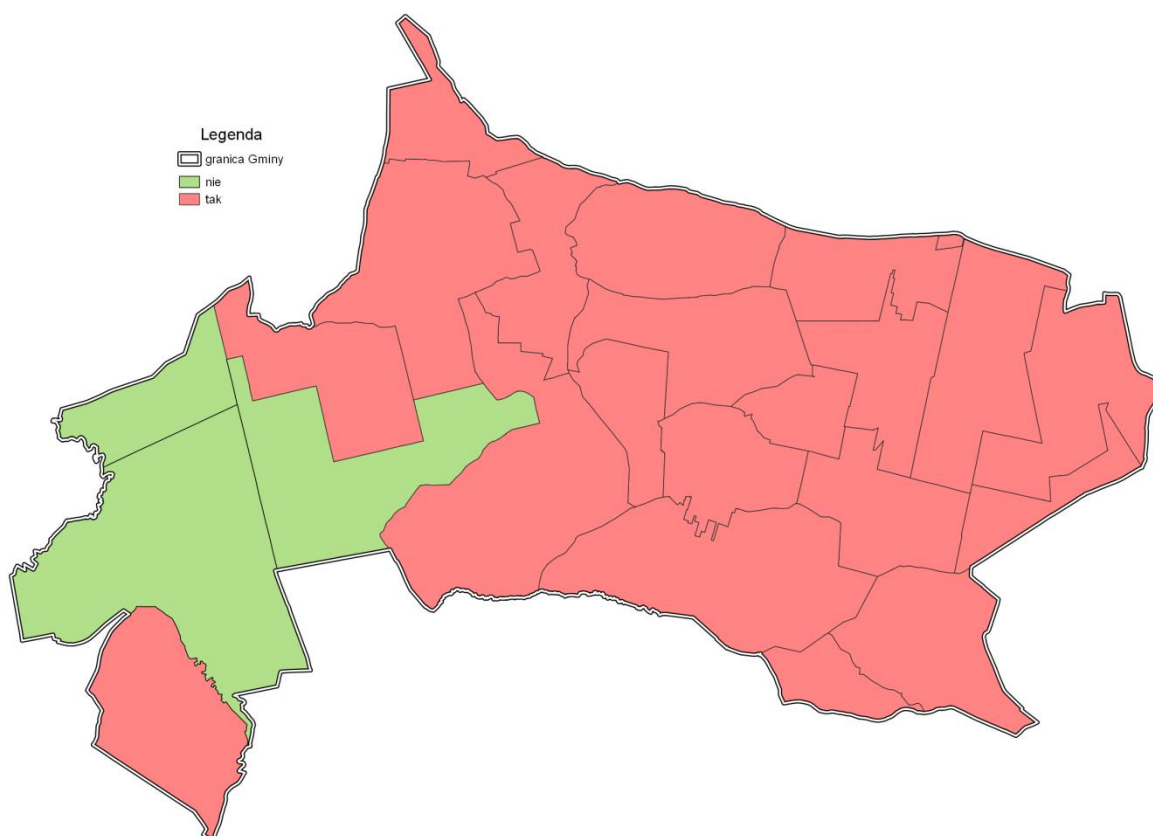
Ogółem w 2015 r. z sieci kanalizacyjnej korzystało 1382 osoby (GUS).

Poniżej przedstawiono tabelę 21, w której występowanie negatywnego zjawiska, czyli brak sieci kanalizacyjnej oznaczono kolorem pomarańczowym. Odnotowuje się 20 jednostek, które nie mają dostępu do sieci kanalizacyjnej. Jest to niewątpliwy problem występujący na terenie Gminy Wolanów.

Tabela 21. Dostępność sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Wolanów w 2015 r. (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)

Lp.	Miejscowość	Dostępność sieci kanalizacyjnej na danym obszarze (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)
1	Bieniędzice + Michałów	tak
2	Chruślice	tak
3	Franciszków + Gawronie	tak
4	Garno	tak
5	Jarosławice	tak
6	Kacprowice + Wola Wacławowska	tak
7	Kolonia Wawrzyszów	tak
8	Kolonia Wolanów	tak
9	Kowala-Duszocina	tak
10	Kowalanka	tak
11	Młodocin Większy	tak
12	Mniszek	nie
13	Podkończyce + Podlesie	tak
14	Rogowa	nie
15	Sławno	tak
16	Strzałków + Sabat	tak
17	Ślepowron	tak
18	Wacławów	tak
19	Waliny	tak
20	Wawrzyszów	nie
21	Wolanów	tak
22	Wymysłów	tak
23	Zabłocie	tak

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od UG Wolanów

**Ryc. 16. Dostępność sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.
(występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)**

Źródło: opracowanie własne

3.8.2. Wskaźnik – dostępność sieci gazowej (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)

Tylko 21 osób z terenu Gminy Wolanów korzystało w 2016 r. z sieci gazowej, co daje 0,2% ludności gminy (GUS). Stwierdza się bardzo niski stopień gazyfikacji gminy.

Wśród jednostek, które podłączone są do sieci gazowej zalicza się:

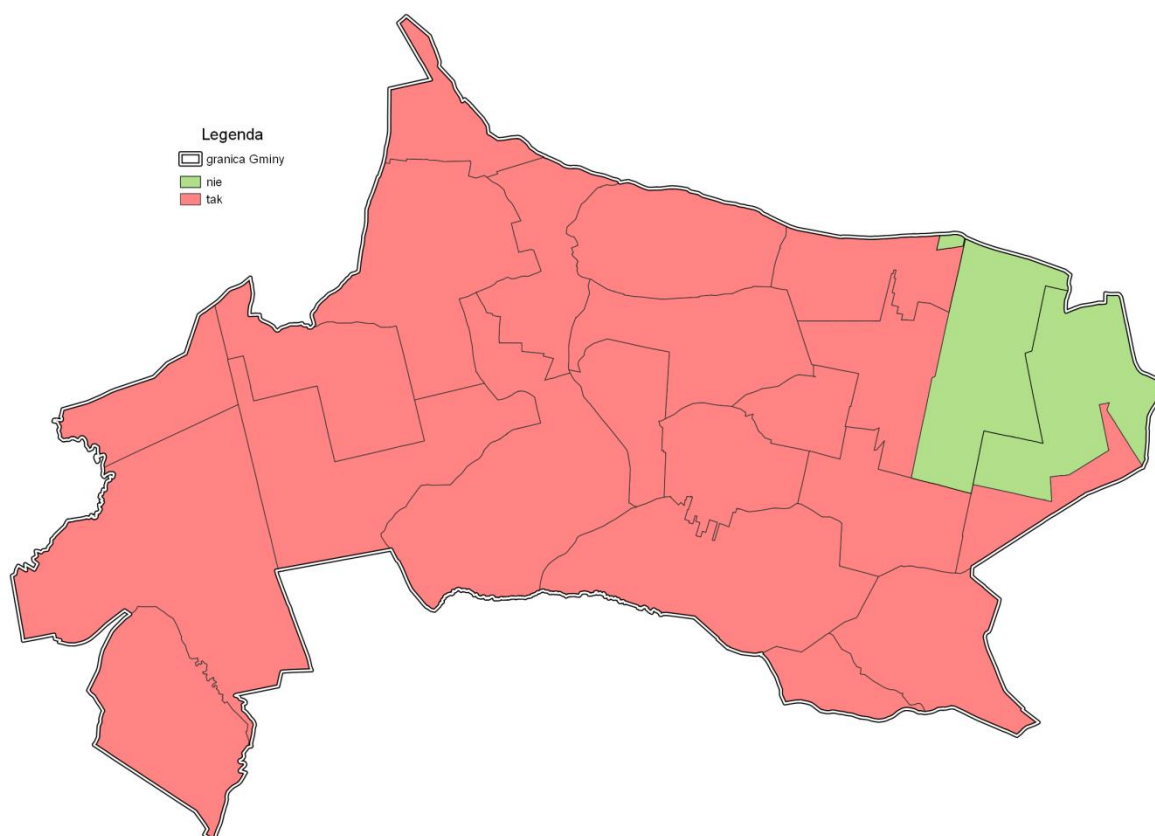
- Sławno,
- Ślepowron.

Poniżej przedstawiono tabelę 22, w której występowanie negatywnego zjawiska, czyli brak sieci gazowej oznaczono kolorem pomarańczowym. Odnotowuje się 21 jednostek, które nie mają dostępu do sieci gazowej. Występowanie nowoczesnych rozwiązań instalacji technicznych dostarczających energię gazową przyczynia się do ograniczenia kosztów ogrzewania, ograniczenia emisji, redukcji zużycia energii, a co za tym poprawy jakości środowiska.

**Tabela 22. Dostępność sieci gazowej na terenie Gminy Wolanów w 2016 r.
(występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)**

Lp.	Miejscowość	Dostępność sieci gazowej na danym obszarze (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)
1	Bieniędzice + Michałów	tak
2	Chruślice	tak
3	Franciszków + Gawronie	tak
4	Garno	tak
5	Jarosławice	tak
6	Kacprowice + Wola Wacławowska	tak
7	Kolonia Wawrzyszów	tak
8	Kolonia Wolanów	tak
9	Kowala-Duszocina	tak
10	Kowalanka	tak
11	Młodocin Większy	tak
12	Mniszek	tak
13	Podkończyce + Podlesie	tak
14	Rogowa	tak
15	Sławno	nie
16	Strzałków + Sabat	tak
17	Ślepowron	nie
18	Wacławów	tak
19	Waliny	tak
20	Wawrzyszów	tak
21	Wolanów	tak
22	Wymysłów	tak
23	Zabłocie	tak

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od UG Wolanów

**Ryc. 17. Dostępność sieci gazowej na terenie Gminy Wolanów w 2016 r.
(występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)**

Źródło: opracowanie własne

Niski stopień gazyfikacji gminy wiąże się to z brakiem możliwości efektywnego korzystania z obiektów budowlanych w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska. Wysoki jest udział nieruchomości mieszkalnych wykorzystujących tradycyjne surowce (np. węgiel kamienny, węgiel brunatny, drewno) do ogrzewania budynków mieszkalnych i przygotowania ciepłej wody użytkowej. Powoduje to powstawanie dużej ilości zanieczyszczeń stanowiących potencjalne zagrożenie dla zdrowia miejscowej ludności.

3.9. PODSUMOWANIE ANALIZY WSKAŹNIKOWEJ

Na bazie przeprowadzonej w poprzednim rozdziale analizy wskaźnikowej, przeprowadzono podsumowanie zebranych wyników. W diagnozie przedstawiono stan rozwoju Gminy Wolanów w poszczególnych sferach.

SFERA SPOŁECZNA

W ramach badania problemów rynku pracy przeanalizowano udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności ogółem na danym obszarze.

W ramach analizy samowystarczalności ekonomicznej ludności i gospodarstw domowych analizie poddano liczbę gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru.

Biorąc pod uwagę dane dotyczące bezpieczeństwa i porządku uwzględniono ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru.

W kontekście jakości kształcenia w szkołach podstawowych pod uwagę wzięto:

- średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów,
- liczbę komputerów przypadającą na 100 uczniów.

SFERA TECHNICZNA

W celu przedstawienia warunków technicznych pod uwagę wzięto liczbę lokali komunalnych na 100 mieszkańców.

SFERA PRZESTRZENNO - FUNKCJONALNA

W zakresie przestrzenno – funkcjonalnym scharakteryzowano dostępność sieci kanalizacyjnej oraz gazowej na danym obszarze.

W tabeli przedstawiono podsumowanie analizy wskaźnikowej na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Wolanów. Kolorem pomarańczowym oznaczono wartości mniej korzystne niż średnia wartość dla wszystkich wydzielonych jednostek przestrzennych, co wskazuje na występowanie stanu kryzysowego.

Tabela 23. Podsumowanie analizy wskaźników na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Wolanów – sfera społeczna

Lp.	Miejscowość	SFERA SPOŁECZNA				
		Udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności na danym obszarze	Udział (%) gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw na danym obszarze	Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców na danym obszarze	Średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów – w obrębach szkolnych na danym obszarze (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)	Liczba komputerów przypadająca na 100 uczniów – w obrębach szkolnych na danym obszarze (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)
1	Bieniędzice + Michałów	11,6	11,7	13,7	nie	nie
2	Chruslice	8,0	7,4	0,0	tak	tak
3	Franciszków + Gawronie	8,2	5,3	10,3	tak	tak
4	Garno	10,0	16,7	15,3	tak	tak
5	Jarosławice	6,3	11,6	55,1	nie	nie
6	Kacprowice + Wola Wacławowska	7,2	7,8	18,5	nie	tak
7	Kolonia Wawrzyszów	10,7	13,6	9,7	tak	tak
8	Kolonia Wolanów	8,6	14,7	0,0	tak	tak
9	Kowala-Duszocina	8,8	10,5	7,7	tak	tak
10	Kowalanka	6,8	2,4	10,2	tak	tak
11	Młodocin Większy	9,3	15,2	27,9	tak	tak
12	Mniszek	8,1	10,1	9,8	tak	tak
13	Podkończyce + Podlesie	10,2	12,9	12,8	tak	tak
14	Rogowa	13,0	18,5	13,0	tak	tak

Lp.	Miejscowość	SFERA SPOŁECZNA				
		Udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności na danym obszarze	Udział (%) gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw na danym obszarze	Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców na danym obszarze	Średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów – w obrębach szkolnych na danym obszarze (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)	Liczba komputerów przypadająca na 100 uczniów – w obrębach szkolnych na danym obszarze (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)
15	Sławno	6,3	6,5	6,3	nie	tak
16	Strzałków + Sabat	10,8	8,4	7,9	tak	tak
17	Ślepowron	10,3	9,2	15,7	nie	tak
18	Wacławów	6,8	9,1	13,5	nie	tak
19	Waliny	14,0	7,1	16,5	tak	tak
20	Wawrzyszów	10,9	9,4	7,5	tak	tak
21	Wolanów	9,1	11,4	24,5	tak	tak
22	Wymysłów	4,6	9,5	0,0	tak	tak
23	Zabłocie	12,8	12,5	0,0	nie	nie
Średnia wartość dla Gminy Wolanów		9,3	10,5	13,4		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zebranych danych

Tabela 26. Podsumowanie analizy wskaźników na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Wolanów – sfera techniczna i przestrzenno - funkcjonalna

Lp.	Miejscowość	STREFA TECHNICZNA	STREFA PRZESTRZENNO - FUNKCJONALNA	
		Liczba lokali komunalnych na 100 mieszkańców	Dostępność sieci kanalizacyjnej na danym obszarze (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)	Dostępność sieci gazowej na danym obszarze (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)
1	Bieniędzice + Michałów	0,68	tak	tak
2	Chruślice	0,00	tak	tak
3	Franciszków + Gawronie	0,00	tak	tak
4	Garno	1,02	tak	tak
5	Jarosławice	0,00	tak	tak
6	Kacprowice + Wola Wacławowska	0,00	tak	tak
7	Kolonia Wawrzyszów	0,00	tak	tak
8	Kolonia Wolanów	0,00	tak	tak
9	Kowala-Duszocina	0,00	tak	tak
10	Kowalanka	0,00	tak	tak
11	Młodocin Większy	0,34	tak	tak
12	Mniszek	1,71	nie	tak
13	Podkończyce + Podlesie	0,00	tak	tak
14	Rogowa	0,00	nie	tak
15	Sławno	0,34	tak	nie
16	Strzałków + Sabat	0,00	tak	tak
17	Ślepowron	0,00	tak	nie
18	Wacławów	0,00	tak	tak
19	Waliny	0,00	tak	tak
20	Wawrzyszów	0,68	nie	tak
21	Wolanów	4,44	tak	tak
22	Wymysłów	0,00	tak	tak

Lp.	Miejscowość	STREFA TECHNICZNA	STREFA PRZESTRZENNO - FUNKCJONALNA	
		Liczba lokali komunalnych na 100 mieszkańców	Dostępność sieci kanalizacyjnej na danym obszarze (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)	Dostępność sieci gazowej na danym obszarze (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)
23	Zabłocie	0,00	tak	tak
Średnia wartość dla Gminy Wolanów		0,31		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zebranych danych

3.10. ZDEGRADOWANE PRZESTRZENIE – ANALIZA JAKOŚCIOWA

Na terenie Gminy Wolanów występują przestrzenie o niewykorzystanym potencjale, które pozostają nieużytkowane i niezagospodarowane w odpowiedni sposób. Wspólną ich cechą jest wysoki potencjał rozwoju i istotne znaczenie dla ożywienia Gminy. Na podstawie wizji terenowej i informacji uzyskanych od pracowników Urzędu Gminy i mieszkańców określono przestrzenie zdegradowane, które posiadają potencjał rozwoju na rzecz aktywizacji społeczno-gospodarczej. Estetyka poniżej wymienionych miejsc wpływa obecnie negatywnie na społeczność gminną. Odpowiednie ich wykorzystanie poprzez przywrócenie im funkcjonalności dzięki zmianie sposobu ich użytkowania, przywróceniu dawnej funkcji, czy modernizacji zniszczonej infrastruktury w znaczny sposób przyczyni się do poprawy warunków życia mieszkańców.

Rynek w centrum Wolanowa - niewielki, zadrzewiony obszar usytuowany w centrum wsi na działce ewidencyjnej nr 54. Jego północną granicę wyznacza droga krajowa nr 12, zachodnią ulica Polna, a wschodnią ulica Kolejowa. Miejsce to pełni obecnie funkcje rekreacyjne. W pobliżu znajdują się głównie budynki mieszkalne oraz budynki usługowe. Stan techniczny infrastruktury, jak i stan zagospodarowania zieleni świadczy o niskiej jakości przestrzeni. Plac jest mało atrakcyjny i nie jest miejscem w pełni wykorzystywanym przez lokalną społeczność. Wiejski park sprawia wrażenie monotonnego miejsca, w którym umieszczono kosze na śmieci, kilka ławek oraz lamp. Dzięki odpowiednim działaniom można „ożywić” przestrzeń, która zachęci do korzystania z niej.

Fot. 1. Rynek w centrum Wolanowa

Źródło: Fotografia własna

Budynek Strażnicy w Wolanowie - wzdłuż DK 12 znajduje się budynek strażnicy, w którym mieścił się niegdyś GOK. Jego stan jest niezadawalający, remont wymaga wiele nakładów finansowych. W miejscu tym przewidziane są projekty dotyczące aktywizacji społecznej.

Fot. 2. Budynek Strażnicy w Wolanowie

Źródło: Fotografia własna

Zespół Szkół Ogólnokształcących w Wolanowie - budowa obecnego budynku rozpoczęta została w 1992 roku, a zakończona w 1996 roku. Po 2000 roku funkcjonowała tu szkoła podstawowa, a obecnie Zespół Szkół Ogólnokształcących - Publiczna Szkoła Podstawowa i Publiczne Gimnazjum w Wolanowie. Powołując się na dane OKE w zakresie sprawdzianu szóstoklasistów oraz egzaminu gimnazjalnego, należnym byłaby pomoc dla powyższej placówki. Dużym problemem jest brak środków na przeprowadzenie kompleksowej termomodernizacji Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Wolanowie z uwzględnieniem instalacji OZE (kolektory słoneczne), wymianą okien, drzwi, grzejników i ogólnym dociepleniem.

Fot. 3. Zespół Szkół Ogólnokształcących w Wolanowie

Źródło: www.psp-wolanow.strefa.pl

W Wolanowie w odległości ok. 0,8km od DK 12, a przy drodze woj. 733 – tuż za budynkami szkolnymi znajduje się teren do zagospodarowania, który obecnie posiada alejki oraz niewielki staw, dodatkowo znajduje się tam siłownia napowietrzna. Wskazane byłoby dodatkowe zagospodarowanie parku: doposażenie w ławeczki, altanę, kosze na śmieci, nasadzenie roślinności, uzupełnienie w urządzenia rekreacyjno-sportowe, tablice informacyjnej itp.

W Młodocinie Większym zauważalna jest pogłębiającą się niska wartość przestrzeni obiektów użyteczności publicznej. Obecnie tereny te są zniszczone i przestały pełnić funkcje o charakterze społecznym, kulturalnym czy rekreacyjnym.

Ważnym elementem dla miejscowości Młodocin Większy jest modernizacja obiektów społecznych, kulturalnych, w szczególności obiektów dostępnych dla ogółu społeczeństwa. Niedoinwestowana jest strażnica, obecny budynek, w którym znajduje się świetlica i OSP wymaga termomodernizacji i doposażenia – nie jest własnością gminy – posiadacz samoistny OSP.

Dla miejscowości Młodocin Większy istotne są także tereny przyrodnicze oraz rekreacyjne. Niegdyś było tam boisko wiejskie, które pozostało bez zagospodarowania oraz działka ze stawem (budynki w stanie ruin, zarośnięty staw) przy drodze gminnej (znajduje się naprzeciw OSP) – w chwili obecnej trwa regulacja stanu prawnego.

Większość skwerów oraz innych obszarów zielonych jest zaniedbana. Niezwykle istotne wydają się także działania związane z poprawą stanu infrastruktury ochrony środowiska, jak i budowa sieci kanalizacyjnej.

3.11. POWIĄZANIA Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY WOLANÓW

3.11.1. Strategia Rozwoju Gminy Wolanów na lata 2015-2022

Strategia rozwoju gminy jest długookresowym dokumentem określającym misję i wizję, obszary działań strategicznych, cele strategiczne i pośrednie ukierunkowane na wieloaspektowy rozwój Gminy Wolanów. Wizja gminy została określona w następujący sposób: „Gmina Wolanów będzie obszarem atrakcyjnym inwestycyjnie i turystycznie, z nowoczesną gospodarką oraz zamożnym i wykształconym społeczeństwem. Gminą Odpowiedzialną za jakość życia lokalnej społeczności, nastawioną na działania społeczne i partnerskie. Do 2022 roku nastąpi popraw warunków i jakości życia mieszkańców w wyniku zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Wolanów”. Pochodną i uszczegółowieniem wizji są wyznaczone obszary i cele strategiczne. Ich osiągnięcie pozwoli na zrealizowanie przytoczonej wizji rozwoju gminy. Określono 5 obszarów strategicznych do których przypisano są dane cele strategiczne. Poszczególne cele wpisują się w założenia Programu Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023. Poniżej przedstawiono cele i kierunki, które są ściśle powiązane z celami i kierunkami niniejszego programu rewitalizacji.

Obszar 2: Modernizacja i rozbudowa infrastruktury technicznej

2.2 Rozbudowa infrastruktury sieciowej

2.2.2 Rozbudowa sieci kanalizacyjnej

2.2.2.2 Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków

2.2.3 Rozbudowa i modernizacja sieci oświetlenia ulicznego

2.3 Rozbudowa infrastruktury placówek oświaty

2.3.4 Termomodernizacja budynku ZSO w Wolanowie

2.3.8 Budowa boiska sportowego wielofunkcyjnego przy ZSO w Wolanowie

Obszar 3: Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej**3.2 Rozbudowa i modernizacja infrastruktury rekreacyjnej****3.2.1 Utworzenie centrów rekreacyjnych (od 4 do 5)****3.2.1.1 Utworzenie centrum rekreacyjnego w Wolanowie****3.2.1.1 Utworzenie centrum rekreacyjnego w Młodocinie Większym****3.2.2 Budowa i modernizacja świetlic wiejskich****3.2.2.2 Modernizacja świetlicy wiejskiej w Młodocinie Większym****3.2.2.4 Remont i modernizacja budynku Strażnicy i byłego GOKU-u w Wolanowie****Obszar 4: Rozwój kapitału ludzkiego i dialogu społecznego****4.1 Tworzenie warunków technicznych do rozwoju kapitału ludzkiego****4.2 Projekty na rzecz wzrostu kompetencji młodych mieszkańców Gminy****4.3 Rozwój społeczeństwa obywatelskiego****4.3.3 Rozwój działań na rzecz upowszechniania Ekonomii Społecznej w Gminie****4.3.4 Wsparcie lokalnych organizacji pozarządowych**

Wymienione powyżej cele strategiczne i przypisane do nich działania wpisują się w założenia programu rewitalizacji, którymi są wyznaczone cele, kierunki, oraz poszczególne projekty i przedsięwzięcia stanowiące narzędzie do osiągnięcia celów rewitalizacji. Realizacja danych zadań pozwoli przybliżyć Gminę Wolanów do osiągnięcia założonej wizji stanu obszaru po przeprowadzonym procesie rewitalizacji. W związku z powyższym można stwierdzić, że program rewitalizacji wpisuje się w wizję rozwoju Gminy Wolanów określoną w Strategii Rozwoju Gminy Wolanów na lata 2015-2022.

3.11.2. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016-2025

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest dokumentem, który stanowi plan działania ukierunkowany na realizację przedsięwzięć w obszarze polityki społecznej w wymiarze długofalowym; zaś w praktyce powinien stanowić skuteczny instrument przejścia od fazy interpretacji zjawisk i procesów społecznych do fazy społecznej przemiany. W strategii określono następującą wizję rozwoju społecznego Gminy Wolanów: „Stworzenie mechanizmów sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości, powstanie nowych miejsc pracy oraz wzrost dobrobytu. Stworzenie dogodnych warunków do osiedlania i inwestowania poprzez sprawną obsługę w załatwieniu formalności, zagospodarowanie przestrzenne, zminimalizowanie biurokracji, rozwój agroturystyki, a także wzrost świadomości mieszkańców (szkolenia, dobre przykłady)”. W celu dążenia do stanu rozwoju gminy określonego w wizji wyznaczono 4 cele strategiczne. Każdy z celów strategicznych ma przypisane cele operacyjne i wynikające z nich kierunki działań. Poniżej przedstawiono cele i kierunki działań, które wpisują się w założenia programu rewitalizacji:

- Cel strategiczny: Przeciwdziałanie bezrobociu, ubóstwu i uzależnieniom oraz zapobieganie ich skutkom
 - Cel operacyjny: Pobudzanie lokalnych inicjatyw społecznych do rozwiązywania problemów rynku pracy
 - Kierunek: Tworzenie podmiotów ekonomii społecznej
 - Cel operacyjny: Ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie
 - Kierunek: Tworzenie grup wsparcia dla rodzin przeżywających sytuacje kryzysowe

- Cel strategiczny: Wspieranie rodzin oraz wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży
 - Cel operacyjny: Wzrost kompetencji rodzicielskich
 - Kierunek: Warsztaty kompetencji rodzicielskich
 - Kierunek: Wsparcie asystenta rodziny
 - Cel operacyjny: Wspomaganie rodzin w procesie wychowania
 - Kierunek: Diagnoza potrzeb uczniów
 - Kierunek: Prowadzenie zajęć specjalistycznych, w tym dydaktyczno-wyrównawczych, kół zainteresowań, warsztatów plastycznych, muzycznych, technicznych, teatralnych i innych
 - Kierunek: Prowadzenie grup socjoterapeutycznych dla dzieci z zaburzeniami zachowania
 - Kierunek: Prowadzenie spotkań z pedagogiem, psychologiem, logopedą
 - Kierunek: Organizacja pomocy materialnej i emocjonalnej w trudnej sytuacji życiowej
 - Cel operacyjny: Kształtowanie właściwych postaw społecznych
 - Kierunek: Budowanie pozytywnego systemu wartości poprzez organizację spotkań, warsztatów
 - Cel operacyjny: Promocja kultury
 - Kierunek: Organizacja spotkań autorskich i wykładów, spotkania z ludźmi kultury i sztuki, organizacja widowisk, spektakli, recitali, festiwali, wystaw
 - Kierunek: Organizowanie spektakli, przedstawień teatralnych dla społeczności
 - Kierunek: Rozwijanie wśród dzieci i młodzieży różnorodnych zainteresowań poprzez organizację warsztatów (warsztaty taneczne, muzyczne, wokalne, plastyczne, teatralne, fotograficzne, dziennikarskie i inne)
 - Cel operacyjny: Poprawa funkcjonowania rodzin zagrożonych patologią
 - Kierunek: Zapobieganie przemocy w rodzinie, upowszechnianie wiedzy na temat profilaktyki uzależnień poprzez prowadzenie kampanii informacyjnych, zajęć edukacyjnych, spotkań, konkursów, olimpiad
 - Kierunek: Tworzenie klubu AA, ALANON, grup wsparcia, grup terapeutycznych
 - Cel operacyjny: Wdrażanie do życia w rodzinie
 - Kierunek: Prowadzenie zajęć wychowujących do życia w rodzinie, budowanie pozytywnego obrazu rodzin, w tym rodzin wielodzietnych
 - Kierunek: Organizacja konkursów promujących rodzinę, organizacja pikników rodzinnych
- Cel strategiczny: Utrzymanie osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku zamieszkania oraz umożliwienie im udziału w życiu społecznym
 - Cel operacyjny: Aktywizacja i integracja osób starszych i niepełnosprawnych:
 - Kierunek: Organizacja działań służących promocji rodziny wielopokoleniowej
 - Kierunek: Prowadzenie działań edukacyjnych w szkołach i przedszkolach kształtujących właściwą postawę wobec osób

starszych i niepełnosprawnych oraz aktywizujących do podejmowania działań samopomocowych na rzecz tych osób

- Kierunek: Zwiększenie dostępności oraz podniesienie jakości usług społecznych w sferze sportu, rekreacji i kultury, w tym likwidacja barier architektonicznych w miejscach użyteczności publicznej

Powyższe cele i działania są powiązane z celami, kierunkami działań i konkretnymi projektami i przedsięwzięciami ujętymi w niniejszym programie rewitalizacji. Można zatem stwierdzić, że Program Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023 wpisuje się w założenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016-2025.

3.11.3. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wolanów

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest podstawowym dokumentem planistycznym gminy wyznaczającym kierunki polityki przestrzennej. W studium określono nadrzędny cel ukierunkowany na usuwanie niedostatków w zagospodarowaniu przestrzennym z jednoczesnym wykorzystywaniem potencjałów rozwoju, a brzmi on następująco: „Wielofunkcyjny rozwój gminy z uwzględnieniem jej walorów przyrodniczych i kulturowych, tworzenie podstaw zrównoważonego rozwoju i przyjaznego mieszkańcom gminy środowiska zamieszkiwania”

W powyższy cel wpisują się założenia niniejszego PR. Przeprowadzenie zamierzonych działań rewitalizacyjnych w obszarze rewitalizacji Gminy Wolanów jest ukierunkowane na wyjście z sytuacji kryzysowej. Prowadzi to do wyrównania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizacji z pozostałą częścią gminy i dąży do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju. Poszczególne działania rewitalizacji dążą również do poprawy warunków życia mieszkańców szczególnie poprzez rozwój odpowiedniej infrastruktury społecznej i technicznej.

Projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne nie kolidują z przeznaczeniem terenów określonych w Studium. Są kontynuacją wcześniej określonych funkcji w kierunkach rozwoju i wpisują się w założenia polityki przestrzennej gminy.

IV. WYZNACZENIE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

4.1. WYZNACZENIE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO

W celu opracowania charakterystyki wszystkich wyznaczonych jednostek położonych na terenie Gminy Wolanów zebrano dane dotyczące w szczególności sytuacji społecznej mieszkańców opisywanego obszaru. Analizie poddano kwestie związane z koncentracją negatywnych zjawisk, w szczególności: bezrobociem, ubóstwem, niskim poziomem

bezpieczeństwa, niezadowalającą jakością kształcenia dzieci oraz niewystarczającym skomputeryzowaniem szkół podstawowych.

Należy przypomnieć, że stan kryzysowy może zostać stwierdzony w przypadku koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z następujących negatywnych zjawisk:

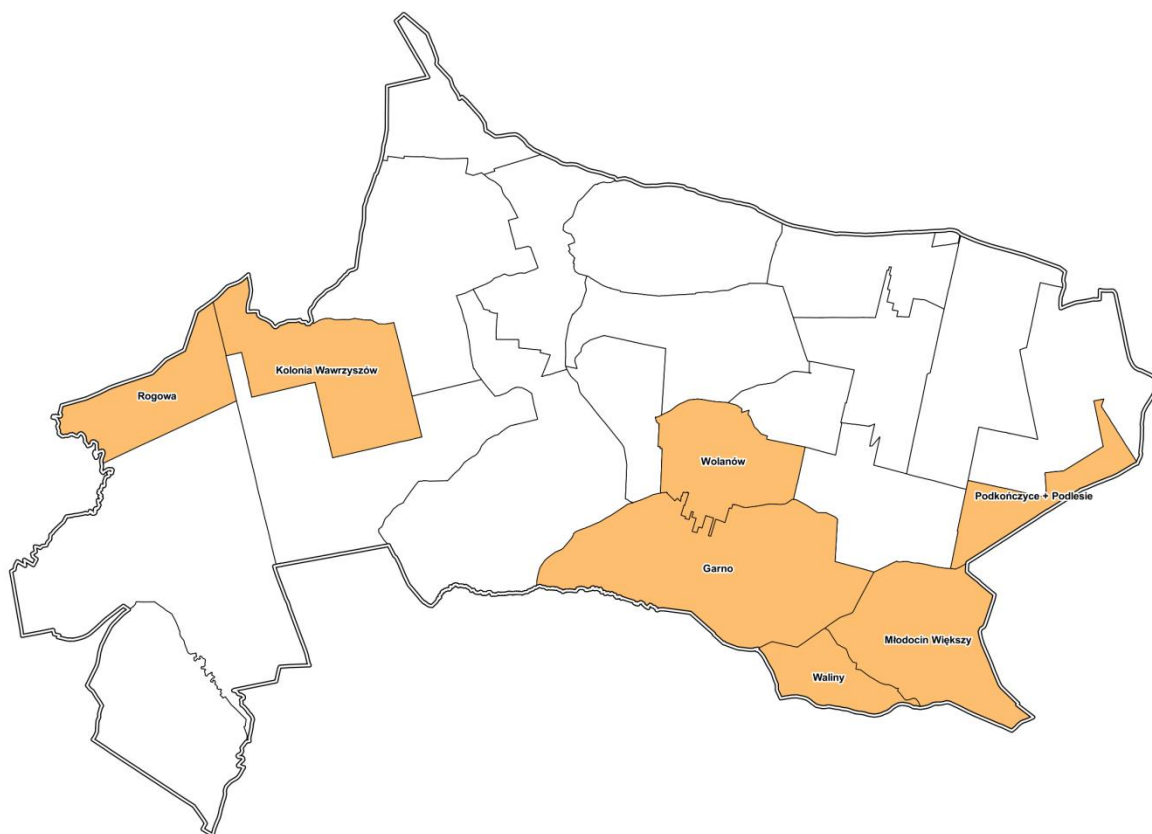
- gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw, lub
- środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz нефункционowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Zebrane dane są rzetelne i porównywalne, ponieważ zostały pozyskane z instytucji bezpośrednio zajmujących się poszczególnymi kwestiami społecznymi, przestrzenno – funkcjonalnymi oraz technicznymi.

Procedura wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie Gminy Wolanów została przeprowadzona w następujący sposób:

- 1) Dokonano analizy wskaźnikowej wszystkich badanych jednostek, uwzględniając zweryfikowane, mierzalne i porównywalne dane. Spośród 8 zastosowanych wskaźników, 5 opisuje sferę społeczną, 2 odnoszą się do sfery przestrzenno – funkcjonalnej oraz 1 do sfery technicznej.
- 2) Za obszary zdegradowane uznano te miejscowości, na terenie których dokonana diagnoza wykazała wartości mniej korzystne niż średnia wartość dla Gminy Wolanów dla co najmniej 4 wskaźników ze sfery społecznej, a dodatkowo wartość co najmniej 1 wskaźnika ze sfery przestrzenno - funkcjonalnej lub technicznej przyjmuje wartość mniej korzystną niż średnia wartość dla Gminy Wolanów.

Wobec zebranych informacji proponuje się wyznaczenie 7 podobszarów zdegradowanych, przy czym każdy obszar stanowi całą miejscowość w granicach wyznaczonych na mapie. Dla wskazanych miejscowości zdiagnozowano nasilone problemy o charakterze społecznym oraz przestrzenno – funkcjonalnym lub technicznym. Szczegółową mapę pozwalającą na ustalenie dokładnego przebiegu granic obszaru zdegradowanego zamieszczono poniżej.

Ryc. 18. Obszar zdegradowany na terenie Gminy Wolanów

Źródło: Opracowanie własne

Wyznaczonymi podobszarami zdegradowanymi są:

- Podobszar zdegradowany – Garno;
- Podobszar zdegradowany – Kolonia Wawrzyszów;
- Podobszar zdegradowany – Młodocin Większy;
- Podobszar zdegradowany – Podkończone + Podlesie;
- Podobszar zdegradowany – Rogowa;
- Podobszar zdegradowany – Waliny;
- Podobszar zdegradowany – Wolanów.

4.2. WYZNACZENIE OBSZARU REWITALIZACJI

Obszarem rewitalizacji może zostać obszar zdegradowany w całości lub jego część jeśli łącznie nie przekracza 20% powierzchni gminy oraz 30% jej ludności.

Łączna ilość mieszkańców wydzielonych miejscowości zaliczonych do obszaru zdegradowanego wynosi 3 059 osób. Liczba ludności całej Gminy Wolanów wynosi 8 786 osób, zatem zaproponowane podobszary zdegradowane przekraczają 30% mieszkańców gminy i nie mogą być uznane jako podobszary rewitalizacji. Powierzchnia Gminy Wolanów wynosi 7 446 ha, a powierzchnia proponowanego obszaru zdegradowanego przekracza 20 % jej powierzchni. Oznacza to, że powierzchnia wyznaczonego obszaru zdegradowanego oraz ilość osób zamieszkujących obszar zdegradowany są większe, niż powierzchnia i ilość osób jakie można włączyć do obszaru

rewitalizacji. W związku z powyższym zaszła konieczność wydzielenia z obszaru zdegradowanego (podzielonego na podobszary zdegradowane), tych części w których stan kryzysowy jest najbardziej dotkliwy.

Procedura wyznaczenia obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Wolanów została przeprowadzona w następujący sposób: powtórnie przeanalizowano wyniki analizy wskaźnikowej wszystkich miejscowości, biorąc pod uwagę sferę społeczną, jako priorytetową przy prowadzeniu działań z zakresu rewitalizacji oraz sumę wszystkich negatywnych wskaźników. Wśród wyznaczonych podobszarów zdegradowanych do obszaru rewitalizacji włączono:

- w pierwszym etapie – jednostki, które wykazały wartości mniej korzystne, aniżeli średnia wartość dla Gminy Wolanów dla co najmniej 4 wskaźników ze sfery społecznej. Następnie zsumowano wszystkie negatywne wskaźniki. Podobszar zdegradowany – Garno – ze względu na występowanie **8** wskaźników prezentujących wartość mniej korzystną niż średnia wartość dla gminy oraz Wolanów **7** i Młodocin Większy **7**. W jednostkach tych zauważa się szczególną koncentrację negatywnych zjawisk.

Tabela 24. Podsumowanie analizy wskaźników na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Wolanów – łączna liczba negatywnych wskaźników

Lp.	Miejscowość	Łączna liczba negatywnych wskaźników
1	Garno	8
2	Kolonia Wawrzyszów	6
3	Młodocin Większy	7
4	Podkończyce + Podlesie	6
5	Rogowa	5
6	Waliny	6
7	Wolanów	7

Źródło: Opracowanie własne

- w drugim etapie - przeanalizowano jednostki wyznaczone w pierwszym etapie pod względem tzw. istotnego znaczenia dla rozwoju lokalnego, tzw. potencjał obszaru. Analizując „Strategię Rozwoju Gminy Wolanów na lata 2015-2022” stwierdza się, iż w przypadku Garna nie wyznaczono zadań strategicznych w okresie przyjętego programowania, a więc miejsce to nie charakteryzuje się tzw. potencjałem. Spośród licznych 65 zaplanowanych działań ok. 20 – 25 może być ujęte w kontekście działań rewitalizacyjnych. W sposób bezpośredni dla Młodocina Większego wskazano remont świetlicy wiejskiej oraz utworzenie centrum rekreacyjnego. W przypadku Wolanowa proponuje się działania w zakresie termomodernizacji Zespołu Szkół, budowy boiska sportowego, wielofunkcyjnego przy Zespole Szkół, utworzenie centrum rekreacyjnego, remont i modernizacja budynku Strażnicy i byłego GOK-u oraz budowę przedszkola.

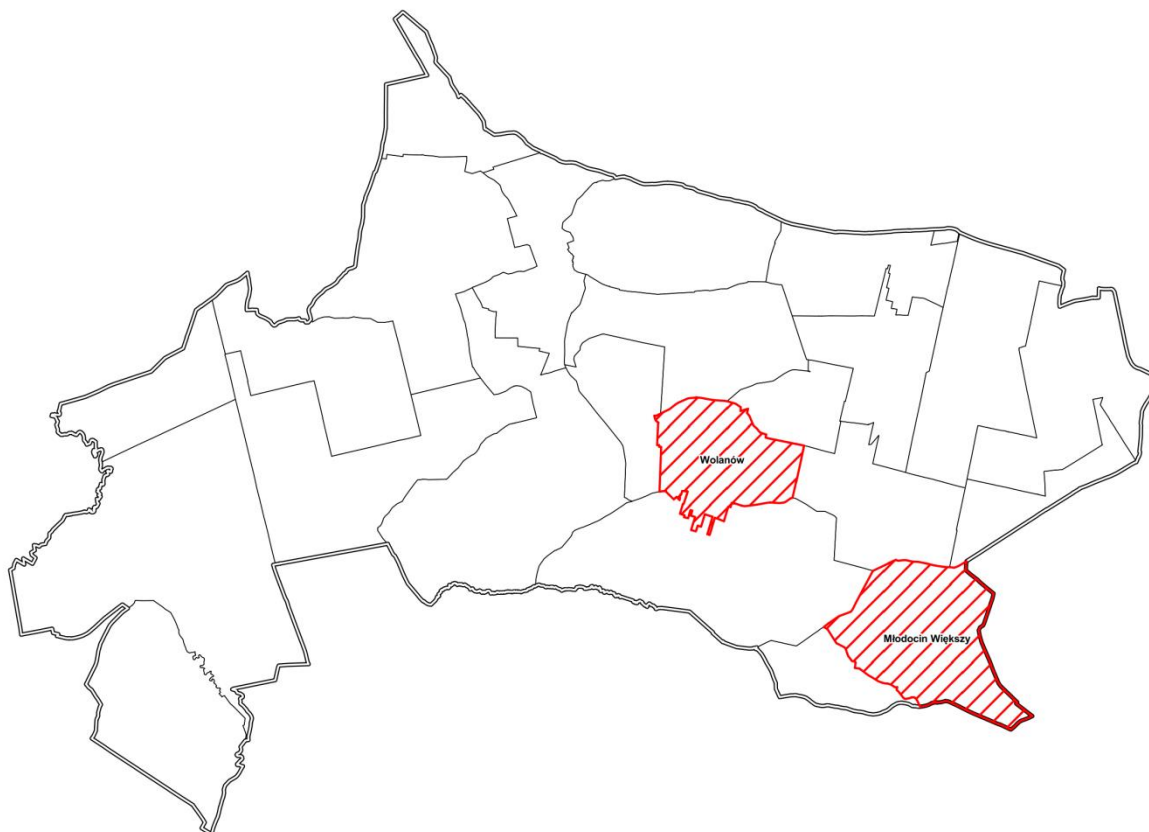
- w trzecim etapie – analizie poddano ankietę przeprowadzoną wśród mieszkańców gminy. W dniach od 30.11.2016 r. do 08.12.2016 r. odpowiedzi na poszczególne pytania udzieliło 38 osób. Ankietę można było wypełnić w siedzibie Urzędu Gminy Wolanów oraz rozdano ją podczas spotkania konsultacyjnego 30.11.2016 r. W przypadku pytań otwartych osoby udzielające odpowiedzi mogły wskazać po 3 miejscowości, w których występuje koncentracja negatywnych zjawisk. Miejscowości o najsłabszych warunkach rozwoju społecznego i technicznego to: Sławno - 22, Młodocin Większy - 18 oraz Wolanów - 18. W odniesieniu do niskiego poziomu edukacji i placówek oświaty wymieniono: Sławno - 18, Mniszek - 15, Bieniędzice - 10, Wolanów - 9 i w mniejszym stopniu Młodocin Większy - 5. W aspekcie stanu degradacji środowiska przyrodniczego oraz ogólnego (negatywnego) wizerunku danych miejscowości respondenci wskazali przede wszystkim: Sławno – 16, Młodocin Większy – 13 i Wolanów – 8. Biorąc pod uwagę problemy społeczne (bezrobocie, bieda, przestępczość, alkoholizm) najczęściej wymienianymi wsiami były: Wolanów – 17, Sławno – 11 oraz Młodocin Większy – 10. Najczęściej udzielaną odpowiedzią w zakresie miejsca aktywnego wypoczynku mieszkańców gminy była miejscowość Wolanów – 11.

Stwierdza się, że najczęściej wymienianymi jednostkami przez ankietowane osoby były: Wolanów, Młodocin Większy oraz Sławno. Tylko pojedyncze osoby wskazywały Garno, jako miejscowość zdegradowaną (najwięcej – 3 w sferze problemów społecznych)

Podsumowując, za obszary rewitalizacji uznano te jednostki, na terenie których dokonana analiza wykazała wartości wskaźników mniej korzystne, niż średnia wartość dla Gminy Wolanów przynajmniej 4 wskaźników ze sfery społecznej. Dodatkowo pod uwagę wzięto wskaźniki ze strefy technicznej i przestrzenno – funkcjonalnej. Prócz tego, analiza potencjału obszarów oraz sugestie mieszkańców gminy potwierdziły występowanie stanu kryzysowego w tych jednostkach.

Wyznaczonymi podobszarami rewitalizacji są:

- Podobszar rewitalizacji – Wolanów;
- Podobszar rewitalizacji – Młodocin Większy.

Ryc. 19. Obszar rewitalizacji na terenie Gminy Wolanów

Źródło: Opracowanie własne

4.2. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU REWITALIZACJI

Wolanów zamieszkuje 736 osób, a jego powierzchnia wynosi 246,66 ha. To obszar o stosunkowo dużej liczbie osób bezrobotnych – 67. Tylko 3 jednostki z terenu analizowanej gminy odnotowały ich więcej. Jednak w odniesieniu do liczby osób zamieszkujących daną jednostkę, ich procentowy udział wyniósł 9,1%. W związku z powyższym była to niższa wartość od średniej dla obszaru całej gminy, co uniemożliwiło zakwalifikowanie tej cechy jako zjawiska kryzysowego. Na terenie Wolanowa liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej wyniosła 22. Jedynie Garno posiadało więcej takich gospodarstw. W odniesieniu do ogólnej liczby gospodarstw 11,4% korzystało z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, co pozwoliło zakwalifikować Wolanów jako obszar kryzysowy w tej sferze. W Wolanowie odnotowano najwięcej bezwzględnych interwencji służb porządkowych – 18. Jakość kształcenia zarówno Szkoły Podstawowej, jak i Gimnazjum w Wolanowie kształtuje się na poziomie poniżej średniej dla powiatu, województwa oraz kraju. Na terenie siedziby gminnej występują również problemy w sferze technicznej. Mieszczą się tu 4 budynki komunalne z 13 izbami. Tylko jeden z nich został zmodernizowany. Ich ogólny stan jest niezadowalający. Dwa obiekty wybudowano w latach 1945 – 1970, pozostałe po 1970 roku. Ich łączna powierzchnia wynosi 249,15m², a 27,38 m² jest obecnie niezamieszkałe. Wszystkie budynki komunalne są niedocieplone, mają stare otwory okienne oraz starą instalację elektryczną. Wolanów, jako miejscowość o znacznym potencjale nie posiada sieci gazowej i kanalizacyjnej, a znaczne natężenie ruchu drogowego

generowane przebiegiem drogi krajowej nr 12 przez Wolanów przyczynia się do zanieczyszczenia powietrza. Wolanów, jako główna jednostka gminna jest kluczowa z punktu widzenia rozwoju gminy. **Liczba wskaźników potwierdzających sytuację kryzysową na tym obszarze wynosi 7.**

Młodocin Większy to wieś zamieszkiwana przez 430 osób, powierzchnia jednostki to 363,53 ha. Problemy społeczne na tym obszarze obrazuje m.in. liczba osób bezrobotnych – 40, czyli 9,3% całej społeczności Młodocina Większego. Jednostce tej zabrakło jedynie 0,03%, aby włączyć ją w grono miejscowości o największym natężeniu bezrobocia. W Młodocinie Większym 17 gospodarstw domowych korzysta ze środowiskowej pomocy społecznej. Odnosząc się do ogólnej liczby gospodarstw, stwierdza się, że ich procentowy udział był jednym z większych w gminie i wyniósł 15,18%. W analizowanej jednostce przestrzennej odnotowano 12 interwencji służb porządkowych. Względna wartość w stosunku do 1 000 osób zamieszkujących dany obszar wyniosła dla Młodocina Większego 27,9% i była to druga największa wartość w Gminie Wolanów. Dzieci z Młodocina Większego w większości uczęszczają do Szkoły Podstawowej w Wolanowie, która została scharakteryzowana przy opisie Wolanowa. Znajduje się tu jeden budynek komunalny o powierzchni 70m², który został wybudowany pomiędzy rokiem 1945 i 1970 i wymaga remontu. Mieści się w nim jedno mieszkanie, które obecnie nie jest użytkowane. Mieszkańcy miejscowości nie mają możliwości podłączenia się do sieci gazowej oraz kanalizacyjnej. **Liczba wskaźników potwierdzających sytuację kryzysową na tym obszarze wynosi 7.**

Kierując się zasadą, że obszar rewitalizacji może obejmować nie więcej niż 20% powierzchni Gminy Wolanów i dotyczyć nie więcej 30 % ludności, stwierdza się, że wyznaczony obszar rewitalizacji obejmuje 610,19 ha, czyli 7,36% obszaru gminy oraz 1166 osób, czyli 13,27% mieszkańców. Spełnia więc wymagane kryteria.

Należy zaznaczyć celowe ograniczenie obszaru rewitalizacji do Wolanowa oraz Młodocina Większego, tak aby możliwa była koncentracja działań oraz osiągnięcie założonych działań.

Podsumowując należy stwierdzić, że wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Wolanów zostało oparte o:

- wnioski i ustalenia wynikające z rozmów z osobami zaangażowanymi w opracowanie diagnozy ze strony Urzędu Gminy w Wolanowie,
- szczegółową analizę negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, obniżonego poziomu bezpieczeństwa i jakości kształcenia dzieci opartą o dane m.in. Urzędu Gminy w Wolanowie, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wolanowie, Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu, Komisariatu Policji w Zakrzewie, szkół podstawowych z terenu gminy oraz innych zainteresowanych instytucji,
- analizy strefy technicznej i przestrzenno - funkcjonalnej w oparciu o pozyskane dane oraz wizję terenową,
- danych własnych, danych podmiotów działających na terenie Gminy Wolanów oraz informacji zawartych w dokumentach strategicznych Gminy Wolanów,
- analizy potencjału jednostek,
- analizy jakościowej zdegradowanych przestrzeni,
- wyników prowadzonych konsultacji społecznych i ankietyzacji mieszkańców.

Biorąc pod uwagę zebrane dane i informacje uznaje się za zasadne wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w zaproponowanej formie.

V. WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZONEJ REWITALIZACJI

Przeprowadzanie działań rewitalizacyjnych w sołectwach Wolanów i Młodocin Większy przyczyni się do ograniczenia występujących tam problemów ze sfery społecznej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Po przeprowadzeniu odpowiedniej interwencji zwiększy się samowystarczalność ekonomiczna ludności wykazana mniejszym udziałem gospodarstw domowych zależnych od środowiskowej pomocy społecznej. Przeprowadzone działania mające na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych, podstawowych umiejętności społecznych i pozwolą zintegrować się lokalnej społeczności. Aktywne włączenie społeczne będzie skierowane przede wszystkim do mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym i wykluczonych społecznie. Wsparciem dla pozytywnych przemian społecznych będzie stworzenie odpowiedniej infrastruktury, która uzupełnia i wspiera proces pozytywnych przemian społecznych.

W wyniku przeprowadzonych działań zwiększy się również poziom bezpieczeństwa w obszarze rewitalizacji. Ograniczeniu ulegnie liczba interwencji służb porządkowych. Nowo zrewitalizowane obszary będą chronione przed dewastacją dzięki przeciwdziałaniu zachowaniom patologicznym poprzez odpowiednio ukierunkowane działania na rzecz integracji społecznej, włączenia społecznego osób które są marginalizowane społecznie.

W wyniku prowadzonych działań nową jakość zyska infrastruktura edukacyjna w Gminie. Placówki edukacyjne zostaną odpowiednio wyposażone co wpłynie na podniesienie poziomu kształcenia przy wykorzystaniu możliwości jakie daje dostęp do nowoczesnego sprzętu edukacyjnego. Wzrost jakości kapitału ludzkiego i społecznego zostanie osiągnięty dzięki przeprowadzeniu działań mających na celu przeciwdziałanie przedwczesnemu kończeniu nauki, które będą polegały na nabyciu kluczowych umiejętności już na najwcześniejszym etapie kształcenia.

Na obszarze zdegradowanych przestrzeni i zabudowy powstaną nowe miejsca aktywizacji i integracji społecznej. Prowadzą one do pozytywnych zmian przestrzenno-funkcjonalnych na obszarze rewitalizacji, które dają efekt w postaci ograniczenia bądź eliminacji zbadanych problemów. Działania infrastrukturalne, zarówno te główne ściśle powiązane z innymi działaniami miękkimi, jak i uzupełniające pozwalają osiągnąć zrównoważony poziom rozwoju społeczno-gospodarczego w Gminie Wolanów. Dzięki kompleksowemu podejściu do prowadzonych działań we wszystkich aspektach procesu rewitalizacji wyprowadzono z sytuacji kryzysowej obszar rewitalizacji, czyli sołectwa Wolanów i Młodocin Większy.

VI. CELE REWITALIZACJI

Działania rewitalizacyjne dla Gminy Wolanów będą prowadzone w oparciu o wyznaczone cele rewitalizacji dopasowane do lokalnych uwarunkowań i potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wszystkie cele wynikają z przeprowadzonej diagnozy i są ukierunkowane na eliminację lub ograniczenie występowania negatywnych zjawisk. Cele rewitalizacji są również zgodne z założeniami powiązanych dokumentów strategicznych i planistycznych, zarówno na poziomie lokalnym, jak i ponadlokalnym, a także są pochodną wizji obszaru po przeprowadzonej rewitalizacji.

Nadrzędnym celem Programu Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023 jest wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszaru rewitalizacji Gminy Wolanów. Uszczegółowieniem nadrzędnego celu, są 3 cele szczegółowe i odpowiadające im kierunki działań rewitalizacyjnych, które odnoszą się do zidentyfikowanych problemów opisanych w diagnozie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. W następnej tabeli przedstawiono cele szczegółowe i kierunki działań.

Tabela 25. Zestawienie celów szczegółowych rewitalizacji i odpowiadających im kierunków działań

Cel 1: Ograniczenie skali problemów społecznych	Cel 2. Rozwój infrastruktury społecznej wsparciem pozytywnych przemian społecznych
Kierunki działań	
1.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców 1.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	2.1 Poprawa warunków mieszkaniowych w budynkach będących w zasobie mieszkaniowym gminy 2.2 Modernizacja i rozwój infrastruktury społecznej 2.3 Modernizacja i rozwój infrastruktury edukacyjnej

Źródło: opracowanie własne

VII. PRZEDSIĘWZIĘCIA I PROJEKTY REWITALIZACYJNE

Przedsięwzięcia i projekty rewitalizacyjne są pochodną wyznaczonych celów rewitalizacji i kierunków działań rewitalizacyjnych. Program rewitalizacji powinien zawierać wykaz dopełniających się wzajemnie najważniejszych przedsięwzięć i głównych projektów rewitalizacyjnych, a także ogólny opis innych uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Zgodnie z założeniami „Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu

przywrócenia ładu przestrzennego” program rewitalizacji zawiera wykaz dopełniających się wzajemnie głównych projektów rewitalizacyjnych dotyczących obszaru zdegradowanego tzn. takich, bez których realizacja celów programu rewitalizacji nie będzie możliwa i obszar rewitalizacji nie będzie w stanie wyjść z sytuacji kryzysowej, a także zbiorczy opis innych, uzupełniających rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych, czyli takich, które ze względu na mniejszą skalę oddziaływania trudno zidentyfikować indywidualnie, a są oczekiwane ze względu na realizację celów programu.

W niniejszym rozdziale przedstawiono opis głównych projektów rewitalizacyjnych oraz charakterystyka uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

7.1. GŁÓWNE PROJEKTY REWITALIZACYJNE

Wykaz projektów głównych ukierunkowanych na osiągnięcie celów rewitalizacji prezentuje się następująco:

1. Kształcenie kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy wśród dzieci i młodzieży – dodatkowe zajęcia edukacyjne w ZSO w Wolanowie
2. Poprawa warunków nauczania w ZSO w Wolanowie – tworzenie warunków dla nauczania opartego na metodzie eksperymentu
3. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu – trening umiejętności społecznych i bezpłatne poradnictwo prawne
4. Adaptacja budynku na rzecz aktywizacji społecznej – remont i modernizacja budynku Strażnicy i byłego GOK-u w Wolanowie
5. Poprawa warunków nauczania poprzez termomodernizację budynku ZSO w Wolanowie
6. Rozwój infrastruktury społecznej w obszarze rewitalizacji – modernizacja świetlicy wiejskiej w Młodocinie Większym
7. Poprawa warunków mieszkaniowych mieszkańców obszaru rewitalizacji - modernizacja budynków komunalnych w Wolanowie i Młodocinie Większym

Poniżej został przedstawiony szczegółowy opis zaplanowanych projektów rewitalizacyjnych w postaci kart projektowych. Zawarto w nich informację dotyczące powiązań z celami i kierunkami działań, zakres realizowanych zadań, a także prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia. Wskazano również lokalizację danego projektu, okres realizacji, szacunkową wartość i potencjalne źródła finansowania.

KARTA PROJEKTU NR 1	
Nazwa projektu	Kształcenie kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy wśród dzieci i młodzieży – dodatkowe zajęcia edukacyjne w ZSO w Wolanowie
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 1: Ograniczenie skali problemów społecznych 1.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców 1.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
Podmiot/y realizujące	Gmina Wolanów
Lokalizacja	Wolanów ul. Kolejowa 17
Zakres realizowanych zadań	Projekt obejmuje kształtowanie i rozwijanie u uczniów kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy oraz właściwych postaw i umiejętności poprzez realizację dodatkowych zajęć dydaktyczno-wyrównawczych z przedmiotów humanistycznych, matematyczno-przyrodniczych i języków obcych. Projekt obejmuje również organizację zajęć poza lekcjami lub poza szkołą.
Szacunkowa wartość projektu (przybliżony koszt w zł)	50 000
Okres realizacji projektu	2017-2023
Prognozowane rezultaty	Działanie ma na celu podniesienie jakości kształcenia w ZSO w Wolanowie, gdzie wykazano niską jakość kształcenia. Wyniki osiągnięte przez uczniów w danej placówce są niższe niż średnie dla powiatu, województwa, czy kraju. Kształcenie kompetencji kluczowych poprzez przeprowadzenie dodatkowych zajęć ma na celu polepszenie osiąganych wyników przez uczniów. Większe umiejętności uzyskane już na wczesnym etapie nauczania pomogą uczestnikom projektu w dorosłym życiu, co prowadzi do ograniczenia problemów związanych z ubóstwem, brakiem samodzielności i zależnością od świadczeń pomocy społecznej. Prowadzi to również do ograniczenia problemu bezrobocia. Projekt jest ściśle powiązany z realizacją projektu nr 2, który wspiera efektywność prowadzenia zajęć poprzez doposażenie w odpowiedni sprzęt dydaktyczny. Wsparciem efektywności realizacji danego działania jest również projekt nr 5, który zakłada kompleksową termomodernizację budynku ZSO, gdzie będą odbywały się dodatkowe zajęcia. Wpływa to bezpośrednio na poprawę warunków nauczania w danej placówce. Pomiędzy danymi działaniami zachodzi efekt synergii.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	Raport z realizacji projektu
Wskaźniki realizacji projektu	Wskaźnik/i produktu: Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych w projekcie – 60 os. Wskaźnik/i rezultatu:

	– Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe po opuszczeniu programu – 30 os.
Potencjalne źródło finansowania	RPO WM, Budżet Państwa, środki własne Gminy Wolanów

KARTA PROJEKTU NR 2	
Nazwa projektu	Poprawa warunków nauczania w ZSO w Wolanowie – tworzenie warunków dla nauczania opartego na metodzie eksperymentu
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 1: Ograniczenie skali problemów społecznych 1.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców 1.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu Cel 2. Rozwój infrastruktury społecznej i technicznej wsparciem pozytywnych przemian społecznych 2.3 Modernizacja i rozwój infrastruktury edukacyjnej
Podmiot/y realizujące	Gmina Wolanów
Lokalizacja	Wolanów ul. Kolejowa 17
Zakres realizowanych zadań	Projekt dotyczy wyposażenia szkolnych pracowni w narzędzia do nauczania przedmiotów przyrodniczych lub matematyki, obejmujące ich podstawowe wyposażenie, sprzęt niezbędny do przeprowadzenia doświadczeń, eksperymentów, obserwacji, w tym narzędzia TIK, odczynniki lub substancje chemiczne, środki czystości, pomoce dydaktyczne.
Szacunkowa wartość projektu	50 000
Okres realizacji projektu	2017-2019
Prognozowane rezultaty	Działanie ma na celu poprawę warunków nauczania w danej placówce, co doprowadzi do osiągania lepszych wyników przez uczniów i efektywnej realizacji projektu nr 1. Doposażenie w odpowiedni sprzęt do prowadzenia zajęć wzmocni efektywność kształcenia odpowiednich kompetencji kluczowych niezbędnych w dorosłym życiu. Prowadzi to do ograniczenia problemów związanych z ubóstwem, brakiem samodzielności i zależnością od świadczeń pomocy społecznej, także do ograniczenia problemu bezrobocia. Projekt jest ściśle powiązany z realizacją projektu nr 1 i wspiera kształcenie kompetencji kluczowych wśród uczniów, dzięki zapewnieniu odpowiedniego sprzętu do prowadzenia zajęć. Działanie jest również ściśle powiązane z termomodernizacją ZSO, która wydatnie wpływa na poprawę warunków nauczania w placówce. Pomiędzy danymi projektami zachodzi efekt synergii.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	Raport z realizacji projektu
Wskaźniki realizacji projektu	Wskaźnik/i produktu: – Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w projekcie – 1 szt.

	Wskaźnik/i rezultatu: – Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych – 1 szt.
Potencjalne źródło finansowania	RPO WM, Budżet Państwa, środki własne Gminy Wolanów

KARTA PROJEKTU NR 3	
Nazwa projektu	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu – trening umiejętności społecznych i bezpłatne poradnictwo prawne
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 1: Ograniczenie skali problemów społecznych 1.1 Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców 1.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
Podmiot/y realizujące	Gmina Wolanów, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
Lokalizacja	Wolanów, Młodocin Większy
Zakres realizowanych zadań	Projekt obejmuje takie działania jak: – trening kompetencji i umiejętności społecznych, – pomoc dla otoczenia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym wzmacniająca lub odbudowująca naturalne systemy wsparcia, takie jak rodzina i lokalna społeczność, obejmujące np.: poradnictwo rodzinne i prawne Lokalizacja zadania będzie zależna od grafiku zajęć i będzie odbywać się na obszarze rewitalizacji w Wolanowie i Młodocinie Większym.
Szacunkowa wartość projektu	300 000
Okres realizacji projektu	2017-2022
Prognozowane rezultaty	Projekt zakłada przeciwdziałanie zbadanym negatywnym zjawiskom w postaci braku samowystarczalności ekonomicznej ludności. Realizacja zadań zawartych w projekcie ukierunkowana jest na ograniczenie liczby gospodarstw korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, dzięki wykształceniu kluczowych kompetencji i umiejętności społecznych pozwalających wyjść z trudnej sytuacji życiowej mieszkańców zagrożonych i wykluczonych społecznie. Projekt zapobiega również pogłębianiu się problemów na obszarze rewitalizacji i prowadzi do jego rozwoju. Osoby korzystające z pomocy społecznej w dużej części są również bezrobotne, dlatego projekt przyczynia się również do ograniczenia problemu bezrobocia. Działanie to wspomaga również zintegrować społeczność obszaru rewitalizacji, i przeciwdziałać zachowaniom patologicznym, które skutkują wysoką liczbą interwencji służb porządkowych na terenie tych miejscowości. Zajęcia będące przedmiotem projektu odbywać się będą w odpowiednio przystosowanych do tego miejscach, które również zostaną poddane modernizacji w ramach innych działań rewitalizacyjnych

	tj. budynek byłej Strażnicy i byłego GOK-u(projekt nr 4), ZSO(projekt nr 5), a także świetlicy wiejskiej w Młodoćcinie Większym(projekt nr 6). Pomiędzy danymi projektami zachodzi efekt synergii.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	Raport z realizacji projektu
Wskaźniki realizacji projektu	Wskaźnik/i produktu: – Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – 30 os. Wskaźnik/i rezultatu: – Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, poszukujących pracy po opuszczeniu programu – 15 os.
Potencjalne źródło finansowania	RPO WM, Budżet Państwa, środki własne Gminy Wolanów

KARTA PROJEKTU NR 4	
Nazwa projektu	Adaptacja budynku na rzecz aktywizacji społecznej – remont i modernizacja budynku Strażnicy i byłego GOK-u w Wolanowie
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 2. Rozwój infrastruktury społecznej wsparciem pozytywnych przemian społecznych 2.2 Modernizacja i rozwój infrastruktury społecznej
Podmiot/y realizujące	Gmina Wolanów
Lokalizacja	Wolanów ul. Opoczyńska 3
Zakres realizowanych zadań	Dane działanie dotyczy kompleksowej modernizacji budynku Strażnicy i byłego GOK-u oraz zaadaptowania go do pełnienia funkcji społeczno-kulturalnych. Projekt obejmuje takie zadania jak: – remont elewacji, – wymianę stolarki okiennej i drzwiowej, – docieplenie budynku, – wymiana instalacji elektrycznej i sanitarnej w budynku, – montaż instalacji OZE – zakup wyposażenia, – zagospodarowanie terenu wokół budynku, – adaptacja pomieszczeń na cele działalności GCK.
Szacunkowa wartość projektu	800 000
Okres realizacji projektu	2017-2018

Prognozowane rezultaty	Celem projektu jest kompleksowa modernizacja i adaptacja zdegradowanego budynku strażnicy do pełnienia funkcji społeczno-kulturalnych oferowanych przez Gminne Centrum Kultury. Budynek znajduje się w centrum miejscowości Wolanów i obecnie jest opustoszały. Jego stan techniczny jest bardzo zły, co wpływa negatywnie na estetykę miejsca i ład przestrzenny. Miejsce to sprzyja również szerzeniu się zachowań patologicznych, szczególnie wśród młodzieży. Termomodernizacja danego obiektu wpłynie na poprawę jakości środowiska, dzięki zwiększeniu efektywności energetycznej i zastosowaniu OZE. Przede wszystkim jednak zostanie tam przeniesione GCK, które świadczy usługi kulturalne dla mieszkańców. Dany obiekt docelowo stanie się ważnym miejscem spotkań i integracji społecznej mieszkańców wsi. Warto podkreślić, że w danym obiekcie będą prowadzone zajęcia z zakresu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu dla mieszkańców obszaru rewitalizacji ujęte w projekcie nr 3. Świadczy to o silnym powiązaniu tych działań i osiągnięciu efektu synergii pomiędzy projektami.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	protokoły odbioru robót budowlanych, wyniki audytu energetycznego,
Wskaźniki realizacji projektu	Wskaźnik/i produktu: – Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków– 1 szt. Wskaźnik/i rezultatu: – Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych – o 25 %
Potencjalne źródło finansowania	PROW, budżet gminy

KARTA PROJEKTU NR 5	
Nazwa projektu	Poprawa warunków nauczania poprzez termomodernizację budynku ZSO w Wolanowie
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 2. Rozwój infrastruktury społecznej wsparciem pozytywnych przemian społecznych 2.3 Modernizacja i rozwój infrastruktury edukacyjnej
Podmiot/y realizujące	Gmina Wolanów
Lokalizacja	Wolanów ul. Kolejowa 25
Zakres realizowanych zadań	Dany projekt dotyczy kompleksowej termomodernizacji budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Wolanowie, obejmującej: – docieplenie ścian i stropu, – wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, – wymiana instalacji co, – instalacja kolektorów słonecznych do cwu,
Szacunkowa wartość projektu	1 400 000

Okres realizacji projektu	2017-2018
Prognozowane rezultaty	Termomodernizacja ZSO jest kluczowym elementem poprawy warunków nauczania w danej placówce. W diagnozie wykazano niską jakość kształcenia, brak odpowiedniego wyposażenia w sprzęt edukacyjny i zły stan techniczny budynku ZSO. Dzięki głębokiej modernizacji energetycznej poprawią się warunki nauczania dzieci i młodzieży. Projekt będzie miał również wpływ na zmniejszenie emisji CO ₂ w związku z zastosowaniem instalacji z OZE i zmniejszeniem kosztów ogrzewania budynku poprzez jego docieplenie. ZSO jest równie miejscem realizacji innych projektów o charakterze społecznym tj. projekt nr 1 i 3. Dlatego świadczy to o ich silnym powiązaniu i osiągnięciu efektu synergii. Poprawa stanu technicznego infrastruktury edukacyjnej wpłynie na jakości nauczania i efektywność realizacji innych działań miękkich. Jest to jeden z kluczowych projektów do realizacji ponieważ wpływa na trwałość i jakość prowadzonych działań miękkich ukierunkowanych na podniesienie jakości kształcenia i rozwoju kompetencji kluczowych u dzieci i młodzieży zamieszkałej na obszarze rewitalizacji.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	protokoły odbioru robót budowlanych, wyniki audytu energetycznego,
Wskaźniki realizacji projektu	Wskaźnik/i produktu: – Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków– 1 szt. Wskaźnik/i rezultatu: – Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych – o 25 %
Potencjalne źródło finansowania	WFOŚiGW, budżet gminy

KARTA PROJEKTU NR 6	
Nazwa projektu	Rozwój infrastruktury społecznej obszarze rewitalizacji – modernizacja świetlicy wiejskiej w Młodocinie Większym
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 2. Rozwój infrastruktury społecznej wsparciem pozytywnych przemian społecznych 2.2 Modernizacja i rozwój infrastruktury społecznej
Podmiot/y realizujące	Gmina Wolanów
Lokalizacja	Młodocin Większy
Zakres realizowanych zadań	Projekt dotyczy kompleksowej modernizacji budynku pełniącego funkcję świetlicy wiejskiej wraz z doposażeniem go w odpowiedni sprzęt. Zakres zadań: – docieplenie ścian, – wymiana stolarki okiennej i drzwiowej,

	– instalacja OZE w postaci paneli fotowoltaicznych, – remont pomieszczeń, – doposażenie pomieszczeń w odpowiedni sprzęt,
Szacunkowa wartość projektu	300 000
Okres realizacji projektu	2018-2019
Prognozowane rezultaty	Termomodernizacja świetlicy wiejskiej w Młodocinie Większym jest kluczowym projektem umożliwiającym efektywną realizację działań społecznych ujętych w projekcie nr 3 na obszarze danej miejscowości, ponieważ nie ma obecnie możliwości prowadzenia działań służących przeciwdziałaniu społecznemu ze względu na brak odpowiednio przystosowanego do tego obiektu w Młodocinie Większym. Pomiędzy danymi projektami zachodzi efekt synergii. Obecnie w danej miejscowości nie ma miejsca spotkań mieszkańców dostosowanego do ich potrzeb. Poprawa stanu technicznego budynku, remont pomieszczeń i doposażenie w odpowiedni sprzęt pozwoli na realizację zadań służących przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu. Stanie się również miejscem spotkań i integracji mieszkańców obszaru rewitalizacji, które wpłynie pozytywnie na podtrzymanie pozytywnych przemian społecznych.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	protokoły odbioru robót budowlanych, wyniki audytu energetycznego,
Wskaźniki realizacji projektu	Wskaźnik/i produktu: – Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków– 1 szt. Wskaźnik/i rezultatu: – Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych – o 25 %
Potencjalne źródło finansowania	PROW, budżet gminy

KARTA PROJEKTU NR 7	
Nazwa projektu	Poprawa warunków mieszkaniowych mieszkańców obszaru rewitalizacji - modernizacja budynków komunalnych w Wolanowie i Młodocinie Większym
Zgodność z celami strategicznymi i kierunkami działań	Cel 2. Rozwój infrastruktury społecznej wsparciem pozytywnych przemian społecznych 2.1 Poprawa warunków mieszkaniowych w budynkach będących w zasobie mieszkaniowym gminy
Podmiot/y realizujące	Gmina Wolanów
Lokalizacja	Wolanów: ul. Rynek 7 ul. Opoczyńska 9

	ul. Opoczyńska 15 ul. Opoczyńska 23 Młodocin Większy nr 25
Zakres realizowanych zadań	Projekt obejmuje przeprowadzenie kompleksowych termomodernizacji części wspólnych budynków w zakresie: – docieplenia ścian zewnętrznych, – wymiany stolarki okiennej i drzwiowej, – zastosowanie instalacji OZE, – wymiany pokrycia dachowego, – wymiany oświetlenia na energooszczędne, – przebudowa systemów grzewczych, Zakres zadań będzie wynikał z przeprowadzonych audytów energetycznych.
Szacunkowa wartość projektu	500 000
Okres realizacji projektu	2018-2022
Prognozowane rezultaty	Termomodernizacja budynków komunalnych jest ukierunkowana na poprawę warunków mieszkaniowych. Obecny stan techniczny obiektów predysponuje je do przeprowadzenia kompleksowego remontu i termomodernizacji. Wpłynie to bezpośrednio na jakość życia mieszkańców tych obiektów, których nie stać na własne mieszkanie z powodu trudnej sytuacji ekonomicznej. Jest to wsparcie w realizacji projektów społecznych skierowanych właśnie do osób zamieszkających w tych budynkach, które jednocześnie są zagrożone wykluczeniem społecznym.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w stosunku do celów rewitalizacji	protokoły odbioru robót budowlanych, wyniki audytu energetycznego,
Wskaźniki realizacji projektu	Wskaźnik/i produktu: – Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków – 5 szt. Wskaźnik/i rezultatu: – Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych – o 25 %
Potencjalne źródło finansowania	RPO WM, budżet gminy

7.2. CHARAKTERYSTYKA UZUPEŁNIAJĄCYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Lista uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych przedstawia się następująco:

1. Budowa boiska wielofunkcyjnego w Wolanowie
2. Modernizacja oświetlenia ulicznego w Wolanowie i Młodocinie Większym
3. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w Wolanowie i Młodocinie Większym
4. Poprawa efektywności energetycznej budynku Warsztatów Terapii Zajęciowej w Młodocinie Większym

Poniżej została przedstawiona charakterystyka uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych w postaci kart przedsięwzięć. Zawarto w nich ogólny opis przedsięwzięć uzupełniających, czyli takich które ze względu na mniejszą skalę oddziaływania trudno zidentyfikować indywidualnie, a są oczekiwane ze względu na realizację celów programu rewitalizacji.

KARTA PRZEDSIĘWZIĘCIA NR 1	
Nazwa projektu	Budowa boiska wielofunkcyjnego w Wolanowie
Podmiot/y realizujące	Gmina Wolanów
Lokalizacja	Wolanów
Charakterystyka przedsięwzięcia	Przedsięwzięcie dotyczy budowy nowego boiska przy ZSO, które będzie posiadało sztuczną nawierzchnię poliuretanową, ogrodzenie (piłkochwyty o wysokości 6,00m i 4,00m). Dojście do boiska zaprojektowano chodnikiem z kostki brukowej. Wymiary 35,0x24,0m. Wielofunkcyjne boisko będzie dostosowane do uprawiania następujących dyscyplin sportowych: siatkówki, tenisa, koszykówki oraz piłki ręcznej. Przedsięwzięcie wspiera realizację pozostałych działań głównych dotyczących modernizacji i wyposażenia ZSO, a także działań miękkich ukierunkowanych na poprawę warunków nauczania. Pomiędzy danymi działaniami zachodzi efekt synergii. Realizacja inwestycji wpłynie na poprawę warunków nauczania i kształcenia dzieci i młodzieży z zakresu kultury fizycznej. Aktywność fizyczna wpływa pozytywnie na zdrowie uczniów. Boiska będą również dostępne dla pozostałych mieszkańców i może się stać kolejnym miejscem spotkań wzmacniając integrację lokalnej społeczności.
Szacunkowa wartość projektu	270 000
Okres realizacji projektu	2017
Potencjalne źródło finansowania	PROW, budżet gminy

KARTA PRZEDSIĘWZIĘCIA NR 2	
Nazwa projektu	Modernizacja oświetlenia ulicznego w Wolanowie i Młodocinie Większym
Podmiot/y realizujące	Gmina Wolanów
Lokalizacja	Wolanów, Młodocin Większy
Charakterystyka przedsięwzięcia	Przedsięwzięcie dotyczy wymiany oświetlenia ulicznego na energooszczędne na obszarze rewitalizacji. Działanie to wpływa pozytywnie na poprawę warunków życia mieszkańców miejscowości. Nowoczesne oświetlenie zużywa mniej energii, dzięki czemu jest bardziej przyjazne dla środowiska i wpływa na poprawę jego stanu. W Wolanowie i Młodocinie Większym zanotowano również wysoki odsetek interwencji, natomiast modernizacja oświetlenia ulicznego może wpłynąć na poprawę poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.
Szacunkowa wartość projektu	300 000
Okres realizacji projektu	2018-2021
Potencjalne źródło finansowania	RPO WM, WFOŚiGW, budżet gminy

KARTA PRZEDSIĘWZIĘCIA NR 3	
Nazwa projektu	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w Wolanowie i Młodocinie Większym
Podmiot/y realizujące	Gmina Wolanów
Lokalizacja	Wolanów, Młodocin Większy
Charakterystyka przedsięwzięcia	Przedsięwzięcie dotyczy budowy przydomowych oczyszczalni ścieków w miejscowościach z obszaru rewitalizacji. Dane działanie jest odpowiedzią na wykazany w diagnozie brak sieci kanalizacyjnej w Wolanowie i Młodocinie Większym. Realizacja zadania wpłynie pozytywnie na jakość środowiska naturalnego, a także poprawi warunki życia mieszkańców.
Szacunkowa wartość projektu	500 000
Okres realizacji projektu	2017-2023
Potencjalne źródło finansowania	WFOŚiGW, PROW, budżet gminy

KARTA PRZEDSIĘWZIĘCIA NR 4	
Nazwa projektu	Poprawa efektywności energetycznej budynku Warsztatów Terapii Zajęciowej w Młodocinie Większym
Podmiot/y realizujące	Gmina Wolanów, Stowarzyszenie Przyjaciół Młodocina Większego i Osób Niepełnosprawnych „Pozytywni”
Lokalizacja	Wolanów, Młodocin Większy 25
Charakterystyka przedsięwzięcia	Przedsięwzięcie dotyczy poprawy efektywności energetycznej siedziby Warsztatów Terapii Zajęciowej w Młodocinie Większym. Budynek znajduje się obecnie w złym stanie technicznym i wymaga przeprowadzenia termomodernizacji polegającej na dociepleniu przegród zewnętrznych budynku, oraz wymiany pokrycia dachu. Poprawa stanu technicznego budynku wpłynie pozytywnie na poprawę jakości usług świadczonych przez WTZ, a co za tym idzie reintegrację społeczno zawodową osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym – członków WTZ. Realizacja inwestycji wpłynie również na poprawę estetyki budynku.
Szacunkowa wartość projektu	150 000
Okres realizacji projektu	2018-2020
Potencjalne źródło finansowania	RPO WM, budżet gminy

VIII. MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

W niniejszym rozdziale przedstawiono mechanizmy integrowania działań rewitalizacyjnych. Opisano mechanizmy zapewniania komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami podmiotów i funduszy na obszarze rewitalizacji. Przedstawiono również syntetyczny opis działań zapewniających włączenie mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji.

8.1. MECHANIZMY ZAPEWNIANIA KOMPLEMENTARNOŚCI

Zachowanie komplementarności projektów rewitalizacyjnych w różnych wymiarach jest koniecznym wymogiem dla wspierania projektów w ramach RPO WM. Poszczególne wymiary zostały przedstawione w grafice poniżej

Ryc. 20. Wymiary komplementarności projektów rewitalizacyjnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Wytucznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 - 2020”

Program Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023 jest komplementarny pod względem przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym i źródeł finansowania. Szczegółowy opis komplementarności PR dla poszczególnych wymiarów został przedstawiony w następnych podrozdziałach.

8.1.1. Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna została zachowana dzięki skupieniu działań na obszarze rewitalizacji, czyli w miejscu największej koncentracji zbadanych problemów, a także obszaru istotnego dla rozwoju lokalnego Gminy Wolanów. Zawarte w programie główne projekty i przedsięwzięcia są ze sobą ściśle powiązane i wzajemnie się dopełniają. Pomiędzy danymi działaniami zachodzi efekt synergii, który prowadzi do kompleksowej interwencji w obszarze kryzysowym. Działania nie wpływają tylko i wyłącznie na rozwiązanie problemów punktowo, a oddziałują na cały obszar rewitalizacji. Działania infrastrukturalne służą poprawie warunków i jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji. Zmodernizowana infrastruktura społeczna w postaci świetlicy wiejskiej w Młodocinie Większym, czy budynku strażnicy, Zespołu Szkół Ogólnokształcących poprawia jakość życia nie tylko mieszkańców zagrożonych i wykluczonych społecznie, ale wszystkich mieszkańców Młodocina Większego, czy Wolanowa. Dane inwestycje wpływają korzystnie na cały obszar rewitalizacji, ale także na pozostałe miejscowości. Obwód szkolny ZSO w Wolanowie obejmuje większość miejscowości jeśli chodzi o szkołę podstawową i wszystkie jeśli chodzi o gimnazjum. Dlatego rozwój infrastruktury edukacyjnej jest korzystny z punktu widzenia rozwoju całej Gminy Wolanów. Również jeśli chodzi o budynek byłej strażnicy, który docelowo ma zostać zaadaptowany na nową siedzibę Gminnego Centrum Kultury, to działanie wpłynie na poprawę jakości i dostępności świadczonych usług kulturalnych w Wolanowie, jak i dla mieszkańców pozostałych miejscowości, ponieważ dana instytucja pełni usługi dla wszystkich mieszkańców Gminy. Świetlica wiejska w Młodocinie Większym jest ważnym miejscem spotkań i integracji lokalnej społeczności. Dzięki przeprowadzonej modernizacji stanie się również miejscem organizacji działań zawartych w projektach miękkich niniejszego programu ukierunkowanych na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Odpowiednio przystosowana infrastruktura społeczna jest konieczna do efektywnego wdrażania zaplanowanej interwencji społecznej na obszarze kryzysowym.

Projekty miękkie są ukierunkowane na przeciwdziałanie wykluczeniu i aktywnemu włączeniu społecznemu mieszkańców. Są również ściśle powiązane z projektami infrastrukturalnymi, które wspomagają pozytywne przemiany w sferze społecznej. Pomiędzy danymi działaniami zachodzi efekt synergii, dzięki wsparciu eliminacji zdiagnozowanych problemów społecznym poprzez rozwój infrastruktury służącej lokalnej społeczności. Dane projekty społeczne jak kształcenie kompetencji kluczowych wśród dzieci i młodzieży (projekt nr 1), czy trening umiejętności społecznych i poradnictwo prawne (projekt nr 3) wpływają na eliminację lub chociaż na ograniczenie występowania negatywnych zjawisk na całym obszarze rewitalizacji, nie tylko w miejscu swojej lokalizacji.

Taki szeroki zasięg oddziaływania i koncentracja przestrzenna inwestycji pozwoli na kompleksowy zakres interwencji na całym obszarze rewitalizacji, bez przenoszenia problemów na inne obszary. Dana interwencja wpisuje się również w politykę rozwoju Gminy Wolanów określoną w dokumentach strategicznych i planistycznych, będąc jej kontynuacją. Wdrożenie założeń programu rewitalizacji prowadzi również do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju Gminy Wolanów dzięki wyjściu z sytuacji kryzysowej obszaru rewitalizacji.

8.1.2. Komplementarność problemowa

Komplementarność problemowa projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych również została zachowana. Program Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023 obejmuje wszystkie sfery rewitalizacji, które zostały poddane analizie. W sferze społecznej interwencja jest skierowana na eliminację wykazanych na obszarze rewitalizacji negatywnych zjawisk tj. wysoki udział gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, niskiego poziomu bezpieczeństwa publicznego, niskiej jakości kształcenia. Celem zaplanowanych projektów miękkich jest eliminacja zdiagnozowanych negatywnych zjawisk, która ma doprowadzić do wyjścia z sytuacji kryzysowej miejscowości Młodocin Większy i Wolanów. Efektem ich realizacji będzie:

- zmniejszenie liczby gospodarstw domowych zależnych od pomocy społecznej dzięki przeprowadzeniu działań z zakresu kształcenia kompetencji kluczowych wśród dzieci i młodzieży co zapobiega braku samodzielności życiowej, czy podstawowych umiejętności niezbędnych w dorosłym życiu. Takie działania zapobiega powiększaniu się liczby osób zależnych od pomocy społecznej w przyszłości. Zaplanowano również interwencje związane z poradnictwem prawnym i treningiem umiejętności i kompetencji społecznych, które również prowadzi do wyjścia z trudnej sytuacji życiowej osób zagrożonych i wykluczonych społecznie. Wymienione działania ukierunkowane są na aktywne włączenie mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez nabycie odpowiednich umiejętności i kompetencji niezbędnych do poprawy ich sytuacji ekonomicznej i społecznej,
- poprawa bezpieczeństwa publicznego dzięki zmniejszeniu liczby interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego na obszarze rewitalizacji. Poprawa sytuacji będzie związana z działaniami zapobiegawczymi ukierunkowanymi na kształcenie kompetencji kluczowych i aktywne włączenie społeczne. Działania będą skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu trudnej sytuacji ekonomicznej, czy też innych powodów, które doprowadziły ich do trudnej sytuacji życiowej. Są to często osoby marginalizowane społecznie, które korzystają z pomocy społecznej, czy osoby bezrobotne, które często też są odpowiedzialne za dokonanie wykroczeń,
- poprawa jakości kształcenia w ZSO, które swym zasięgiem obejmuje obszar rewitalizacji. Dzięki przeprowadzeniu dodatkowych zajęć i doposażeniu pracowni przedmiotowych w nowoczesny sprzęt edukacyjny wydatnie wzrośnie jakość i zakres możliwości edukacyjnych w danej placówce. Natomiast wysoka efektywność kształcenia wpływa korzystnie na ograniczenie występowania problemów tj. ubóstwo, braku podstawowych umiejętności i kompetencji społecznych, braku samodzielności życiowej. Wskaźniki rozwoju odnoszące się do samowystarczalności ekonomicznej ludności, przestępczości i bezrobocia obrazują wysoką koncentrację wymienionych wcześniej problemów, którym można zapobiegać na etapie edukacji podstawowej i gimnazjalnej.

Rewitalizacja jest działaniem kompleksowym obejmującym wszystkie sfery dotknięte kumulacją negatywnych zjawisk. Dlatego poszczególne projekty zostały ukierunkowane na eliminację problemów wykazanych w sferze technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej. Zaplanowano projekty dotyczące termomodernizacji, przebudowy i adaptacji obiektów

użyteczności publicznej, czy też budynków komunalnych, w których mieszczą się lokale komunalne należące do mieszkaniowego zasobu gminy Wolanów. Dane działania są również uzupełnieniem projektów miękkich ukierunkowanych na poprawę sytuacji społecznej w obszarze rewitalizacji. Projekty wzajemnie się dopełniają i zachodzi pomiędzy nimi efekt synergii. Dane projekty oddziałują również na pozostałe sfery rewitalizacji co dowodzi o kompleksowości zaplanowanej interwencji:

- sfera środowiskowa: termomodernizacja budynków prowadzi do poprawy jakości środowiska, dzięki zmniejszeniu poziomu niskiej emisji i wykorzystaniu OZE,
- sfera przestrzenno-funkcjonalna: adaptacja zdegradowanego, opustoszałego obiektu (budynek byłej strażnicy w Wolanowie) i nadanie mu nowych funkcji społecznych prowadzi do stopniowego przywrócenia ładu przestrzennego w danym obszarze,
- sfera gospodarcza: przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu podjęte przez szereg zaplanowanych działań miękkich jest ukierunkowane na podnoszenie poziomu samodzielności mieszkańców obszaru rewitalizacji, co prowadzi również do ograniczenia poziomu bezrobocia, nabycia kluczowych kompetencji przez mieszkańców i może się również przyczynić do zwiększenia liczby podmiotów gospodarczych i liczby miejsc pracy.

Skuteczna komplementarność problemowa oznacza również konieczność powiązania działań ujętych w Programie Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023 z założeniami wizji rozwoju gminy ujętej w dokumentach strategicznych gminy. Opis powiązań z danymi dokumentami został przedstawiony w podrozdziale 3.11 Powiązania z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy Wolanów.

8.1.3. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna polega na wypracowaniu odpowiedniego systemu zarządzania i oceny programu rewitalizacji. W ramach realizacji Programu Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023 utworzono system, który zapewnia aktywny udział wszystkich interesariuszy. Głównym podmiotem odpowiedzialnym za realizację programu rewitalizacji będzie Gmina Wolanów, która wspólnie z pozostałymi interesariuszami rewitalizacji będzie prowadziła proces rewitalizacji na danym obszarze. System zarządzania został opisany szczegółowo w rozdziale X Opis struktury zarządzania realizacją programu rewitalizacji.

8.1.4. Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania została zachowana we wszystkich przedsięwzięciach, co oznacza, że w kontekście polityki spójności 2014-2020 projekty opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków EFRR i EFS z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania. Projekty zakładają różne źródła finansowania, w tym: środki własne podmiotów realizujących dane zadania. Wszystkie źródła finansowania wzajemnie się uzupełniają celem uzyskania korzystnych efektów rewitalizacji. Projekty rewitalizacyjne mogą zostać dofinansowane z różnych źródeł, także krajowych,

które wskazano w projektach. Dokładne wskazanie źródeł finansowania i szacunkowa wielkość została przedstawiona w rozdziale IX Finansowanie programu rewitalizacji i harmonogram realizacji działań.

8.1.5. Komplementarność międzyokresowa

Komplementarność międzyokresowa została zachowana dzięki integracji działań o charakterze rewitalizacyjnym zrealizowanych lub będących w trakcie realizacji na terenie Gminy Wolanów. Dane działania są komplementarne z zaplanowanymi projektami i przedsięwzięciami ujętymi w Programie Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023. Program jest także kontynuacją i uzupełnieniem wcześniejszych projektów o charakterze rewitalizacyjnym i nie powiela zrealizowanych przedsięwzięć. Poniższa tabela przedstawia zrealizowane projekty o charakterze rewitalizacyjnym w gminie.

Tabela 26. Wykaz projektów zrealizowanych i w trakcie realizacji.

Tytuł projektu	Źródło dofinansowania
„Wolnianki na start”	PROW 2007-2013
Budowa siłowni napowietrznych w Gminie Wolanów	PROW 2007-2013
Kultywowanie lokalnych tradycji w Gminie Wolanów	PROW 2007-2013
Rozwój oddziałów przedszkolnych w Gminie Wolanów	POKL 2007-2013
Ze sztuką ludową pod rękę	PROW 2007-2013
Ocalić od zapomnienia	PROW 2007-2013
Internet oknem na świat	POIG 2007-2013
Nie czekaj – bądź aktywny	POKL 2007-2013
Indywidualizacja programów nauczania w Gminie Wolanów	POKL 2007-2013
Organizacja letnich warsztatów dla dzieci z terenu Gminy Wolanów	PROW 2007-2013
Festyn Rodzinny Wolanów 2013	PROW 2007-2013
Budowa boiska sportowego wraz z trybunami	PROW 2007-2013
Budowa tras Nordic Walking w Gminie Wolanów	PROW 2007-2013
Program upowszechniania konsultacji społecznych w Gminie Wolanów	POKL 2007-2013
Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami na dz. nr 151 w Ślepowronie na terenie Gminy Wolanów o łącznej długości 542,50m	PROW 2007-2013
„Nowe umiejętności - nowe perspektywy”	RPO WM 2014-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Wolanowie

Należy zwrócić uwagę, że większość działań podjętych w poprzednim latach była o charakterze miękkim. Były one nastawione przede wszystkim na szeroko rozumianą aktywizację lokalnej społeczności. W gminie przeprowadzono szereg działań ukierunkowanych na zachowanie dziedzictwa kulturowego i krzewienia lokalnej tradycji m. in. związanej z funkcjonowaniem zespołu ludowego Wolnianki (projekty: „Wolnianki na start”,

Ze sztuką ludową pod rękę). Zrealizowano również projekty, których celem było przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu, indywidualizacja programów nauczania, promowanie rodziny, czy upowszechnianie konsultacji społecznych i partycypacji społecznej we współdecydowaniu w sprawach kluczowych dla rozwoju Gminy Wolanów. Prowadzono także działania związane z przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu, aktywizacją zawodową i społeczną osób korzystających z pomocy społecznej pochodzących z gminy Wolanów. Zrealizowano również przedsięwzięcia infrastrukturalne dotyczące rozbudowy i modernizacji infrastruktury społecznej i technicznej.

Zaplanowane w Programie Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023 działania są w części kontynuacją, a także uzupełnieniem poprzednio zrealizowanych projektów. Celem realizacji programu jest wyprowadzenie obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego osiągnięcie zrównoważonego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego całej Gminy Wolanów.

8.2. MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW ORAZ INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI

Program Rewitalizacji jest dokumentem o charakterze strategicznym. Wdrożenie jego założeń obejmuje podmioty związane i zlokalizowane na obszarze rewitalizowanym. Dlatego zachodzi konieczność zaangażowania różnych grup interesariuszy do prac na etapie przygotowania programu, jak i w proces jego wdrażania, monitorowania i oceny. Warunkiem koniecznym do skutecznego przeprowadzenia procesu rewitalizacji jest aktywny udział interesariuszy. Główne grupy interesariuszy w Gminie Wolanów to w szczególności:

- Gmina Wolanów i jej jednostki organizacyjne, w szczególności GOPS i GCK,
- mieszkańcy Gminy Wolanów, a w szczególności mieszkańcy obszaru rewitalizacji,
- przedsiębiorcy z terenu Gminy Wolanów,
- organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy Wolanów,
- pozostali interesariusze zainteresowani realizacją Programu Rewitalizacji np. osoby zamierzające się osiedlić na obszarze rewitalizacji, przedsiębiorcy zamierzających prowadzić swoją działalność na obszarze rewitalizacji

Program Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023 został opracowany dla wyznaczonego obszaru rewitalizacji Gminy Wolanów, który obejmuje sołectwa Młodocin Większy i Wolanów. Prowadzenie rewitalizacji jest zadaniem własnym gminy, dlatego realizując zadania własne Gmina Wolanów przystąpiła do opracowania Diagnozy na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Wolanów. Pierwszym krokiem było zbadanie negatywnych zjawisk występujących na terenie gminy, predysponujących dane obszary do podjęcia działań rewitalizacyjnych.

W celu włączenia interesariuszy rewitalizacji przeprowadzono szereg działań zapewniających udział interesariuszy na różnych etapach procesu rewitalizacji. Wybrano następujące formy konsultacji społecznych:

- spotkania,
- debaty,
- zbieranie uwag ustnych i pisemnych,
- ankietyzacje,

Na początku prac związanych z wyznaczeniem obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji przeprowadzono spotkanie otwarte dla wszystkich interesariuszy. Spotkanie miało charakter informacyjno-edukacyjny. Zaprezentowano podstawowe zagadnienia związane z tematyką rewitalizacji, przedstawiono proces programowania i wdrażania programów rewitalizacji w Polsce. Interesariusze dowiedzieli się również jak będzie przebiegało opracowanie diagnozy obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w Gminie Wolanów. Wszystkie treści omówiono w języku niespecjalistycznym, a także przedstawiono za pomocą różnorodnych form graficznych. Na koniec spotkania odbyła się debata i ankietyzacja przeprowadzona w celu pozyskania informacji odnośnie problemów występujących w danych miejscowościach (wyniki ankiety opisano w podrozdziale 4.2). Mieszkańcy mogli wypełnić jeszcze ankietę w terminie od 30 listopada do 8 grudnia 2016 r. Ankieta była udostępniona w Urzędzie Gminy Wolanów. Zebrano 38 ankiet od mieszkańców różnych sołectw z Gminy Wolanów. Zebrane podczas spotkania uwagi i ankietyzacja pomogły w wyznaczeniu obszarów, które najbardziej wymagają przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych.

Po opracowaniu projektu diagnozy przeprowadzono konsultacje społeczne dotyczące projektu diagnozy w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Wolanów. Konsultacje odbyły się w dniach od 20 grudnia do 19 stycznia 2016 r. Wybrano następujące formy konsultacji społecznych:

- Spotkanie otwarte z interesariuszami rewitalizacji w dniu 20 grudnia 2016 r., na którym zostały omówione propozycje wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Wolanów,
- Zbieranie uwag ustnych
- Zbieranie uwag w postaci papierowej lub elektronicznej

Na spotkaniu otwartym, w którym uczestniczyło 11 interesariuszy przedstawiono projekt diagnozy obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz zebrano opinie ustne, które potwierdziły zasadność wyboru obszaru rewitalizacji. W trakcie konsultacji społecznych nie wpłynęły żadne uwagi ustne, ani formie pisemnej, czy elektronicznej. Wyniki przeprowadzonych konsultacji społecznych opublikowano na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Gminy Wolanów: bip.wolanow.pl.

IX. FINANSOWANIE PROGRAMU REWITALIZACJI I HARMONOGRAM REALIZACJI DZIAŁAŃ

Niniejszy rozdział przedstawia szacunkowe wartości danych projektów i przedsięwzięć wraz ze wskazaniem wielkości dofinansowania możliwego do uzyskania z różnych źródeł. Wielkość dofinansowania dotyczy całego okresu trwania projektu. Możliwe źródła finansowania projektów rewitalizacyjnych zostały przedstawione w poniższych tabelach wraz ze wskazaniem szacowanej, maksymalnej wielkości dofinansowania. W tabelach podano również zakładany termin realizacji projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Tabela 27. Główne projekty rewitalizacyjne – szacunkowe ramy finansowe

Termin realizacji projektu	Projekt	Podmiot realizujący	Szacowana wartość projektu (zł)	Potencjalne źródła finansowania
2017-2023	1. Kształcenie kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy wśród dzieci i młodzieży – dodatkowe zajęcia edukacyjne w ZSO w Wolanowie	Gmina Wolanów	50 000	– RPO WM z działania 10.2 – do 80 % dofinansowania – Budżet państwa – do 15 % – Środki własne Gminy Wolanów
2017-2019	2. Poprawa warunków nauczania w ZSO w Wolanowie – tworzenie warunków dla nauczania opartego na metodzie eksperymentu	Gmina Wolanów	50 000	– RPO WM z działania 10.2 – do 80 % dofinansowania – Budżet państwa – do 15 % – Środki własne Gminy Wolanów
2017-2022	3. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu – trening umiejętności społecznych i bezpłatne poradnictwo prawne	Gmina Wolanów, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	300 000	– RPO WM z działania 9.1 – do 80 % dofinansowania – Budżet państwa – do 15 % – Środki własne Gminy Wolanów
2017-2018	4. Adaptacja budynku na rzecz aktywizacji społecznej – remont i modernizacja budynku Strażnicy i byłego GOK-u w Wolanowie	Gmina Wolanów	800 000	– PROW – do 63,63 % dofinansowania – Środki własne Gminy Wolanów
2017-2018	5. Poprawa warunków nauczania poprzez termomodernizację budynku ZSO w Wolanowie	Gmina Wolanów	1 400 000	– WFOŚiGW – Środki własne Gminy Wolanów
2018-2019	6. Rozwój infrastruktury społecznej w obszarze rewitalizacji – modernizacja świetlicy wiejskiej w Młodocinie Większym	Gmina Wolanów	300 000	– PROW – do 63,63 % dofinansowania – Środki własne Gminy Wolanów
2018-2022	7. Poprawa warunków mieszkaniowych mieszkańców obszaru rewitalizacji - modernizacja budynków komunalnych w Wolanowie i Młodocinie Większym	Gmina Wolanów	500 000	– RPO WM z działania 4.2 – do 80 % dofinansowania – Środki własne Gminy Wolanów

Źródło: opracowanie własne

Możliwe źródła finansowania przedsięwzięć uzupełniających zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 28. Przedsięwzięcia uzupełniające – szacunkowe ramy finansowe

Termin realizacji projektu	Projekt	Podmiot realizujący	Szacowana wartość projektu (zł)	Źródło finansowania
2017	1. Budowa boiska wielofunkcyjnego w Wolanowie	Gmina Wolanów	270 000	– PROW – do 63,63 % dofinansowania – Środki własne Gminy Wolanów

Termin realizacji projektu	Projekt	Podmiot realizujący	Szacowana wartość projektu (zł)	Źródło finansowania
2018-2021	2. Modernizacja oświetlenia ulicznego w Wolanowie i Młodocinie Większym	Gmina Wolanów	300 000	– RPO WM – do 80 % dofinansowania, – WFOŚiGW, – Środki własne Gminy Wolanów
2017-2023	3. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w Wolanowie i Młodocinie Większym	Gmina Wolanów	500 000	– WFOŚiGW – PROW, – budżet gminy
2018-2020	4. Poprawa efektywności energetycznej budynku Warsztatów Terapii Zajęciowej w Młodocinie Większym	Gmina Wolanów, Stowarzyszenie Przyjaciół Młodocina Większego i Osób Niepełnosprawnych „Pozytywni”	150 000	– RPO WM – do 80 % dofinansowania, – budżet gminy

Źródło: opracowanie własne

Należy zaznaczyć, że na chwilę obecną nie zaplanowano współfinansowania projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych ze środków prywatnych, ponieważ żaden podmiot prywatny nie wyraził chęci uczestnictwa w działaniach rewitalizacyjnych. Jednak jeśli w przyszłości pojawią podmioty zainteresowane współudziałem przy realizacji działań rewitalizacyjnych zostaną one ujęte w programie.

X. OPIS STRUKTURY ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ PROGRAMU REWITALIZACJI

Realizacja Programu Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023 wymaga odpowiedniego systemu wdrażania i zarządzania, ze względu na swoją złożoność. PR jest jednym z narzędzi do prowadzenia zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Jednak, żeby jego realizacja przyniosła oczekiwane efekty potrzebne jest sukcesywne wdrażanie wyznaczonych przedsięwzięć i stały monitoring ich realizacji. Właściwa realizacja PR wymaga współpracy wszystkich interesariuszy rewitalizacji w Gminie Wolanów.

Za realizację Programu Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023 odpowiedzialne będą władze Gminy Wolanów. Poszczególne zadania wynikające z programu zostały przypisane Zespołowi ds. rewitalizacji powołanemu Zarządzeniem nr 172/2016 Wójta Gminy Wolanów z dnia 15 września 2016 r. w sprawie powołania Zespołu ds. rewitalizacji. Do zadań Zespołu należą w szczególności:

- aktywny udział w opracowaniu programu rewitalizacji,
- opiniowanie i zgłaszanie uwag do projektu programu,
- przedkładanie Radzie Gminy zmian w treści programu rewitalizacji,
- opiniowanie wniosków przedkładanych przez interesariuszy rewitalizacji dotyczących zadań realizowanych w obszarze rewitalizacji,

- koordynacji wdrażania programu – zadaniem zespołu będzie przygotowanie wniosków celem pozyskania środków zewnętrznych na realizację projektów i przedsięwzięć zawartych w programie, zgodnie z ich harmonogramem,
- monitoring programu rewitalizacji - zbieranie danych niezbędnych do monitoringu i ewaluacji założeń programu,
- promocję programu rewitalizacji,
- współpraca ze wszystkimi interesariuszami rewitalizacji.

Koordynowanie procesu rewitalizacji, a także monitoring i ocena będzie głównym zadaniem Zespołu ds. rewitalizacji w trakcie wdrażania Programu Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023. W skład Zespołu wchodzi pracownicy Urzędu Gminy oraz przedstawiciele władz Gminy Wolanów z poszczególnych stanowisk:

- Główny inspektor ds. funduszy unijnych i organizacji pozarządowych,
- Inspektor ds. inwestycji budowlanych i gospodarki przestrzennej,
- Sekretarz Gminy Wolanów,
- Zastępca Skarbnika Gminy Wolanów,
- 2 Radnych Gminy Wolanów,
- Inspektor ds. rozwiązywania problemów alkoholowych,
- Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Zespół liczy 6 osób, a jego pracami kieruje Koordynator Zespołu ds. rewitalizacji.

Zespół działa w strukturze Urzędu i bezpośrednio podlega Wójtowi Gminy Wolanów. Zespół ds. rewitalizacji realizuje zadania związane z wdrażaniem, monitoringiem i oceną Programu Rewitalizacji dla Gminy Wolanów 2016-2023 w ramach swoich dotychczasowych obowiązków służbowych, dlatego nie określa się kosztów zarządzania programem rewitalizacji. W trakcie realizacji założeń niniejszego programu skład Zespołu może zostać zmieniony celem usprawnienia prac w ramach wdrażania, monitoringu i oceny PR.

Program Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023 ma charakter otwarty i w trakcie jego realizacji kluczową rolę będą odgrywali mieszkańcy, lokalni przedsiębiorcy, organizację pozarządowe i inni interesariusze zainteresowani aktywnym uczestnictwem we wdrażaniu programu. Członkowie Zespołu będą zbierać od pozostałych interesariuszy propozycje zmian dotyczących działań możliwych do ujęcia w dokumencie, a także występujących problemów. Uwagi będą mogły być zgłaszane bezpośrednio u członków Zespołu ds. rewitalizacji, ale także do:

- pracowników Urzędu Gminy Wolanów bezpośrednio zaangażowanych w proces rewitalizacji,
- pracowników GOPS – zgłaszanie potrzeb i propozycji, w szczególności przez osoby będące podopiecznymi GOPS,
- za pośrednictwem Radnych Gminy i Sołtysów, którzy są bezpośrednimi przedstawicielami mieszkańców.

Interesariusze rewitalizacji będą mogli brać czynny udział w procesie przygotowania, wdrażania i monitoringu PR w ramach sporządzanej co najmniej raz na 3 lata ocenie aktualności i realizacji programu. Dana ocena będzie sporządzana w formie raportu, którego zakres został opisany w rozdziale XI System monitorowania i oceny programu rewitalizacji. Raport zostanie podany do publicznej wiadomości za pośrednictwem Biuletynu Informacji Publicznej. Umożliwi to aktywny udział interesariuszy, którzy będą mogli zapoznać się oceną prowadzonego procesu rewitalizacji w gminie i będą mogli zgłaszać swoje uwagi, pomysły i własne projekty. Taka procedura zarządzania programem umożliwi wpływ interesariuszy na

kształt procesu rewitalizacji, dostosowany do zmieniającej się sytuacji w Gminie Wolanów i lokalnych potrzeb w zakresie rewitalizacji. Uwagi zgłoszone przez interesariuszy będą rozpatrzone i brane pod uwagę podczas ewentualnej aktualizacji programu.

XI. SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY PROGRAMU REWITALIZACJI

Ważnym elementem programu rewitalizacji jest odpowiedni system monitorowania i oceny efektywności podjętych działań. System zapewnia również możliwość wprowadzenia ewentualnych modyfikacji do programu wynikających z dynamiki zmian w rozwoju społeczno-gospodarczym Gminy Wolanów.

System monitoringu powinien zawierać:

- wskaźniki monitoringu efektów realizacji programu rewitalizacji – wskaźniki użyte podczas delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji i stopień ich osiągnięcia w stosunku do zamierzonej docelowej wartości,
- dane jakościowe, które będą zawierać opis zaangażowania interesariuszy w proces rewitalizacji, opis zmian w sytuacji społecznej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej, gospodarczej i środowiskowej,
- dane do zmian kierunków interwencji, czyli stopień zgodności realizowanych zadań (raporty z realizacji projektów) z celami rewitalizacji i możliwości do wprowadzenia zmian.

Dane niezbędne do monitoringu i oceny zostaną pozyskane od instytucji, które udostępniły dane wykorzystane do delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, czyli: Urząd Gminy Wolanów, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wolanowie, Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu, Komisariatu Policji w Zakrzewie, Okręgowa Komisja Edukacyjna w Warszawie, Zespół Szkół Ogólnokształcących w Wolanowie.

Poniższa tabela przedstawia główne wskaźniki monitorowania efektów realizacji programu rewitalizacji, które umożliwią ocenę jego skuteczności. Przedstawiony został stan docelowy danych wskaźników planowy do osiągnięcia w 2023 r.

Tabela 29. Wskaźniki monitorowania efektów realizacji Programu Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023

Cel	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa		Wartość docelowa w 2023 r.	
		Młodocin Większy	Wolanów	Młodocin Większy	Wolanów
Cel 1: Ograniczenie skali problemów społecznych	Zmniejszenie się liczba osób bezrobotnych	40 osób	67 osób	35 osób	60 osób
Cel 1: Ograniczenie skali problemów społecznych	Zmniejszenie się liczby gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	17 gospodarstw domowych	22 gospodarstw domowe	14 gospodarstw domowych	17 gospodarstw domowych
Cel 1: Ograniczenie skali problemów społecznych	Zmniejszenie ilości interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców danego obszaru	27,9 %	24,5 %	23 %	20 %
Cel 1: Ograniczenie skali problemów społecznych	Średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów	poniżej średniej dla powiatu	poniżej średniej dla powiatu	równy lub wyższy od średniej dla powiatu	równy lub wyższy od średniej dla powiatu
Cel 1: Ograniczenie skali problemów społecznych	Średni wynik egzaminu gimnazjalnego	poniżej średniej dla powiatu	poniżej średniej dla powiatu	równy lub wyższy od średniej dla powiatu	równy lub wyższy od średniej dla powiatu
Cel 2. Rozwój infrastruktury społecznej i technicznej wsparciem pozytywnych przemian społecznych	Liczba zmodernizowanych budynków komunalnych o funkcji mieszkaniowej	0	0	1	4
Cel 2. Rozwój infrastruktury społecznej i technicznej wsparciem pozytywnych przemian społecznych	Liczba zmodernizowanych lub zaadaptowanych obiektów infrastruktury społecznej	0	0	1	1
Cel 2. Rozwój infrastruktury	Liczba zmodernizowanych energetycznie	-	0	-	1

społecznej i technicznej wsparciem pozytywnych przemian społecznych	placówek edukacyjnych				
Cel 2. Rozwój infrastruktury społecznej i technicznej wsparciem pozytywnych przemian społecznych	Liczba uczniów korzystających z wyposażonych w nowoczesny sprzęt edukacyjny pracowni	0		589 (liczba uczniów ZSO w Wolanowie)	

Źródło: opracowanie własne.

SPIS TABEL

<i>Tabela 1. Przynależność miejscowości wchodzących w skład sołectw w gminie Wolanów</i>	13
<i>Tabela 2. Struktura użytkowania gruntów Gminy Wolanów</i>	14
<i>Tabela 3. Liczba ludności Gminy Wolanów wg płci oraz wskaźnik maskulinizacji w latach 2004 - 2015</i>	18
<i>Tabela 4. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w Gminie Wolanów w latach 2004 - 2015</i>	19
<i>Tabela 5. Saldo migracji oraz przyrost naturalny na 1000 os. w Gminie Wolanów w latach 2004 - 2015</i>	19
<i>Tabela 6. Przyrost rzeczywisty na 1000 os. w Gminie Wolanów w latach 2004 - 2015</i>	20
<i>Tabela 7. Statystyka dotycząca osób bezrobotnych na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.</i>	27
<i>Tabela 8. Udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności na danym obszarze w 2015 r.</i>	28
<i>Tabela 9. Udział (%) gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru w 2015 r.</i>	30
<i>Tabela 10. Statystyka dotycząca bezpieczeństwa publicznego na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.</i>	32
<i>Tabela 11. Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.</i>	33
<i>Tabela 12. Granice obwodów szkół podstawowych na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.</i>	35
<i>Tabela 13. Granice obwodów gimnazjów na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.</i>	36
<i>Tabela 14. Średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów w roku szkolnym 2015/2016</i>	36
<i>Tabela 15. Średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów – w obrębach szkolnych na terenie Gminy Wolanów w 2015 r. (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)</i>	37
<i>Tabela 16. Średni wynik egzaminu gimnazjalnego w roku szkolnym 2015/2016</i>	40
<i>Tabela 17. Liczba komputerów przypadająca na 100 uczniów w poszczególnych szkołach podstawowych z terenu Gminy Wolanów w 2015 roku</i>	41
<i>Tabela 18. Liczba komputerów przypadająca na 100 uczniów w poszczególnych szkołach podstawowych – w obrębach szkolnych na terenie Gminy Wolanów w 2015 r. (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)</i>	41
<i>Tabela 19. Liczba budynków i lokali komunalnych oraz ich powierzchnią na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.</i>	43
<i>Tabela 20. Liczba lokali komunalnych przypadająca na 100 mieszkańców na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.</i>	45
<i>Tabela 21. Dostępność sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Wolanów w 2015 r. (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)</i>	47
<i>Tabela 22. Dostępność sieci gazowej na terenie Gminy Wolanów w 2016 r. (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)</i>	49
<i>Tabela 23. Podsumowanie analizy wskaźników na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Wolanów – sfera społeczna</i>	52
<i>Tabela 24. Podsumowanie analizy wskaźników na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Wolanów – łączna liczba negatywnych wskaźników</i>	64

<i>Tabela 25. Zestawienie celów szczegółowych rewitalizacji i odpowiadających im kierunków działań</i>	<i>69</i>
<i>Tabela 26. Wykaz projektów zrealizowanych i w trakcie realizacji.....</i>	<i>86</i>
<i>Tabela 27. Główne projekty rewitalizacyjne – szacunkowe ramy finansowe.....</i>	<i>89</i>
<i>Tabela 28. Przedsięwzięcia uzupełniające – szacunkowe ramy finansowe.....</i>	<i>89</i>
<i>Tabela 29. Wskaźniki monitorowania efektów realizacji Programu Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023</i>	<i>93</i>

SPIS RYCIN

<i>Ryc. 1. Cechy programów rewitalizacji.....</i>	<i>10</i>
<i>Ryc. 2. Położenie Gminy Wolanów na tle Polski</i>	<i>12</i>
<i>Ryc. 3. Położenie Gminy Wolanów w układzie gmin sąsiednich.....</i>	<i>12</i>
<i>Ryc. 4. Gmina Wolanów na tle sieci komunikacyjnej.....</i>	<i>15</i>
<i>Ryc. 5. Liczba ludności Gminy Wolanów w latach 2004 - 2015.....</i>	<i>17</i>
<i>Ryc. 6. Wykres Webba dla Gminy Wolanów, powiatu radomskiego, województwa mazowieckiego oraz Polski w roku 2014</i>	<i>21</i>
<i>Ryc. 7. Podział Gminy Wolanów na jednostki przestrzenne</i>	<i>25</i>
<i>Ryc. 8. Szacunkowa stopa bezrobocia rejestrowanego w latach 2004-2015.....</i>	<i>26</i>
<i>Ryc. 9. Udział (%) osób bezrobotnych w liczbie ludności na danym obszarze w 2015 r.</i>	<i>29</i>
<i>Ryc. 10. Udział (%) gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw danego obszaru w 2015 r.....</i>	<i>31</i>
<i>Ryc. 11. Ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców na terenie Gminy Wolanów w 2015.....</i>	<i>34</i>
<i>Ryc. 12. Średni wynik sprawdzianu szóstoklasistów – w obrębach szkolnych na terenie Gminy Wolanów w 2015 r. (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie)</i>	<i>38</i>
<i>Ryc. 13. Liczba uczniów szkół podstawowych z terenu Gminy Wolanów w latach 2006 – 2016.....</i>	<i>39</i>
<i>Ryc. 14. Liczba komputerów przypadająca na 100 uczniów w poszczególnych szkołach podstawowych – w obrębach szkolnych na terenie Gminy Wolanów w 2015 r. (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie).....</i>	<i>42</i>
<i>Ryc. 15. Liczba lokali komunalnych przypadająca na 100 mieszkańców na terenie Gminy Wolanów w 2015 r.....</i>	<i>46</i>
<i>Ryc. 16. Dostępność sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Wolanów w 2015 r. (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie).....</i>	<i>48</i>
<i>Ryc. 17. Dostępność sieci gazowej na terenie Gminy Wolanów w 2016 r. (występowanie zjawiska negatywnego tak/nie).....</i>	<i>50</i>
<i>Ryc. 18. Obszar zdegradowany na terenie Gminy Wolanów.....</i>	<i>63</i>
<i>Ryc. 19. Obszar rewitalizacji na terenie Gminy Wolanów.....</i>	<i>66</i>
<i>Ryc. 20. Wymiary komplementarności projektów rewitalizacyjnych.....</i>	<i>82</i>

WYKORZYSTANE MATERIAŁY I OPRACOWANIA

Wybrane akty prawne (stan prawny na luty 2017 r.)

- Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2015 r. poz. 1777, ze zm.),
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, ze zm.),
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2016 r., poz. 778 ze zm.),
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. 2016 r., poz. 1828),
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. 2016 r., poz. 1610),
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. 2016 r. poz. 1629, ze zm.),
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. 2016 r., poz. 1870, ze zm.).

Literatura i wybrane dokumenty programowe

- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- Narodowy Plan Rewitalizacji 2022 Założenia,
- Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju,
- Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie,
- Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020,
- Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020,
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku,
- Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020,
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2014-2020,
- Instrukcja dotycząca przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego,
- Strategia Rozwoju Powiatu Radomskiego,
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wolanów,
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wolanów,
- Strategia Rozwoju Gminy Wolanów na lata 2015-2025,

Dostępne strony internetowe

- www.stat.gov.pl,
- www.geoportal.gov.pl,
- www.funduszeuropejskie.gov.pl,
- www.mojregion.eu
- www.deminimis.gov.pl

ZAŁĄCZNIKI

1. Załącznik graficzny do Programu Rewitalizacji dla Gminy Wolanów na lata 2016-2023